MJESEČNIK

PRAVNIČKOGA DRUŠTVA U ZAGREBU.

GODINA XLIII.

Br. 10. i 11.

OKTOBAR i NOVEMBAR 1917.

UREĐUJE U IME ODBORA PRAVNIČKOGA DRUŠTVA

DR. LADISLAV POLIĆ.

U ZAGREBU 1917.

VLASNIK I NAKLADNIK PRAVNIČKO DRUŠTVO U ZAGREBU.

DIONIČKA TISKARA U ZAGREBU.

SADRŽAJ.

Rasprave:

Franjo vitez Kruszelnicki: Studije iz građanskoga parničnoga postupka za Bosnu i Hercegovini. (Svršetak.) 505

Hinko Več: Gruntovno uredovanje oko zabilježba spoja ovlašteništva na zemljišne zajednice. 510

Dr. Ivo Politeo: Padanje vrijednosti novca i pravo. 521

Dr. Rudolf Horvat: Kaznene parnice u starom Varaždinu. 524

Mirko Renčević: Pristojbe u postupku pred mjesnim sudom. (Nastavak.) . . . 532

Dr. Franjo Seifert: Građanske osobe pred vojničkim kaznenim sudovima. (Nast.) 547

Dr. Mihajlo Lanović: Crkvena uprava u Srbiji. (Nastavak.) 553

Pravosuđe.

A. Građansko:

Riješenje pitanja, da li se koje dijete smatra zapuštenim, ide u djelokrug upravnih oblasti. 569

Rješavanje prekasno podnesenih utoka protiv grunt. ovršnih odluka pripada u nadležnost utočnog suda. 570

Ustanovljivanje neoznačenih dijelova u gruntovnici 570

Tko traži, da sud njegovu protivniku naloži, neka izabere sebi obranika u određenom roku, jer da će mu ga inače imenovati sud, taj mora da je sa svoje strane već imenovao obranika. 571

Za otkaz stana izvršen u vrijeme kad je već bila na snazi naredba bana od 28. novembra 1916. br. 23040 vrijede propisi te banske naredbe kao i one od 31. marta 1917. br. 6192, kojom se popunjuje ona prije navedena. . . 572

U Bosni i Hercegovini može biti ženskinje uz izvjesne uslove stariteljka i skrbnica. Imenovanje sustaratelja uz ženskinje stariteljku. Imenovanje austrijskih i ugarskih državljana pa inostranaca starateljima i skrbnicima. 573

Biljegovnu pristojbu od 5 K, što otpada za diobnu osnovu glede kupovnine postignute ovršnom dražbom nepokretnina, nema koja od stranaka položiti, već je nju po smislu § 35. naredbe kr. ug. ministra financija br. 20.000 od godine 1915. dužan sud — dakle ureda radi — obrediti, te ju prvenstveno pred svim tražbinama u korist državnog erara doznačiti. 576

K tumačenju § 1228 o. g. z. 577

B. Trg.-mjenbeno, pomorsko i stečajno pravo i pravo pobijanja.

K tumačenju § 22. naredbe bana kraljevina Hrvatske Slavonije i Dalmacije od 2. kolovoza 1915. broj 16.300 izdane u stvari postepenog dignuća moratorija dozvoljenog za ispunjavanje privatno-pravnih obveza, napose pojma „gospodarstvo ili poslovanje". 578

C. Kazneno:

Zla poraba uredovne vlasti ili primanje mita u uredovnim poslima (§§ 101. i 104. kazn. zak.)? 580

Za vrijednost stvari ne može biti mjerodavna tržna cijena nego samo ona maksimalna cijena, koja je za dotičnu stvar po javnoj vlasti ustanovljena. . 582

Stražar javnih daća pripada među urednike navedene u § 153. k. z. 583

1. O razlogu ništavosti po br. 5. §-a 281. kazn. post. austr. (§ 277. br. 5. hrv. kazn. post.) Sud nije dužan pojedince navesti i pretresti svaki pojedini zaključak, što ga obrana ističe za kakvu činjenicu, koju sud ne smatra dokazanom.

2. I neprisegnuti općinski redar uživa zaštitu §-a 68. kazn. zak. 585

I zecovi su predmet od prijeke potrebe u smislu zakonskih naređenja protiv pretjeranih cijena u ratno doba. 586

Zagoda kod prestupka § 486. k. z. Prestupak § 486. ne dopušta nadomještenj štete 587

Studije iz građanskoga parničnoga postupka za Bosnu i Hercegovinu.

Napisao Franjo vitez Kruszelnicki, predsjednik senata.

(Svršetak).

Iz ovoga, što je dosad rečeno slijedi, da je tužba, koja treba da bude predana od nasljednika ovlaštenika ili protiv nasljednika obvezanika, da se isposluje osuda radi popunjenja nedostatka ovršnog naslova, prejudicijalna tužba, za koju je drži i većina njemačkih procesualista. Prema tome ako je ovlaštenik umr'o prije, nego je stavljena ovršna zaporka u njegovu korist, a nasljednici njegovi hoće, da se u njihovu korist stavi ovršna zaporka, podići će tužbu, koja će sadržati petit, neka se ustanovi, da njima pristoji pravo na zahtjev utvrđen ovršnim naslovom protiv obvezanika. Ako je pak obvezanik umr'o prije, nego što je stavljena ovršna zaporka, ovlašteni k mora protiv nasljednika obvezanikovih podići tužbu na ustanovljenje, da njemu pristoji utvrđeni ovršnim naslovom zahtjev protiv nasljednika obvezanika. Ovaka ista tužba treba da se podigne od nasljednika ovlaštenika odnosno protiv nasljednika obvezanika, ako je ovlaštenik odnosno obvezanik umr'o, pošto je stavljena ovršna zaporka, ali prije nego se ovrha zamolila odnosno dozvolila, odnosno ako ovlaštenik ili obvezanik umre tokom zametnutog ovršnog postupka.

Osuda izrečena povodom takovih tužbi u korist tužitelja popunjava nedostatak ovršnog naslova prouzrokovan smrću ovlaštenika ili obvezanika, tvori sastavni dio ovršnoga naslova i ovlašćuje na ovršenje njegovo.

Od pravila, da bez tužbe na ustanovljenje prijelaza prava ili obveze na nasljednike ovlaštenika ili obvezanika iz ovršnoga naslova ne može započeti ovrha protiv nasljednika, obvezanika postoje izuzeci:

1. U slučaju ubilježbe tužbe na brisanje (§ 118, gr. z.), hipotekarne tužbe (§ 116. gr. z.) i osporne tužbe po zakonu o pobijanju pravnih djela od godine 1887., jer je posljedica ubilježbe tih tužbi na osnovi zakona ta, da je osuda izrečena na takovu tužbu kreposna i protiv onih, koji steku knjižna prava tek poslije časa, kad je molba za ubilježbu stigla gruntovnoj oblasti (§ 118. st. 2. i 117. gr. z. i § 48. pob. zak.), dakle takova se osuda budući da zakon ne razlikuje između universalnih i singularnih nasljednika,

ako je postala pravomoćna za života obveznika, može izvršiti i protiv nasljednika, koji su poslije ovoga časa, kad je molba za uknjižbu stigla grunt. oblasti, uknjiženi bili kao vlasnici nekretnina;

2. U slučaju, ako je molba za uknjižbu ovršnoga prava založna ili drugog stvarnog prava na osnovi ovršnog naslova proviđenog ovršnom zaporkom protiv obveznika stigla grunt. oblasti u času, kad je obvezanik još upisan kao vlasnik nekretnine ili onog prava, na koje se zatraženi upis odnosi (§ 84. gr. z.);

3. U slučaju ubilježbe dozvoljene sekvestracijom protiv obvezanika, dok je on još uknjižen kao vlasnik sekvestrirane nekretnine (§ 93. gr. z.).

Ako se ovrha dozvolila ili je započela za života ovrhovoditelja i ovršenika, pa je jedan ili drugi umro, onda se ovršni postupak smrću prekida sve dotle, dok se osudom ne dokaže prijelaz prava odnosno obveze. Naročito valja istaknuti ove slučajeve:

1. Ako je za života ovršenika bila provedena pljenidba pokretnih stvari ili tražbine, ovrhovoditelj je pljenidbom stekao založno pravo, pa dokazavši osudom, da mu pristoji zahtjev protiv nasljednika ovršenikovih, moći će nastaviti ovrhu na stvari, na koje je stekao ovršno založno pravo, prijedlogom, da se odredi dražba;

2. Ako je ovrhovoditelj za života ovršenika stekao ovršno založno pravo na (mulkovne ili mirijske) nekretnine uknjižbom, ali prije nego je dražba zamoljena i dozvoljena bila, nasljednici su se uknjižili kao vlasnici, ovrhovoditelj može zamoliti za dražbu nekretnina tek pošto dokaže osudom, da mu pristoji zahtjev protiv nasljednika ovršenikovih.

Što se tiče osigurnog postupka, to s obzirom na to, što se osigurna sredstva mogu dozvoliti tokom presudnog i ovršnog postupka, smrt stranke djeluje na tok osigurnog postupka u onoj mjeri, u kojoj djeluje na tok presudnog ili ovršnog postupka, prema tome, da li se radi o osigurnom sredstvu u jednom ili u drugom postupku.

II.

Može li po gr. postupniku za B. i H. uzgredni učesnik ili stečnik spornoga prava stupiti u parnicu u mjesto prvobitne stranke?

Prije Bülowa procesualna se znanost bavila pretežno samo vanjskom stranom procesa. Istom je Bülow pristupio istraživanju pravne naravi procesa, te je u svojoj raspravi: Die Lehre von den Prozesseinreden und Prozessvoraussetzungen (Giessen 1868.) došao do zaključka, da u procesu imaju stranke i sud izvjesna prava u odnosu jednoga prema drugome, da je dakle proces pravni odnošaj, kojemu sadržaj sačinjavaju prava i dužnosti njegovih subjekata. Prava se subjekata sastoje u pravu vršiti parnična djela. Taj je odnošaj trostran; njegovi su subjekti tužitelj, tuženi i sud; on je jedan,

jedinstveni i pravni, i to javnopravni, jer ga uređuje procesualno pravo, i neovisan od materijalnoga pravnoga odnošaja, radi kojega se proces zameće, a različit je od njega kako s obzirom na postanak, tako i prestanak svoj.

Procesualno-pravni odnošaj postaje podizanjem tužbe, prihvaćenjem tužbe od suda i dostavom njezinom tuženiku. Ne postaje pak ni prije ni kasnije; prije ne postaje s toga, jer predajom tužbe stvar dolazi tek pred sud, a ovaj je dužan tužbu ispitati, uspjeh pak može biti taj, da sud odbije tužbu a limine. Kasnije ne, jer u času, kad se tuženiku tužba dostavi, stekla su se sva tri akta, koji su potrebni za utemeljenje procesualnog odnosa, u taj su čas stupila sva tri subjekta u uzajamnu vezu.

Dostavljenjem je tužba pružena tuženiku mogućnost, da sudjeluje u pravnom sporu, ali o njegovoj volji ovisi, hoće li on učestvovati. Upustiti se u spor nije dužan.

Iako teorija Bülowa o biću procesa ima protivnika, ipak ona danas gospoduje, ona je communis opinio doctorum. I doista samo ovako shvaćajući proces, naime kao trostrani pravni odnos javno-pravne naravi, mogu se protumačiti mnoge uredbe procesualnoga prava, izražene u kratko formuliranim zakonskim propisima, a mogu se i popunjavati zakonske praznine zaključcima izvedenim iz pravne prirode procesa kao pravnoga odnosa.

Kao pravni odnošaj dopušta on, kao što i odnošaji civilnoga prava dopuštaju, promjenu njegovih dvaju subjekata — tužitelja i tuženika na taj način, što na mjesto prvobitnih stranaka mogu stupiti u parnicu druga lica u svojstvu parničnih stranaka, dok parnična stranka, kojoj je mjesto zauzelo to drugo lice, istupa iz procesualnoga odnosa, ili drugim riječima procesualni odnos dopušta procesualnu sukcesiju.

Ova procesualna sukcesija biva ili istodobno sa sukcesijom u pravni odnošaj, koji je predmetom parnice ili bez istodobne sukcesije u sporni pravni odnošaj.

Prva procesualna sukcesija biva nastupom universalne sukcesije u sporni odnošaj (§ 155. austr. gr. p. i § 236. gr. p. za Njemačku) ili singularne sukcesije u pravo ili pravni odnošaj (§ 234. austr. gr. p. i § 265. nove stilizacije g. p. za Njemačku.

Uzgred neka bude spomenuto, da u privatno pravnu sukcesiju treba ubrojiti stupanje vjerovnika u pasivnom sporu tuženika — nad čijom se imovinom stečaj otvorio, ako je predmetom parnice pravni odnošaj, koji se odnosi na stečajnu masu.

Druga je vrsta procesualne sukcesije sukcesija procesualna u pravom smislu t. j. sukcesija u procesualni odnos bez istodobne sukcesije u privatno-pravni odnošaj. Ova sukcesija biva po austr. gr. post. u slučaju, kad uzgredni učesnik sa pristankom obadviju stranaka preuzme parnicu u mjesto one

stranke, kojoj se pridružio (§ 19. st. 2. gr. p.) i u slučaju imenovanja prednika, kad ovaj sa privolom tuženika stupi na njegovo mjesto kao stranka (§ 23. gr. p.); po njem. gr. p. pak biva procesualna sukcesija u slučaju, kad tuženi dužnik trećemu licu, koje svojata za se utuženu tražbinu, parnicu navijesti, tražbinu u sudu deponira i treće lice u parnicu stupi, a tuženi dužnik predloži, da se tužbe riješe (§ 75. gr. p.), te u slučaju imenovanja prednika (§ 76. gr. p.).

Tako je isto po madžarskom građ. post. (§ 92., 93.).

Kako se vidi iz citiranih propisa triju gr. postupnika, oni procesualnu sukcesiju i to toli onu, koja biva istodobno sa privatnopravnom sukcesijom koli procesualnu sukcesiju u pravom smislu, normiraju propisima. Naročito se mora istaknuti, da po austr. i njem. gr. post. smrt parnične stranke ne prouzrokuje bezuslovno procesualne sukcesije; ako naime stranku, koja je umrla, zastupa parnični punomoćnik, postupak se ne prekida, nego pravni spor teče dalje, te se svršava za i protiv umrloga odnosno njegove ostavine.

Otuda slijedi, da bez izričnoga zakonskoga propisa, koji uređuje procesualnu sukcesiju u pravni spor, ne može o njoj biti govora. U tom pogledu svi su teoretičari složni. Eto mjesto svih što kaže Pollak „System des österr. Civilprozessrechtes" str. 183.:

„Eine prozessrechtliche Sukcession ist nicht nach Belieben einer oder beider Parteien, sondern nur kraft besonderer Norm zulässig, ohne eine solche sind die Parteien bindend für das Verfahren durch die Klage bestimmt. Das erfordert die Ordnung des Verfahrens. Die besonderen Normen, welche eine prozessuelle Sukcession zulassen, knüpfen nun freilich vielfach an das bürgerliche Recht an; allein auch in Fällen einer solchen Anknüpfung ist der Tatbestand der prozesuellen von jener der privatrechtlichen Succession verschieden, so dass rechtlich die prozessuelle und die private Succession voneinander unabhängig sind".

I ne može biti drukčije, kad se drži pred očima biće procesa kao pravnoga odnosa. Između ovog odnosa i privatno pravnoga odnosa ima u pogledu promjene sukcesijom mnogo sličnosti. U privatno pravni odnošaj mogu stupiti druga lica različita od prvobitnih ugovornika, ali na temelju ugovora sklopljenog s obojicom prvobitnih ugovornika (na pr. kod preuzeća duga od strane trećega lica ili kod t. zv. potpune asignacije po o. g. z.) ili na osnovi ugovora sa jednim ugovornikom, ali uz obavještenje drugoga ugovornika na pr. kod cesije.

Procesualni odnos uređuje, kako je već spomenuto, procesualno pravo, ovo je ius publicum, a ovo je opet ius cogens t. j. ne može se promijeniti sporazumom stranaka, osim ako sam gr. p. daje nekojim svojim propisima izrično karakter iuris dispositivi, nu takovih propisa dispozitivne prirode,

u gr. postupnicima ima veoma malo. Zakon u takovim slučajevima izražuje ius dispositivum svojih propisa „stranke mogu", „stranke su vlasne" itd.

Građ. postupnik za Bosnu i Hercegovinu sadržaje samo jedan jedini propis o procesualnoj sukcesiji u pravom smislu, naime u slučaju imenovanja prednika (§ 221. gr. p.). S obzirom na to, što gr. p. uređujući uzgredno učestvovanje ne sadržaje poput austr. gr. post. izričnoga propisa, da uzgredni učesnik može sa pristankom obiju stranaka preuzeti parnicu u mjesto stranke, kojoj se pridružio, i s obzirom na to, što se kako je gore obrazloženo, bez izričnoga propisa ne može dopustiti nikakva procesualna sukcesija, naročito ni procesualna sukcesija u pravom smislu, to otuda slijedi, da po gr. post. za Bosnu i Hercegovinu uzgredni učesnik ni sa pristankom obiju stranaka ne može preuzeti parnicu u mjesto one stranke, kojoj se pridružio.

Tako isto ne može biti sukcesije uzgrednoga učesnika u pravni spor po gr. post. za Njemačku, jer ni taj gr. post. nema propisa, da bi uzgredni učesnik mogao preuzeti parnicu u mjesto stranke, kojoj se pridružio.

Oni, koji zastupaju protivno mišljenje, pozivaju se na komentar Gauppa, gdje se veli, da ovaki propis nije uvršten u gr. post., „jer se to razumije samo po sebi, da uzgredni učesnik može s pristankom obiju stranaka preuzeti parnicu u mjesto prvobitne stranke i tako sam postati parničnom strankom". Gaupp nije ništa novog rekao; ta je izreka, da se to razumije, da uzgredni učesnik može s pristankom obiju stranaka preuzeti parnicu u mjesto prvobitne stranke, bila sadržana u motivima k njem. gr. postupniku. Istina, da motivi mogu biti sredstvom tumačenja zakona, ali ne popunjavaju zakona samog, koji treba tako tumačiti, kako je riječima izrečeno. U ostalom ovaj je nazor izražen u starinskom izdanju komentara Gauppova. Ovaj je komentar doživio nekoliko izdanja. Da li je Gaupp odnosno izdavač njegova komentara ostao kod tog nazora, nije moguće kontrolirati, jer kasnija izdanja nisu ovdje na raspoloženju. No ako bi tako bilo, ne bi to moglo biti dokazom o ispravnosti nazora izraženog u motivima i u Gauppovu komentaru, a o neispravnosti ovdje izraženog nazora spram dokaza, koje sam pružio za taj protivni nazor. U ostalom nisam našao inače niti u Wacha niti Seuferta niti u drugim komentarima k njem. gr. postupniku, koji su mi bili na raspoloženju, da bi i ovi pisci dijelili nazor motiva odnosno Gauppa.

Uostalom, kad bi to tako bilo samo po sebi razumljivo, to opet ne bi bilo razumljivo, zašto s obzirom na to, što njem. gr. post. dobio sankciju 30. januara 1877. a stupio na snagu 1. oktobra 1879. Pražakova osnova, kojoj je upravo njem. gr. post. bio uzorom, i tek se 4 odnosno 2 godine kasnije pojavila, nije smatrala to razumljivim samo po sebi, nego se našla pobuđena uvrstiti izrični propis, da uzgredni učesnik može stupiti u pravni spor

na mjesto one stranke, kojoj se pridružio i bez njezinog daljnjega sudjelovanja samo sa prestankom obiju stranaka (§ 94. st. 3.).

Ovo, što je rečeno glede uzgrednoga učesnika, vrijedi i za stečnika sporne stvari ili prava, jer s obzirom na to, što gr. post. za B. i H. ne sadrži izričnog propisa, da stečnik može s privolom protivnika ili obiju stranaka preuzeti parnicu, a bez takovog propisa nema procesualne sukcesije, stečnik ne može parnice preuzeti.

Iz ovog što je dosad rečeno, izlazi ovo:

Ni uzgredni učesnik, ni stečnik sporne stvari ili prava ne mogu po gr. p. za Bosnu i Hercegovinu stupiti u parnicu, koja već teče, u mjesto parnične stranke nit isa privolom obiju stranaka i tako postati parničnom strankom.

Gruntovno uredovanje oko zabilježba spoja ovlašteništva na zemljišne zajednice.

Saopćuje kr. ravnatelj gruntovnice i tehnički nadzornik komasacionih radnja kod zemaljske vlade Hinko Več.

Zabilježbom spoja ovlašteništva na zemljišne zajednice u gruntovnici stavlja se do općeg znanja, da je sa stanovitim nekretninam spojeno pravo ovlašteništva, pa prema tomu da mogu ovlaštene nekretnine imati veću ili manju vrijednost (potonje kod pasivne zemljišne zajednice).

U gruntovnom upisu zabilježbe — kojom se ne stječe nikakovo pravo (§ 104. grunt. reda) — imade se po ustanovi § 16. zakona od 25. IV. 1894. o uređenju zemljišnih zajednica, pa prema propisima § 162. grunt. reda na način određen u obrascu H. k. § 40. provedbene naredbe od 19. IX. 1897. br. 54510. k zakonu o uređenju zemljišnih zajednica navesti opseg ovlašteničkog prava napram zemljišnoj zajednici, kao i ustanova u pravilniku glede: prava prijekupa, pristupnina i inih utanačenja, to jest valjat će u pogledu prvoga pozvati se na temeljnu knjigu zemljišne zajednice, a u pogledu drugog na pravilnik — gdje postoji —; dok kod zemljišnih zajednica bez pravilnika vrijede glede prava prijekupa ustanove § 22. više citiranog zakona o uređenju zemljišnih zajednica.

Gruntovna zabilježba spoja ovlašteništva temelji se na § 16. te upućuje na stege § 23. zakona o uređenju zemljišnih zajednica, prema kojima ovlašteništvo „samo za sebe" ne može biti predmetom ovrhe, te se ne može ni privolom ovlaštenikovom gruntovno opterećivati.

Po tim propisima ima gruntovni upis zabilježbe spoja ovlašteništva na zemljišnu zajednicu glasiti:

a) za zemljišne zajednice koje imadu pravilnik,

„Primljeno . . . . . Br. . . .

Odluka od . . . . . .

Po § 16. zakona od 25. IV. 1894. o uređenju zemljišnih zajednica i na temelju popisa ovlaštenika od . . . . . br. . . . zabilježuje se, da je sa nekretninama pod A . . . (ili sa česticama br. . . . u A) uz stegu § 23. citiranog zakona spojeno pravo ovlašteništva na zemljišnu zajednicu X. Y. prema ustanovama pravilnika i u razmjerju unesenom u temeljnoj knjizi iste zemljišne zajednice.

b) za zemljišne zajednice „bez pravlnika" (statuta),

kao gore do riječi „prema" i dalje — „ustanovama istoga zakona, dakle i uz pravo prijekupa prema § 22. pa u razmjerju unesenom u temeljnoj knjizi iste zemljišne zajednice.

Odrediv takovu zabilježbu u gruntovnici nije — po tumačenju u provedbenoj naredbi (§ 40. i obrazac H.) zakon gruntovnicu neposredno, već samo posredno obvezao glede ispravnosti opsega ovlašteničkoga prava i odnosnih naknadnih promjena, ali je time ipak omogućeno, da se za slučaj ako bi se temeljna knjiga zemljišne zajednice izgubila ili bi se netočno vodila, na podlozi prijepisa prvobitnih popisa ovlaštenika i daljnjih nadopunjaka njegovih pohranjenih u zbirci gruntovnih isprava ustanoviti može kontinuitet promjena u ovlašteničkom pravu, — a s druge strane da zemljišne zajednice mogu temeljnu svoju knjigu uzdržati u očevidnosti glede gruntovnog stanja onih nekretnina, s kojima je spojeno ovlašteništvo.

Stoga je po propisu § 43. provedbene naredbe od 19. IX. 1897. br. 54510 k zakonu o uređenju zemljišnih zajednica potrebno „svaku" promjenu ovlašteničkoga prava zabilježenog u gruntovnici (izuzev slučaj po § 11. zakona) dostavom nadopunjka prvobitnog popisa ovlaštenika saopćiti nadležnoj gruntovnoj oblasti, pa makar to s ostalih gruntovno manipulacionih razloga ne bi bilo prijeko potrebno, a isto tako da se imadu i zemljišne zajednice po gruntovnoj oblasti obavješćivati o svakoj promjeni u gruntovnici što se odnosi na vlasništvo onih nekretnina, na koje je zabilježen spoj ovlašteništva na zemljišnu zajednicu i to, uključiv otpis po § 11. zakona o uređenju zemljišnih zajednica, kako je to u ostalom i propisano u § 138. grunt. reda.

Potom će gruntovna oblast u svakom slučaju — bez iznimke — uz ostale interesente — imati o svojoj odredbi što se odnosi na zabilježbu spoja ovlašteništva odlukom obavijestiti imati dotičnu zemljišnu zajednicu, koja će odluka i u tom pravcu odgovarati propisima §§ 127.—134. grunt. reda.

Prijenosom prava ovlašteništva na zemljišnu zajednicu od jednih na druge nekretnine, ne imadu oštećena biti prava trećih osoba (§ 21. alin. zadnja zakona) nad čim imadu ureda radi bdjeti i gruntovne oblasti gledom na ustanove zakona o uređenju zemljišnih zajednica i po propisima § 56. grunt. reda, po kojima se uz potvrdu nadzorne upravne oblasti na nadopunku prvobitnog popisa ovlaštenika, traži i sporazum osoba, koje su na dotične nekretnine stekle koje pravo kao n. pr. osobna prava, nazad kupnje, na polovicu sućanstva nekretnina pripadajuće ženidbenom drugu uslijed zajednice dobara itd. pa i uknjižni vjerovnici koji su vlasniku baš s obzirom na to, što je njegovim nekretninama skopčano pravo vlasništva, dali veći kredit negoli bi mu dali na iste nekretnine, da s njima nije spojeno pravo ovlašteništva na zemljišnu zajednicu.

Nadopunjak prvobitnog popisa ovlaštenika imade iste stupce koje ima i prvobitni popis ovlaštenika. Za slučaj promjene valja u taj nadopunjak unijeti prvobitno stanje ovlašteničkoga prava, koje je jednako prijašnjem unosu (prije promjene) ovlašteničkoga prava u temeljnoj knjizi zemljišne zajednice, a zatim uslijed promjene novo nastalo stanje ovlašteničkoga prava.

Nadopunak prvobitnoga popisa ovlaštenika izdaje zemljišna zajednica uz ovu zaporku:

„Pošto su zamoljene promjene popisa ovlaštenika u skladu sa pravilnikom, dozvoljuje se u smislu § 3. naredbe kr. hrv. slav. dal. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove i za pravosuđe od 7. VI. 1900. br. 35877 (zbor. br. 47. kom. V.), da se u gruntovnici prema nazočnom nadopunku prvobitnog popisa ovlaštenika prenese zabilježba o spoju ovlašteničkoga prava na zemljišnu zajednicu X. Y. (ili ino što se na temelju nadopunka u gruntovnici obaviti imade)". Odobrava pak nadopunjak uredovno nadležna kr. kot. oblast, odnosno gradsko poglavarstvo.

Takav je nadopunjak javna isprava u smislu § 84. gruntovnoga reda i § 43. provedbene naredbe od 19. IX. 1897. br. 54510 k zakonu o uređenju zemljišnih zajednica, a valja ga doprinijeti i na temelju njega u gruntovnici uredovati, kako slijedi:

1. Kod posvemašnjeg raspisa ili razdiobe ovlaštenih nekretnina i to:

a) prigodom zadružne diobe po kotarskoj oblasti (gradskom poglavarstvu);

b) prigodom provedbe zadružne diobe po posebno za to određenim urednicima (zadružnim povjerenicima);

c) u slučaju nasljedstva ovlaštenog zemljišta;

d) na temelju suvlasničkih diobnih ugovora i nagoda;

e) kad gruntovni vlasnik s ovlaštenim nekretninama jednim pravnim poslom na korist trećih osoba tako raspoloži, da njemu od njih ništa ne preostaje;

f) kod razvrgnuća suvlasništva (ovršne diobe).

Glede svih gore navedenih točaka izdane su jur pobliže upute naredbom kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade, odjela za unut. poslove i za pravosuđe od 7. VI. 1900. br. 35877, prema kojima imadu nadopunke prvobitnih popisa ovlaštenika pridonijeti uz operat o gruntovnom raspisu u slučaju pod

a) kotarske oblasti (gradska poglavarstva);

b) zadružni povjerenici;

c) ostavinsko raspravna oblast, a pod

d), e) i f) same stranke.

Po citiranoj naredbi (§ 8.) zabilježba spoja ovlašteništva ne može priječiti gruntovni raspis nekretnina (§§ 104. i 129. grunt. reda), pa stoga ako ispravi il molbi glede raspisa nekretnina navedenim u slučajim pod a)—f) nadopunjak prvobitnog popisa ovlaštenika s bud kojega razloga ne prileži, imat će gruntovni ured — koliko inih zapreka ne ima, — raspis obaviti, ali ujedno „ureda radi" u gruntovnici zabilježiti uz dosadanju zabilježbu spoja ovlašteništva, da će odredba o spoju ovlašteničkoga prava na zemljišnu zajednicu glede raspisanih nekretnina uslijediti nakon predloženja nadopunka prvobitnog popisa ovlaštenika, te o tom obavijestiti zemljišnu zajednicu i ostale interesente, ter prvu s uputom na njenu dužnost po § 43. provedbene naredbe od 19. IX. 1897. br. 54510 k zakonu o uređenju zemljišnih zajednica pozvati, da u zapornom roku od 6 mjeseci doprinese propisani nadopunjak prvobitnog popisa ovlaštenika, pak predmet ubilježiti u knjizi o sudbenim odredbama, nad kojih izvržbom valja bdjeti ureda radi t. z. škontrum.

Ne stigne li gruntovnoj oblasti u roku od 6 mjeseci valjani nadopunjak prvobitnog popisa ovlaštenika, imade gruntovni ured sastaviti izvadak iz gore navedene knjige škontruma, ter ga predložiti gruntovnoj oblasti uz uredovno izvješće, a ova će podnijeti taj izvadak neposredno kr. zemaljskoj vladi, odjelu za narodno gospodarstvo, koja će u stvari izdati daljnje nužne odredbe.

Pripominje se, da ovdje nije istaknuta prva rečenica točke e) § 1. gore citrane naredbe vladinih odjela za unut. poslove i za pravosuđe od 7. VI. 1900. br. 35877, jer je promijenjena naredbom istih vladinih odjela od 30. V. 1902. br. II. 1894. — 35 — 12 (zbor. br. 8.), pak je stoga obrađena pod točkom 10.

2. Kad se prema molbi ispravi i doprinesenom nadopunjku prvobitnog popisa ovlaštenika ovlašteništvo djelomice zajedno sa dijelom ovlaštenih

nekretnina prenijeti ima na drugu osobu (§ 16. zakona o uređenju zemljišnih zajednica) u uložak što se novo otvoriti ima.

U tom slučaju valjat će prenijeti dotične čestice u novo otvoreni uložak na posjedovnicu (A), a na vlastovnici (B) uz prenosni upis B. 1. dalje pod B. 2. upisati zabilježbu spoja ovlašteništva, prema jur navedenim obrascu za zemljišne zajednice sa pravilnikom ili bez pravilnika.

U prvobitnom ulošku (otpisa) pako, navesti će se u otpisnom unosu pod B . . . da se na podlozi nadopunjka prvobitnog popisa ovlaštenika, prenosi i zabilježba spoja djelomičnog ovlašteničkog prava ; dok će se kod prvobitne zabilježbe u istom ulošku u stupac „opaska" navesti : djelomični prijenos pod B. red. br. . . . .

N. P.
Primljeno . . . . . Br. . . .
Odluka od . . . . . .

Na temelju kupo-prodajnog ugovora od . . . te nadopunjka prvobitnog popisa ovlaštenika zemljišne zajednice X. Y. od . . . otpisuju se sa A. I. red. br. 6 i 7 čestice br. 738 i 739 te prenose — ujedno sa zabilježbom dijela ovlašteničkog prava na zemljišnu zajednicu X. Y. u novo otvoreni gruntovni uložak br. . . . iste općine itd.

3. Kod prijenosa ovlašteničkoga prava na temelju pridonesenog nadopunjka prvobitnog popisa ovlaštenika od jednih nekretnina i uloška na druge nekretnine i uložak istoga vlasnika što leže u opsegu iste upravne općine.

U tom slučaju imati će se na temelju pridonesenog nadopunjka prvobitnog popisa ovlaštenika posebnim upisom brisati zabilježba spoja ovlašteništva u prvobitnom ulošku, te ju podjedno prenijeti u drugi uložak na određene u nadopunjku gruntovne stvarnosti ili čestice.

4. Kod raširenja spoja ovlašteništva na daljnje nekretnine istoga vlasnika (ovlaštenika) upisanih

a) u istom gruntovnom ulošku ;

b) u raznim gruntovnim ulošcima.

Ad 4a. Ako se raširuje jur zabilježeni spoj ovlašteništva na više česti (gruntovne stvarnosti ili čestice) istoga gruntovnoga uloška, valjat će daljnjim unosom na vlastovnici toga uloška zabilježiti, da se zabilježba spoja ovlašteništva na zemljišnu zajednicu raširuje na daljnje česti istoga uloška — koje valja u unosu navesti — prema nadopunjku prvobitnog popisa ovlaštenika, dok kod postojeće (prvobitne) zabilježbe reći će se u opasci : raširenje pod B. red, br. . . .

Ad 4b. I u ovom će se slučaju u ulošku prvobitnog unosa daljnjim unosom navesti, na koje nekretnine i u kojim ulošcima se spoj ovlašteništva raširuje, te kod prvobitne zabilježbe u opasci na vlastovnici reći: „raširenje pod B. red. br. . . ."

U daljnjim gruntovnim ulošcima pak obavit će se na odnosne gruntovne stvarnosti ili čestice zabilježba spoja ovlašteništva, prema jur navedenom sadržaju uz navod raširenja kao n. pr. :

Primljeno . . . . . Br. . . .
Odluka od . . . . . .

Po § 16. zakona od 25. IV. 1894. o uređenju zemljišnih zajednica i na temelju nadopunjka prvobitnog popisa ovlaštenika od . . . zabilježuje se, da je povodom raširenja ovlašteničkoga prava prvobitno zabilježenog na A . . . (ili čestice br. . .) u gruntovnom ulošku br. . . . . iste općine — i sa nekretninama pod A . . . (ili česticom br. . . . .) ovoga gruntovnoga uloška spojeno pravo ovlašteništva na zemljišnu zajednicu X. Y. uz stegu po § 23. citiranog zakona i prema ustanovama pravilnika (gdje ga ima) i unesenom u temeljnoj knjizi iste zemljišne zajednice.

Gdje pak pravilnika ne ima, otpada poziv na pravilnik, a zamjenjuje ga poziv na § 22. zakona o uređenju zemljišnih zajednica.

5. Kod otuđenja ovlašteničkoga prava samo za sebe (§ 22. zak. o uređenju zemlj. zajed.) te podjednoga prijenosa zabilježbe spoja ovlašteništva od sadanjih ovlaštenih nekretnina na druge do sada „neovlaštene nekretnine" bud

a) cijelo,

b) djelomično.

Ad 5a. U ovom slučaju valjati će zabilježbu u prvobitnom ulošku unosom prenijeti u određeni uložak, a upis će glasiti :

Primljeno . . . . . Br. . . .
Odluka od . . . . . .

Na temelju nadopunjka prvobitnog popisa ovlaštenika od . . . . briše se zabilježba spoja ovlašteništva na zemljišnu zajednicu X. Y. pod B. red. br. . . . povodom prijenosa iste u gruntovni uložak br. . . . iste općine. U opasci kod prvobitne zabilježbe pak reći će se : „brisanje i prijenos pod B. red. br. . . dok će upis u drugom ulošku glasiti kao gore pod 5a od riječi primljeno pa do reći od . . . te dalje : prenaša se djelomično zabilježba spoja ovlašteništva na zemljišnu zajednicu X. Y. pod B. red. br. . . . u gruntovni uložak br. . . . iste općine, dok će se u opasci kod prvobitne zabilježbe reći : „djelomično preneseno u gruntovni uložak br. . . . iste općine.

U drugom ulošku pak glasiti će upis :

Primljeno . . . . . Br. . . .
Odluka od . . . . . .

Na temelju nadopunjka prvobitnog popisa ovlaštenika od ... prenesena je povodom djelomičnog odstupa ovlašteničkog prava iz gruntovnog uloška br. . . . iste općine na A. . . . (ili čestice br. . . .) ova zabilježba :

(slijedi upis, kako je unesen u prvobitnom ulošku).

6. Kod otuđenja ovlašteničkoga prava „samo za sebe" (§ 22. zak. o uređ. zemlj. zajednica), te podjednoga prijenosa zabilježbe spoja ovlašteništva od sadanjih ovlaštenih nekretnina na druge nekretnine preuzimatelja, koji je također ovlaštenik „iste" zemljišne zajednice, a na nekretnine na koje se spoj prenaša, jest jur zabilježen spoj ovlašteništva „iste" zemljišne zajednice, i to kad se pravo ovlašteništva prenaša

a) cijelo ili

b) djelomično.

Ad 6a. U ovom slučaju glasit će upis na vlastovnici prvobitnog uloška :

Primljeno . . . . . 1916.

Odluka od . . . . . .

Na temelju nadopunjka prvobitnog popisa ovlaštenika od . . . . . briše se zabilježba spoja ovlašteništva na zemljišnu zajednicu X. Y. pod B. red. br. . . ., jer se spaja sa jur postojećom zabilježbom pod B. red. br. . . gruntovnog uloška br. . . . iste općine, dok će se u opasci kod zabilježbe reći : „Prenos pod B. red. br. . . ."

U drugom ulošku pak glasit će upis :

Primljeno . . . . . 1916.

Odluka od . . . . . .

Na temelju nadopunjka prvobitnog popisa ovlaštenika od . . . . . raširen je, povodom prenosa ovlašteničkoga prava od nekretnina (navesti koje) grunt. uloška br. . . . iste općine, spoj ovlašteničkoga prava na zemlj. zajednicu X. Y. zabilježbom pod B. red. br. . . . ; dok će se u opasci postojeće zabilježbe reći : „Raširenje pod B. red. br. . . ."

Ad 6b. U ovom slučaju glasit će odpis u prvobitnom ulošku :

Primljeno . . . . . 1916.

Odluka od . . . . . .

Na temelju nadopunjka prvobitnog popisa ovlaštenika od . . . . . prenesen je djelomično spoj ovlašteničkoga prava na zemljišnu zajednicu X. Y. zabilježen pod B. red. br. . . . na (navedi nekretnine) u gruntovnom ulošku br. . . . . iste općine, dok će se u opasci kod zabilježbe reći : „Djelomično preneseno pod B. red. br. . ."

U drugom ulošku pako glasit će upis :

Primljeno . . . . . 1916.

Odluka od . . . . . .

Na temelju nadopunjka prvob tnog popisa ovlaštenika od . . . . . raširen je povodom prenosa dijela ovlašteničkoga prava od nekretnina

(navedi kojih) gruntovnog uloška br. . . . iste općine, spoj ovlašteničkoga prava na zemljišnu zajednicu X. Y. zabilježen pod B. red. br. . . ., a u opasci postojeće zabilježbe pod B. red. br. . . ., reći će se: „Raširenje pod B. red. br. . . ."

7. Kod otuđenja ovlašteničkog prava „samo za sebe" (§ 22. zak. o uređ. zemlj. zajed.) te podjednoga prenosa zabilježbe spoja ovlašteništva od sadanjih ovlaštenih nekretnina na druge nekretnine cijelo ili djelomično, na koje je u gruntovnici jur zabilježen spoj ovlašteništva na drugu koju zemljišnu zajednicu.

Takovi će slučaji biti, kad su prigodom uređenja zemljišne zajednice stvorene iz prijašnje jedne dvije ili više zemljišnih zajednica n. p. šumska i pašnjačka.

Ad 7. U tom slučaju postupat će se kako je navedeno pod točkama ad 5a i ad 5b.

Tu će biti u jednom te istom (drugom) ulošku zabilježena na iste nekretnine dva ovlaštenička prava, jer se odnose na dvije razne zemljišne zajednice.

Povrh do sada navedenih slučajeva mogu s poglědom na gruntovnu manipulaciju sa spojem ovlašteništva na zemljišne zajednice nastati još i slijedeći slučajevi :

8. Kad uz gruntovni prenos prava vlasništva cjelokupnih ovlaštenih nekretnina u jednom te istom gruntovnom ulošku, spoj ovlašteničkoga prava na zemljišnu zajednicu na novoga vlasnika, na temelju pridonesenoga nadopunjka prvobitnoga popisa ovlaštenika

a) prelazi,

b) ne prelazi.

Ad 8a. U tom slučaju će se upis uknjižbe prava vlasništva na vlastovnici dotičnoga gruntovnoga uloška sastaviti n. p. tako :

Primljeno . . . . . 1916.

Odluka od . . . . . .

Na temelju kupo-prodajnog ugovora od . . . . te nadopunjka prvobitnog popisa ovlaštenika od . . . . uknjižuje se pravo vlasništva na nekretnine pod A., na koje prelazi i pravo ovlašteništva na zemljišnu zajednicu X. Y. zabilježen pod B. red. br. . . . .

U opasci reći će se kod ovoga unosa „Vidi zabilježbu pod B. red. br. . .", a u opasci kod postojeće zabilježbe „Vidi prenos pod B. red. br. . . .

Ad 8b. U tom slučaju valjati će postupati, kako je određeno u doprinesenom nadopunjku prvobitnog popisa ovlaštenika.

Tu postoje dvije mogućnosti i to : da na novog vlasnika sada ovlaštenih nekretnina ovlašteničko pravo uopće ne prelazi, jer se je drugi poslužio pravom prijekupa, pak će biti u doprinesenom nadopunjku prvobitnog

popisa ovlaštenika određeno, sa kojim drugim nekretninama u opsegu iste upravne općine se ovlašteništvo spojiti imade, ili pako, da novi vlasnik nije udovoljio propisima zakona ili pravilnika zemljišne zajednice, pak da stoga ovlašteništvo počiva (§§ 17.—19. zak. o uređ. zemlj. zajed.).

U prvom slučaju prenijet će se zabilježba spoja ovlašteništva u jur obrazloženom pravcu, dok u drugom slučaju ostaje postojeća zabilježba spoja ovlašteništva netaknuta (§ 20. zak. o uređ. zemlj. zajed.). Svakako pak će se u ovom drugom slučaju u prenosnom upisu prava vlasništva uz ostale doprinesene isprave citirati i nadopunjak prvobitnog popisa ovlaštenika, a u opasci kod postojeće zabilježbe reći: „Počiva vidi upis pod B. red. br. . . .“

9. Kad uz gruntovni otpis cjelokupnih ovlaštenih nekretnina s jednoga u drugi gruntovni uložak, spoj ovlašteništva na zemljišnu zajednicu na novoga vlasnika „ne prelazi“ ni cijelo ni djelomično što je:

a) naročito istaknuto u ispravi i molbi;

b) ili je istaknuto samo u ispravi ili samo u molbi,

dok nadopunjak prvobitnog popisa ovlaštenika ne prileži ni za slučaj pod a), ni za onaj pod b.).

Ad 9a i b. U svim ovim slučajevima imade se zabilježba spoja ovlašteništva „prenijeti“ ujedno sa ovlaštenim nekretninama, no koliko je zamoljeno, da se prenos ne obavi, jer ovlašteništvo ne prelazi na novoga vlasnika, valjati će molbu odbiti gledom na ustanove § 20. zak. o uređenju zemlj. zajednica te § 43. provedbene mu naredbe (alin. zadnja), potonje, jer ne prileži nadopunjak prvobitnog popisa ovlaštenika. U opasci prvoga uloška istaknuti će se: „Preneseno u grunt. uložak br. . . . iste općine, vidi otpis pod B. red. br. . . . a u opasci drugoga uloška: „Preneseno iz grunt. uloška br. . . . iste općine, vidi upis pod B. red. br. . . .“

10. Kad se moli otpis dijela ovlaštenih nekretnina i podjedno prenos zabilježbe spoja ovlaštenićkoga prava cijelog ili djelomičnog, a molbi ne prileži nadopunjak prvobitnog popisa ovlaštenika.

Ad 10. U tom slučaju ostat će zabilježba spoja ovlasteništva netaknuta u prvobitnom ulošku, a molba će se odbiti jer ne prileži nadopunjak prvobitnog popisa ovlaštenika, kako je to napose određeno naredbom kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove i za pravosuđe od 30. V. 1902. br. I. 1894. 35 — 12. (zbirka naredaba pravosudne struke br. 873) u preinačenju prve rečenice točke e) naredbe istih vladinih odjela od 7. VI. 1900. br. 35877. (Vidi ovdje toč. 1. i ad 1.)

11. Kod prenosa prava vlasništva cjelokupnih ovlaštenih nekretnina istoga gruntovnoga uloška, a da u odnosnoj prenosnoj ispravi nije ništa rečeno u pogledu postojećeg i u gruntovnici zabilježenog spoja ovlasteništva na zemljišnu zajednicu, niti je pridonesen nadopunjak prvobitnog popisa ovlaštenika, a niti je u odnosnoj molbi glede zabilježbe spoja ovlašteništva što istaknuto ili je istaknuto da ovlašteništvo

a) prelazi;

b) ne prelazi na novoga vlasnika.

Ad 11a i b. I u svim ovim slučajim ostavit će se zabilježba spoja ovlašteništva na zemljišnu zajednicu netaknuta kako postoji, i to bez obzira na molbu koju valja u slučaju 11b odbiti s uputom na propise § 20. zakona o uređ. zemlj. zajed. te § 43. provedbene mu naredbe, jer nije pridonesen nadopunjak prvobitnog popisa ovlaštenika.

12. Kod prenosa prava vlasništva cjelokupnih ovlaštenih nekretnina istoga gruntovnoga uloška, kad po dotičnoj ispravi prelazi uz ovlaštene nekretn ne i pravo ovlašteništva na zemljišnu zajednicu na novoga vlasnika, a nadopunjak prvobitnog popisa ovlaštenika molbi ne prileži, dok je prenos ovlaštenićkoga prava u molbi

a) istaknut,

b) nije istaknut.

Ad 12a i b. U ovim će se slučajevima postupati isto tako, kako je opisano pod stavkom 11a i b.

Kako kod točaka 11. i 12., postupat će se i onda, kad molbi za prijenos cjelokupnih ovlaštenih nekretnina istoga gruntovnoga uloška, nadopunjak prvobitnoga popisa ovlaštenika ne prileži, a po odnosnoj ispravi, pravo ovlašteništva ne prelazi na novoga vlasnika, što je u odnosnoj molbi napose istaknuto ili nije istaknuto.

13. Kad se iz jednog gruntovnog uloška prenijeti imadu sve ovlaštene nekretnine u drugi uložak na temelju isprave, u kojoj glede zabilježbe spoja ovlaštenićkog prava nije ništa određeno, a nadopunjak prvobitnog popisa ovlaštenika ne prileži molbi, pa bi stoga zabilježba spoja ovlašteništva ostala u prvom ulošku bez nekretnina, dok je prenos

a) zamoljen,

b) nije zamoljen.

Ad 13a i b. U ovim slučajevima prenijet će se zabilježba spoja ovlašteništva zajedno sa nekretninama u drugi uložak kako postoji, bez obzira na molbu, koju valja u slučaju ad 13a odbiti s uputom na propise § 20. zak. o uređenju zemlj. zajed., te § 43. provedbene mu naredbe, jer nije pridonesen nadopunjak prvobitnog popisa ovlaštenika.

Prenos zabilježbe obavit će se isto tako, kako je navedeno pod toč. 9.

14. Kad se iz jednoga uloška prenijeti imadu sve ovlaštene nekretnine u drugi uložak na temelju isprave, po kojoj bi se podjedno sa prenosom nekretnina dozvoliti mogao i prenos zabilježbe spoja ovlašteništva na zemljišnu zajednicu, ali prenos taj nije zamoljen, niti prileži molbi nadopunjak prvobitnog popisa ovlaštenika.

Ad 14. U ovom slučaju postupati će se isto tako kako je opisano pod stavkom 13., jer ne odlučuje isprava prenosna (kupo-prodajni ugovor itd.), već jedino nadopunjak prvobitnog popisa ovlaštenika.

15. Kad se iz jednoga uloška prenijeti imadu sve nekretnine u drugi gruntovni uložak novoga vlasnika na temelju isprave, u kojoj glede zabilježbe spoja ovlašteništva na zemljišnu zajednicu nije ništa određeno, a nadopunjak prvobitnog popisa ovlaštenika ne prileži, pa bi stoga zabilježba spoja ovlašteništva ostala u prvom ulošku bez nekretnina, dok je u ulošku u koji se prijepis obaviti ima, jur na prije tamo unesene nekretnine zabilježen spoj ovlašteništva na istu zemljišnu zajednicu, jer je novi vlasnik prenijeti se imajućih nekretnina, također već otprije ovlaštenik iste zemljišne zajednice, a njegovo je pravo spojeno sa prijašnjim njegovim nekretninama upisanima u dotičnom gruntovnom ulošku t. j. u ulošku, u koji bi se pripis obaviti imao.

Ad 15. Tu re se gledom na ustanove § 20. zak. o uređenju zemlj. zajed. zabilježba spoja ovlašteništva prenijeti zajedno sa nekretninama i to potonje kao posebna gruntovna stvarnost analogno pod 8b i 9a i b opisanom.

Po tom će u istom ulošku biti dvije zabilježbe spoja ovlašteništva odnoseće se na jednu te istu zemljišnu zajednicu, ali na dvije razne gruntovne stvarnosti. To doduše ne odgovara posve postojećim propisima o gruntovnoj manipulaciji, jer bi se i prva postojeća zabilježba raširiti mogla na novo pripisane čestice, no tomu se u konkretnom slučaju po ovdašnjem mišljenju izbjeći ne da zato, što u tom slučaju raširenje zabilježbe ne bi odgovaralo duhu zakona o uređenju zemljišnih zajednica, jer se gruntovno stanje ne bi sudaralo sa temeljnom knjigom zemljišne zajednice, u kojoj su dotične nekretnine još sveudilj unesene na dva posebna lista. Uz to novo (drugo) zabilježeno pravo ovlašteništva na zemljišnu zajedni u po gruntovnom stanju „počiva", dok ne bude doprinesen nadopunjak prvobitnog popisa ovlaštenika, odnosno udovoljeno zakonu o uređenju zemlj. zajednica (§ 22.) odnosno pravilniku u pogledu prava prijekupa; dok je u istom ulošku na prijašnje nekretnine zabilježeno pravo ovlašteništva na istu zemlj. zajednicu još intaktno.

16. Ako se kod otuđenja pojedinih česti ovlašteno a zemljišta (§ 11. zak. o ured. zemlj. zajed.) dotične česti prenijeti imadu u uložak, u kojemu je jur na „sve" tamo unesene nekretnine zabilježen spoj ovlašteništva na istu ili drugu koju zemljišnu zajednicu, a nadopunjak ne prileži, je se po § 11. zakona o ured zemlj. zajed. priložiti ne mora u koliko se ujedno sa prenosom (otuđivanjem) pojedinih zemljišnih čestica ne ima prenijeti i spoj ovlašteništva.

Ad 16. U tom slučaju imadu se prenesene nekretnine upisati na novoga vlasnika, kao posebna grunt. stvarnost, bez zabilježbe spoja ovlašteništva.

Osim navedenih slučaja mogu nastati i ini slučaji kod gruntovnog uredovanja oko zabilježba spoja ovlašteništva na zemljišne zajednice. Ovdje su navedeni samo oni slučaji, koji su obični u praksi, te koji mogu služiti za ravnanje kod izvanrednih ovdje nenavedenih slučajeva.

U svim gore navedenim i nenavedenim slučajima valja napose vazda imati na umu ustanove §§ 10., 11., 15. do 24. zakona o uređenju zemlj. zajednica, te § 43. provedbene mu naredbe, prema kojima se imade kod promjena u ovlašteničkom pravu — izuzev baštinstva i diobe ovlaštenoga zadružnoga odnosno plemićkog posjeda (§ 18. zak.) prije negoli prijenos uslijediti može, udovoljiti stanovitim uvjetima i da pravo ovlašteništva počiva, dok ne bude udovoljeno tim uvjetima (§ 20. zak.) — zatim, da pravo ovlašteništva mora biti (izuzev slučaj osobnoga prava po § 92. zak.) vazda spojeno s nekretninama što leže u opsegu dotične upravne općine (§ 21. zak.), — da se svaka promjena u ovlašteničkom pravu imade saopćiti nadležnoj gruntovnoj oblasti u obliku „nadopunjka prvobitnog popisa ovlaštenika" (§ 43. provedbene naredbe), koji je popis „jedina" isprava za gruntovnu provedu bud kakove promjene gledom na ovlašteničko pravo, odnosno gruntovnu zabilježbu toga prava, — te da prijenos ovlašteničkoga prava od jednih nekretnina na druge bud cijelo, bud djelomice uslijediti može samo tada, ako time ne budu oštećena prava trećih osoba. (§ 21. zak.).

Padanje vrijednosti novca i pravo.

Napisao dr. Ivo Politeo.

Kad znanost govori, onda mora da reče sve otvoreno i iskreno, a što reče, mora da bude istina. Ona nije kao politika, koja mora mnogo toga da prešuti, a ne malo toga da pače izvrne. Pa kad na pr. narodnogospodarska i financijska znanost govore o uzrocima padanju vrijednosti novca, kad pravna znanost tumači posljedice i utjecaj tog padanja na pravo, onda im ne smiju biti pred očima oni obziri, koji vode politiku, koji suspregu jezik vođama spoljašnje ili unutrašnje politike. A sve to stim manje, što danas i političari uviđaju, da je katkad vrlo nepolitično sakrivati ono, što usprkos sakrivanju prije ili kasnije mora svatko da vidi. Zato, nabrajajući uzroke padanju vrijednosti našega novca, moramo otvoreno, a možemo uglavnome i ukratko razložiti ih ovako:

Zlatni novac povučen je iz prometa, a u ovome kola sva sila papirnoga novca. To, pa obustava običajnih izvješća naše notne banke, a napokon i mnogo drugoga pobuđuju nesamo u inozemstvu, već i među našim općinstvom sumnju, da između papirnoga novca i njegova metalnoga pokrića

ne postoji zakoniti nužni razmjer. Pustimo na stranu pitanje, je li ta sumnja opravdana ili nije, ali ona kao sumnja postoji, i kao mnogi psihološki fakat tako i ona utječe na padanje i porast vrijednosti robe i novca.

Promet s inozemstvom prestao je gotovo sasvim. Nema ni izvoza ni uvoza. Obustava izvoza nije kadra da naknadi ono, što se inače uvezlo, a ne može da to učini ni domaća produkcija, jer se i ova umanjila. Dok se produkcija umanjila, potreba se povećala, tako da nerazmjer između potražnje i ponude svakim danom to rapidnije raste. Robe je sve manje, a potražnja postaje sve većom, poradi česa mora novac snositi posljedice nesavladjivog ekonomskog zakona o tražnji i ponudi, tj. roba, budući rjeđa, postaje skupljom, a novac, budući češći, postaje jeftinijim.

No padanje vrijednosti novca imade i takvih posljedica, koje se bez obzira na mir i još prije njega mogu i moraju otkloniti.

To su posljedice, koje opažamo na području ovršnoga prava, na području sudbene nadležnosti, a osobito oštro na području kaznenoga prava.

Poznato je, da se nadležnost civilnih sudova ravna uglavnome prema vrijednosti prijepornog predmeta, dakle prema njegovoj važnosti. No danas, kad je vrijednost novca pala, ono, što je po vrijednosti izraženoj u novcu bilo prije važno, postalo je sad manje važnim, odnosno vrlo malo važnim. Na taj način opterećeni su viši sudovi, a i sama stvar zajedno s interesiranim strankama trpi od toga. Ako je bilo kakve olakšice, onda su ovu možda, no samo možda, jedino inokosni sudovi mogli očutjeti. Međutim tendencija modernih zakona o sudbenoj nadležnosti ne ide za odterećivanjem inokosnih sudova, već za odterećivanjem zbornih sudova. (Ovo zlo uvidjelo se još dosta rano, pa mu se i kod nas, bar donekle, nekim odredbama doskočilo i zato ne ću dalje da o njemu govorim.)

Sve teže se međutim osjeća utjecaj padanja vrijednosti novca u o v r š n o m e pravu. Načelo je svakog ovršnog prava, da se osuda ima izvršiti, da ovršenik ima udovoljiti svojoj obvezi, ali da prije svega postoji obveza prema njemu samome, prema egzistenciji njega i njegove obitelji. Zato se uvijek — osim u točno određenim slučajevima — izuzima ispod ovrhe stanoviti egzistenčni minimum. No ona svota, koja je nekoć kako tako mogla dostajati za najčednije potrebe ovršenika, danas ne može ni izdaleka ispuniti onu svrhu, radi koje joj je ovršni zakon sačuvao nepovredljivost. Dnevnica od K 2 odnosno godišnji dohodak od K 1.000 ili K 1.6000 iščezavaju sasvim pred onom svotom, koja bi d a n a s bila dovoljna za izdržavanje pojedinca. Ovi tzv. egzistenčni minimumi ne opravdavaju danas nikako više svoje ime, oni promašuju sasvim svrhu, radi koje su stvoreni. Ovršni zakon kao i svaki drugi imade da se obazire na prilike, u kojima se izvršuje, pa zato svaka bitna promjena prilika čini zacijelo nužnom i njegovu promjenu. A bitna promjena prilika jest zacijelo

padanje vrijednosti novca, padanje, koje je u mnogome slučaju degradiralo novac tek na deseti dio njegove prijašnje vrijednosti.

U onome odnošaju, u kojemu stoji k a z n e n o pravo prema drugim pravima uopće, u tome odnošaju stoje međusobno i posljedice padanja vrijednosti novca po kazneno pravo i po ostala prava.

Ako jedna stvar zato, što prijeporan predmet vrijedi danas K 1.000 mjesto prijašnjih K 500, dođe mjesto pred kotarski sud pred sudbeni stol, onda se time doduše opterećuje potonji zborni sud, zavuku se postupak i riješenje, ali trpe u glavnome samo m a t e r i j a l n i interesi stranaka. Ali ako jedan čin samo po momentu vrijednosti bude kvalifikovan kao zločinstvo, dok bi poradi istoga momenta, a prema prijašnjim prilikama inače bio prosuđen tek kao prekršaj, onda tu trpe ne samo materijalni interesi počinitelja, onda on trpi ovdje u s v a k o m e pogledu. Jer razlika je, ako netko odsjedi u tamnici pet godina ili u zatvoru šest mjeseci; razlika je, ako on izašavši iz zatvora bude sposoban dalje nastaviti svoj građanski život u potpunome opsegu ili ako izašavši iz tamnice bude u tome priječen gubicima kojekakvih prava i drugim ograničenjima. Samo jedan pogled na ustanove o krađi, o zlobnoj oštveti tuđega vlasništva, o pronevjerenju itd., pa ćemo vidjeti, kolikim nesrećama može uroditi primjena tih ustanova. Ako je u prilikama za vrijeme stvaranja kaznenoga zakona ukradeni predmet vrijedio K 200, onda je on doista predstavljao razmjerno veliku vrijednost. No što je d a n a s predmet, kojega se vrijednost izrazuje sa K 200? Je li ta vrijednost danas doista tolika, da može d a n a s opravdati kvalifikovanje izvjesnoga učina kao z l o č i n a? Kazneni je zakon ovdje sasvim zatajio; on, koji je zvan da reparira nepravde, sam sada najveće stvara; on, koji ni sa načela talionskog stanovišta promatran nema da raši egzistencije, sad ih sasvim upropašćuje i to krivnjom onih, koji ga propuštiše promijeniti i tako dovesti u sklad s promijenjenim prilikama.

Imadu li se igdje uvažiti prilike i njihov utjecaj na čine pojedinaca onda valja to svakako učiniti na području k a z n e n o g a prava. Što je kazneni zakon moderniji i savršeniji, to manje prosuđuje sam čin, a to više njegova počinitelja i prilike, u kojima je nikao, živio i čin počinio. A vrijednost novca jest također jedan momenat u tim prilikama. Borba za bitak, borba o životna sredstva čini zločincem mnogoga, koji pod drugim uvjetima te borbe to možda ne bi bio. Čovjek, koji imade mjesečnog dohotka K 100, možda bi uvijek živio u granicama zakona, kad bi mu ta svota dostajala, da kroz mjesec dana njom izdrži sebe i svoju obitelj. No vrijednost novca je pala i svota od K 100 nema one nabavne vrijednosti, koju bi morala imati za ona sredstva, koja su nužna da se izdrži dotični i njegova obitelj. A čovjek uza sva nastojanja nije kadar da svoj dohodak

povisi. I on se laća krađe, daje se na pronevjerenje, odlučuje se možda čak na grabež. I tako prilike, u kojima momenat padanja vrijednosti novca igra bitnu ulogu, čine čovjeka zločincem. Drugi primjer: prostitucija! Ova je, kao što je dokazano, posljedica nesamo loših instinkta, nedovoljnog moralnog odgoja i ostalih socijalnih uvjeta, već također, pače najviše, ona je produkt loših e k o n o m s k i h uvjeta. Padanjem vrijednosti novca oni se još više pogoršavaju. Prostitucija jest zločin: u prvome redu zločin prama samome sebi, a onda prema onima, koji osim prostitutke u njoj sudjeluju. No prostitucija, jer sve više i više lišava prostitutku njezina čovječjeg dostojanstva i svijesti, jer ju sve dublje potiskuje u moralnu kaljužu, uništuje ujedno otpornu snagu protiv drugih zločina, ona dakle izazivlje nove zločine. A sve to poradi loših ekonomskih prilika, koje se, kao što je rečeno, padanjem vrijednosti novca još pogoršavaju. To padanje novčane vrijednosti praćeno je padanjem morala i dizanjem zločina, dizanjem svih motiva, koji do njega vode. Padanje dakle vrijednosti novca utječe i neposredno i posredno na kazneni zakon. Ono nas sili, da „neodoljivu silu" slova g) §-a 2. k. z. tumačimo u više determinističkome smislu, negoli bismo inače htjeli, i da kod prosuđivanja pojedinih slučajeva budemo onako blagi, kako to može i mora da bude jedan konzekventni i prost od misli na društvenu osvetu determinista.

Neke od opisanih posljedica padanju vrijednosti novca već su ublažene pravom samim, tj. pravnim propisima, neke bi se na isti način još za vrijeme rata također mogle ukloniti, ali većina njih moći će se potpuno ukloniti tek otstranjenjem rata samoga. Jer kao što se međunarodno pravo pokazalo nemoćnim u ratu, tako i pravni propisi sami malo šta mogu promijeniti na prilikama, koje rat stvara. Pravo je čedo mira i za mir stvoreno. Rat je sila, a pravo je antipod sile. I Temida ima doduše u ruci mač, ali samo zato, da ga upotrijebi protiv onih, koji bi htjeli silom dirati u njezinu tezulju.

Kaznene parnice u starom Varaždinu.

Priopćio profesor dr. Rudoli Horvat

Silom razbojnik god. 1704.

Andrija Galeković, fiskuš grada Varaždina, prijavio je gradskomu poglavarstvu, da je Ivan Živićki sudjelovao u društvu razbojnika. Živićki bude odmah uhvaćen i bačen u okove, te — nakon obavljene istrage — 23. studenoga 1705. doveden pred gradski sud u Varaždinu. Sudbeni stol sastao se u gradskoj vijećnici, a činili su ga: gradski sudac Juraj Kalander, te svi ostali gradski senatori. Optužbu je u ime Galekovića za stupao odvjetnik Gašpar Svirčić.

Na temelju istražnih spisa glasila je optužnica ovako: Živićki se o Andraševu (30. studenoga) god. 1704. iz Križevaca vraćao k svojoj kući u Visoko. Na tome putu sreo je razbojnike, koji po „ovoj kraljevini Hrvatskoj" izvođahu krađe, razbojstva i druge zločine. „Napunjen duhom vraga" pridružio se Živićki ovoj razbojničkoj družbi, koju je i predvodio po raznim — sebi poznatim — krajevima. Među ostalim provališe ovi razbojnici u neku klijet kod Fodrovca, odakle odniješe sve preostalo vino. Ova družba počinila je još mnoga nedjela, kako su navedena u 1. i 2. priloženom zapisniku provedenih istraga. Pošto je Živićki odbacio strah božji i pogazio zakone domovine svoje, predlaže optužnica, da se kazni strašnom smrću, koja je u zakonu predviđena za razbojnike, da se naime tijelo njegovo satre kolom. Prije smrti neka se Živićki stavi na muke, da odade svoje sukrivce i da iskaže nepoznate još zločine svoje.

Živićki nije dobio branitelja, te se na sudu morao sam braniti. Njegova je obrana u inače latinski zapisnik uvrštena hrvatskim jezikom, i to ovako: „Odgovarja, da su ga tolvaji (razbojnici) — s mirom i poštenim putom hodećega iz mlatidbe najmre, kad je med Vlahih iz Mertuha mlatil, — k domu svojemu idućega večer v terdum mraku vlovili i sobom pojti pritrucali. A to, da bi on z dobre volje k nim pridružil, taji do glave; nego tako lovljen i primoran da je š nimi putuval mimo Visokoga i Radešić do Hrašćine, to valuje; kakoti i to ne taji, da bi ga odonud s jednim betežnim tolvajom, kod vu inquisitije (istrazi) sub numero 1 obilneje stoji, najzad povernuli i vu Križevce na marof pokojnoga Noršića zapeljal i onde ga ostavil. To tulikajši, da je imenuvani incusatus (optuženik) zrok i zagovornik bil, da spomeniti tolvaji g. plebanuša Visočkoga i kneza (plemića) Zemljaka Martina nisu razbili. Tajeć to, da bi onput, doklam je rečeni incusatus s timi tolvaji bil, da bi bili kakvu klet razbili i vino čije pili, ali komu kakov kvar vučinili. Druga pako ostala vu inquisitije sub numero 1 postavljena veli, da mu nisu znana de scitu, nego ex auditu et relatione aliorum. Vu inquisitije pako sub numero 2 postavljena (izvan dveh zadnih punktumov) taji vsa do glave. Zarad ornoga železa Pumperovoga kvalifikujuć odgovarja, da je bil to železo vuzel, ali da ga je bil nikteri Hadrović Mate nato vzel. Ravno tak zarad obijanja kleti Mihalja Matekovića taji; kakoti i to, da bi njegov klobuk vu toj isti kleti zaostal i našest; nego da je jednoć ondi pod orehih zaspal, kadi i motika mu je vukradnjena, i klobuk mu je ondi ostal."

Pošto je Živićki tako nijekao svoju krivnju, zaključio je sud, neka se optuženik podvrgne ispitivanju pomoću torture (muka). Mučenje obavit će dakako krvnik prema propisima tadašnjeg postupnika, dočim će ispi-

tivanje tečajem toga mučenja provesti gradski senatori Juraj Glik i Gjuro Pavešić. Ovi moraju o tomu ispitivanju sastaviti zapisnik, te ga ovjeroviti vlastoručnim potpisima. Takav zapisnik vrijedi kao vjerodostojan spis, jer svaki senator prigodom svoga izbora u gradski senat polaže prisegu, da će vazda i svakomu „poleg Boga i njegove pravice" suditi.

Hrvatska je u ono doba imala dva krvnika. Jedan od ovih stalno je boravio u Varaždinu, da bude pri ruci tamošnjemu gradskomu i županijskomu sudu, dočim je drugi imao svoje obitavalište u Zagrebu, odakle je prema potrebi polazio također na sudove u Križevce i u Koprivnicu. Slučaj htjede, da se upravo na jesen god. 1705. ispraznilo mjesto krvnika u Varaždinu. Nesretni Živički morao je preko 3 mjeseca čekati, * dok je u Varaždin došao novi krvnik, koji će njega prvoga mučiti. Tako se njegova sudbena rasprava mogla nastaviti tekar 12. ožujka 1706. Mjesto u gradskoj vijećnici, sastao se toga dana sudbeni stol u privatnoj kući gradskoga suca Jurja Kalandera. Pošto su neki senatori bili zapriječeni, da dođu na sud, zamijeniše ih asesori, da bude potpun običajan broj od 12 prisežnika (solitum et consvetum duodenarium numerum). — Najprije se na sudu pročitao izvještaj, što ga podniješe senatori Glik i Pavešić. Izvještaj kaže, da je nesretni Živički podnio sve strahote mučenja, a da ipak nije priznao svoje kakove krivnje. Pošto je Živički ustrajao u nijekanju, stvorio je sud ovaj jednoglasni zaključak:

Živički mora još prisegom potvrditi svoju nedužnost. Ova prisega mora po zakonu biti svečana, t. j. položena u prisutnosti optuženikovih svjedoka, koji se pridružuju njegovoj prisezi (testes seu conjuratores). Po parbenom postupniku trebalo bi, da Živički za takovu prisegu nađe 12 svjedoka (t. z. rotnika). Ali sud će se ipak zadovoljiti samo sa 3 svjedoka. Ovu iznimku čine suci samo iz milosrđa spram Živičkoga, koji je podnio veoma oštro mučenje, a nema nikoga, tko bi se brinuo za spas njegov. Kad bi sud tražio 12 svjedoka, moglo bi se dogoditi, da ih Živički ne bi mogao naći, te bi onda morao ma i nevin nastradati. Svakako pak morao bi Živički traženjem tolikih svjedoka izgubiti mnogo vremena. To zaista treba zapriječiti, jer je Živički i onako već 13 mjeseci odležao u istražnom zatvoru, gdje je pretrpio mnogo nevolja. Ali ako Živički ne nađe ni 3 svjedoka, koji će na sudu iskazati svoje uvjerenje, da je on nevin dospio u kolo razbojnika, onda mora pretrpjeti smrtnu kazan; ova će se izvršiti sječenjem glave njegove.

Deset dana iza toga — 22. ožujka 1706. — odigrao se konac ove tragedije. U gradskoj vijećnici varaždinskoj položio je Živički prisegu, da je nevin. Prisutni bijahu njegovi zemljaci i svjedoci Martin Predulec,

* Propter carentiam ministri seu executoris in similibus justitiae, vulgo carnificis appellati.

Luka Horvat i Franjo Kašnjar, svi neporočni ljudi iz Visokoga, inače kmetovi Martina pl. Zemljaka. Prisega je položena pred gradskim sucem Jurjem Kalanderom, komu asistirahu gradski senatori Juraj Glik i Gjuro Mikulčić. Odmah iza položene prisege proglasio je sudac, da je Živički riješen od optužbe, te ga pustio na slobodu. (Prothocollum sessionum magistratualium 118, 151—156. Rukopis u arkivu grada Varaždina.)

Zbog krađe osuđeni na smrt godine 1706.

U gradskoj vijećnici varaždinskoj sastao se 14. lipnja 1706. sud, koji su činili: gradski sudac Juraj Kalander i svi gradski senatori. Raspravljena je tužba Ivana Kutnjaka, zamjenika gradskoga fiskuša, koji tuži Jakova Ivanovića i Đuru Berleka zbog krađe. Optužbu je zastupao odvjetnik Petar pl. Gansius, koji je podnio ovu optužnicu: Ivanović i Berlek zabaciše strah božji i prezriješe ljudske zakone, te puni duha vražjega u gluho doba noći provališe u dućan Mihalja pl. Vrabca na glavnom trgu u Varaždinu. U dućanu ukradoše tati sukna, odijela i razne druge stvari, koje bijahu vlasništvo Mihajla pl. Vrabca i Đure pl. Mikulčića. Vrijednost cijeloga plijena iznosila je preko 180 rajnskih forinti. Zato optužba predlaže, neka se Ivanović i Berlek osude na smrt; kazan neka se obavi tako, da se ovi tati objese na vješala ili da se tijelo njihovo satre kolom. Prije smrti treba ih svakako staviti na muke, da iskažu svoja druga nedjela i da odadu možebitne sukrivce svoje. Optužnica se poziva na iskaz o istrazi protiv Ivanovića i Berleka, koja se obavila 25. svibnja 1706. Podjedno su na sud donesene neke ukrađene stvari, kao „corpora delicti".

Okrivljenici nijesu dobili branitelja, a na sud ih dovedoše u okovima. Prvi je preslušan Jakov Ivanović. On „ne taji, kaj se vu akcije suprot njemu daje, nego veli, da su ga drugi na to vzeli i nagovorili." — Naprotiv za Đuru Berleka veli zapisnik, da ne htjede priznati svoje krivnje. „Tajeć do glave, da bi on bil š nimi, kade su štacun obijali i parteku vun jemali, i da bi on vu najmenšem vu tom vlastovit bil, neg da ga je na trojački pondeljek gore rečeni Jakob Ivanović najel iliti kondukuval, da bi mu stanovitu parteku, koteru je on rekel, da je od jednoga turskoga kramara kupil, pomogel do Lepoglave odnesti, na što se i je resoluval, štimajući da je pravična parteka". — Iza toga opet na sud dovedoše Ivanovića, da ga suoče sa Berlekom. Ivanović je izjavio, da je Berlek prisustvovao kod provale u dućan Vrabčev i kod krađe spomenutih stvari. Još je Ivanović očitovao, da su on i Berlek nekoliko dana prije provale u Vrabčev dućan zajedno bili u varaždinskom vinogorju, gdje su gospodinu sucu Jurju Kalanderu iz klijeti zajedno ukrali jedan mač, kabanicu i tri ključa. Za ovo očitovanje rekao je Berlek, da nije istinito; on uopće ostade kod nijekanja svoje krivnje.

Nato je sud proglasio ovu svoju osudu: Jakov Ivanović, kod koga su pronađene neke ukradene stvari, te koji je priznao svoje sudjelovanje u krađi, osuđuje se na smrt. Kazan smrti obavit će se na vješalima. Prije smrti neka se stavi na muke, da oda svoje sukrivce i još druge nepoznate krađe. — Đuro Berlek predaje se krvniku na mučenje zbog dalnjeg ispitivanja krivnje njegove. Ispitivanje obavit će izaslanici gradskoga senata, a tekar poslije toga sastat će se opet sud, da izrekne osudu za Berleka.

Sud se zaista u gradskoj vijećnici ponovno sastao 28. lipnja 1706. Gradski sudac Juraj Kalander ne htjede predsjedati sudu; njega je zamijenio gradski senator Đuro pl. Pavešić kao „pro [nunc substitutus judex". Pošto bijahu odsutni također neki senatori, zamijeniše ih asesori, da bude potpun običajan broj od 12 sudbenih prisjednika (ad complementum duodenarii in hujusmodi causis observari soliti numeri). Sudu je predočen izjveštaj o ispitivanju Ivanovića i Berleka prigodom njihova mučenja. Optuženi Đuro Berlek doveden je na sud u okovima. Tu mu od riječi do riječi pročitaše sve njegove iskaze prigodom mučenja. Berlek nije više ništa nijekao, već je „svojevoljno i dobrovoljno" (sponte et benevole) priznao svoju krivnju.

Sada je sud mogao pristupiti i k odredbi kazne za Berleka. Odluka je glasila ovako: Đuro Berlek priznaje svoje sudjelovanje kod provale u dućan Mihalja pl. Vrabca. On dapače priznaje i neke druge dosele nepoznate krađe. Tako je s poimence očitovanim drugovima svojim ukrao Mužinićeve konje i neke pokretne stvari Belcerove. Dodao je i to, da bi već prije toga zbog sličnih zločina morao biti kažnjen, da nije za vremena utekao. Zato se i Đuro Berlek poput Jakova Ivanovića kao očiti tat osuđuje na smrt, a smrtna kazan ima se obaviti na vješalimi. (Prothocollum sessionum magistratualium, str. 175.—178. Rukopis u arkivu slob. i kr. grada Varaždina.)

Kako je g. 1730. iz Varaždina izagnana Anka Mikleček.

Na tužbu Andrije pl. Dolovščaka, koji bijaše zamjenik fiskuša u Varaždinu, sastao se ondje 11. prosinca 1730. sud pod predsjedanjem gradskoga suca Stjepana pl. Somšića. Trebalo je suditi Anki Mikleček, djevojci iz Žabnika, koji je tada spadao pod grad Varaždin. Anka bijaše optužena, da je ubila svoje nezakonito ali živo rodeno dijete. Optužbu je zastupao Franjo Trgovčić, dočim Anka nije dobila branitelja svoga. Nesretna je djevojka na sud dovedena u okovima, te je svoj grijeh ispričala ovako (navodimo doslovce, kako je u sudbenom zapisniku):

„Da prešestno leto 1729. okolu Božića zanosila je dete, in actione postavljeno, od nekojega sluge gosp. plebanuša beljanskoga, Bartola imenuvanoga s petrijanske fare, pri kojemu gosponu plebanušu bellyanskomu

za onda i rečena incusata vu službe jest bila. I odonud v Žabnik svojemu bratu Greguru Miklečaku potlam odišla, i odonud pak vu službu ondešnjega plebanuša prešla; kade četiri meseca vekšim taljem beteŽna budućа nazopet s vremenom k imenuvanomu svojemu bratu odišla je, i po dnevu svete Ane v sobotu iliti k nedelje jutru leta sada tekućega 1730. na vert svojega rečenoga brata, nikomu se neoglasivši, prešla, kade veli, da je jako i pervo pred tem toga i onda kervjum metala i zatem mertvo dete ženskoga spola iliti deklića porodila; i bojeći se, da ju ljudi ne potvore, da je bila ona zagušila, vu razgonju rukami iliti šćepci skopavši jamicu suproti šlive zakopala i s dračem naterganim zametala. I to do glavè taji, da bi isto dete živo bila porodila, a još manje vumorila; ar veli, da ga dugo vremena vu utrobi živoga ne ćutila".

Međutim su iskazi svjedoka, što ih je iznio Franjo Trgovčić, teretili Anku Mikleček. Prigodom istrage iskazaše svjedoci, koji su dijete u vrtu našli i iskopali, da su uvjereni o tomu, da je dijete bilo živo rođeno. Na samoj raspravi nijesu ovi svjedoci bili preslušani, već je Trgovčić zatražio, neka se optužena Anka Mikleček stavi na muke i ovako podvrgne ispitivanju. Sud je udovoljio zahtjevu optužbe, te je — pozivom na 4., 5., 6. i 8. paragraf 66. članka „Praxis Criminalis" — odredio, neka se Anka Mikleček stavi na muke, da odgovori na pitanje: je li dijete rodila živo ili mrtvo, te da li ima sukrivaca u tome zločinu? Mučenje je nužno, jer „u ovakovim kriminalnim parnicama, gdje je građa veoma delikatna. mora sve biti jasno poput sunca podnevnoga".

Tjedan dana poslije toga (18. prosinca 1730.) sastao se opet gradski sud, da dovrši raspravu u parnici protiv Anke Mikleček. Optužbu je opet zastupao isti Franjo Trgovčić, dočim Anka Mikleček nije mogla biti predvedena na sud, jer je oboljela od prepaćenih muka. Iz predloženog izvještaja razabralo se, da je nesretna djevojka hrabro podnijela mučenje, a da nije priznala podmetnute joj krivnje. Ipak je Trgovčić stavio prijedlog, neka se Anka osudi na smrt kao čedomorka.

Sud nije usvojio zahtjev optužbe, već je izrekao ovu osudu, koju prenašam u slobodnom prijevodu iz latinskoga jezika: Kako se vidi iz izvještaja, što ga podniješe gospoda izaslanici, ostala je optuženica prigodom prepaćenog mučenja kod prijašnjeg odgovora svoga. Time je Anka Mikleček sebe zaštitila od inače sigurne kazne smrti. Ipak ne može izbjeći kazni, koju traže 15. paragraf 66. članka „Praxis Criminalis", te 8. quaestio 6. caputa u Kitonićevu djelu. Pošto Anku Mikleček terete iskazi svjedoka, preslušanih u istrazi, osuđuje se na i z g o n i z V a r a ž d i n a. Ovaj izgon provesti će se ovako: Kada se Anka oporavi od boli, pretrpljenih prigodom mučenja, neka se odvede na trg, gdje je „stup sramote" (pranger). Ondje će joj — na očigled naroda — krvnik odrapiti 50 šiba.

Iza toga tjerat će ju krvnik — ali bez nastavka šibanja — kroz gradske ulice do gradskih vratiju*. Sve dotle mora Anka ostati okovana. Tada će joj se okovi skinuti, te ona mora zauvijek ostaviti Varaždin i čitav njegov teritorij (t. j. gradska sela). Ako bi se ikada kasnije vratila na teritorij grada Varaždina, neka se odmah uhvati, zatvori, te podvrgne novomu sudu i kazni. Tako se Anka Mikleček proskribuje za čitav svoj život. (Prothocollum sessionum magistratualium. Rukopis u arkivu grada Varaždina.)

Priziv tata Martina Kovačića g. 1707.

Juraj pl. Glik, zamjenik gradskoga fiskuša u Varaždinu, tužio je Martina Kovačića zbog krađe. Uslijed toga bude Kovačić zatvoren i bačen u okove, a 12. prosinca 1707. doveden pred gradski sud, kojemu je predsjedao gradski sudac Đuro Pavešić. Optužbu je zastupao odvjetnik Petar pl. Gansius, dok Kovačić nije dobio nikakvoga branitelja.

Optužnica glasila je ovako: Kovačić je već jednom izmakao strogosti pravde i kazni zakona dobrotom i zagovorom Franje pl. Šiškovića. Da se zahvali dobrotvoru svomu, Kovačić je Šiškoviću ukrao srebrene gumbe (puceta) u težini od 9 unca,[1] što vrijedi 9 rajnskih forinti, zatim 4 kositrene zdjelice, 1 srebren križ, 1 dug željezan lanac, 1 žensku haljinu od atlasa i neke druge stvari. Ovu krađu počinio je Kovačić, premda je prošle godine 1706. mogao vidjeti, kako oštro ovaj sud kazni kradljivce.[2] Pošto je Kovačić odbacio strah božji i prezreo ljudske zakone, a napunio se vražjim duhom, predlaže optužba, da se kao očit tat osudi na smrt, koja se ima obaviti na vješalima; prije toga neka bude Kovačić mučenjem ispitivan, da iskaže druge svoje krađe i da odade možebitne sukrivce.

Kod Kovačića nađene su neke ukradene stvari, poimence srebreni gumbi i srebren križ, dočim su neke pronađene ispitivanjem, jer ih je Kovačić već prodao. Pošto su te „corpora delicti" donesena na sud, nije Kovačić mogao nijekati svoju krivnju. Naprotiv u latinskom zapisniku stoji ova hrvatski ispisana Kovačićeva priznaja: „Gumbe, križec, holistuh, zdelu i tanjer jeden, naprvo donesen, ne taji, da bi vsa ova ne vukral. K tomu tulikajše ravno tak ostala druga gore postavljena; naprvo dajuć, da su dve zdele i s flakami (rubeninom) negde vu senu sranjene, i veliki lanc da je vu kolnice sranjen."

* Postquam igitur ex doloribus torturae eadem incusata reconvaluerit, hic in foro colomnae eadem incusata aligandam et ibidem medio ictuum numero per carnificem virgandam et post virgationem usque ad portam civitatis — absque tamen continuata virgatione — comitandam, et ab hac civitate et tota ejusdem jurisdictione et tereno amandandam".

[1] Unca vagala je dva lota.

[2] Optužnica ovdje nišani na Jakova Ivanovića i Đuru Berleka, koji su g. 1706 radi krađe osuđeni na vješala.

Sud stvara ovaj zaključak: Neka se Kovačić stavi na muke, da iskaže mnogobrojne svoje krađe i da odade sukrivce svoje. Makar na tome ispitivanju pomoću torture ne iskaže ništa nova, ipak se već sada radi priznatih zlodjela osuđuje na vješala. Njegova smrtna kazan neka bude zastrašan primjer drugim tatima!

Poslije obavljenog mučenja obratio se Martin Kovačić na gradski senat s molbom za pomilovanje. Tim povodom sastao se 30. prosinca 1707. gradski sud, da povede novu raspravu, pa da izrečenu osudu potvrdi ili promijeni. U ime gradskoga fiskuša predložio je odvjetnik Petar pl. Gansius, neka sud ostane kod ustanovljene smrtne kazni; iz izvještaja naime onih senatora, koji pribivahu mučenju, razabire se, da je Kovačić okorjeli tat.

Nato se u prisutnosti Martina Kovačića pročitao cijeli iskaz o njegovom preslušavanju kod mučenja. Kovačić je ponovio i potvrdio svoju krivnju; samo je izjavio, da Šiškoviću nije ukrao 4, nego 3 zdjele. Pošto je Šišković natrag dobio sve ukradene stvari, te on kao oštećenik uopće niti ne progoni Kovačića, moli optuženik sud, neka ga riješi od ove krivnje ili neka barem ublaži izrečenu osudu.

Sud je stvorio ovu svoju odluku: 1. Sud se pokorava zakonima domovine, poimence 32. titulu trećega dijela, koji svako pravo pomilovanja zločinaca oduzimlje magistratima, koji imaju specijalni privilegij, da kazne zločince. 2. Sud uzima obzir na to, što je Kovačić već više puta uhvaćen u doduše malim krađama; naročito se suci sjećaju prošle godine 1706., kada je Kovačić zbog krađe bio okovan i nekoliko mjeseci mučen u zatvoru, pa onda kažnjen[3] i pušten na slobodu. 3. Pošto je Kovačić i poslije toga opet pao u zločin iste vrsti, ne goje suci nadu, da bi se on mogao zaista popraviti. 4. Kovačić je na prvom sudu, kao što i prigodom mučenja, a i sada priznao, da je Šiškoviću ukrao stvari, koje po srednjoj procjeni vrijede 17 forinti. 5. Istina je doduše, da je Šišković natrag dobio sve ukradene stvari, ali toga nije učinio Kovačić iz vlastite pobude svoje, već je to zasluga sudbenog istraživanja, da se pronađoše ukrađeni predmeti. 6. K svemu tomu pridolazi činjenica, da[4] „tko štedi zle, škodi dobrima; pa da nekažnjeni propust ma kojega zločinstva daje priliku mnogih zločina, koji nedvojbeno slijede". — Iz svih ovih obrazlaganja slijedi zaključak, da sud nema dovoljnog razloga za promjenu prijašnje svoje osude. Zato i ovdje i sada izriče gornju osudu, da se Kovačić kazni smrću na vješalima. (Prothocollum sessionum magistratualium, str. 209.—211. Rukopis u arkivu grada Varaždina.)

[3] Valjda je Kovačić tom prigodom dobio kakovu tjelesnu kazan, možda batine.

[4] Ovaj stavak u sudbenom zapisniku glasi na latinskom jeziku ovako; „Quod qui parcit malis, noceat bonis; uniusque flagitii impune praetermissio, sit plurium indubie subsequendorum occasio".

Pristojbe u postupku pred mjesnim sudom.

Napisao Mirko Renčević.

(Nastavak).

Stupac VII. Za ovaj stupac nemamo ništa opaziti, osim onoga, što vrijedi za cijelu skrižaljku. Ali moram dodati, da mi nije jasno, kako je naš Kocian u svom „Pristojbeniku" na strani 152. istakao, da su usmene molbe za dokinuće ili ograničenje ovrhe oproštene od biljegovine. Još manje pak razumijem, kako je to, da naš Kocian za pritužbe protiv ovrhe na strani 151. svog „Pristojbenika" do 50 K ustanovljuje pristojbu sa 30 f, preko 50—100 K sa 2 K, a za slučajeve preko 100—200 K sa 2 K 50 f, dok iz predočene skrižaljke razabiramo, da ministerstvo zahtijeva manju pristojbu. Ili se možda to imade drukčije shvatiti?

Stupac VIII. Držim, da bi se u glavi ovog stupca imala dodati još riječ „P l j e n i d b e n i" t. j. Pljenidbeni i dražbeni zapisnik. U cijeloj skrižaljci ne vidimo, da se gdje ustanovljuje pristojba za pljenidbeni zapisnik, a ipak se ne može reći, da se pod dražbenim zapisnikom razumijeva ujedno i pljenitbeni zapisnik. Drugo je pljenidbeni zapisnik, a opet sasvijem drugo dražbeni zapisnik, do sastavka kojeg ne mora u svakom ovršnom postupku ni doći. — Nadalje držim, da bi se iza riječi „ima se" moglo dodati za bolje isticanje i razumijevanje „još p o s e b n o", jer nekoji misle, da u tom slučaju treba na zapisniku dražbenom podmiriti samo pristojbu po ljestvici III.

Stupac IX. Za ovaj stupac nemamo ništa primijetiti, koliko dakako po našem zakonu od 3. listopada 1876. o mjesnom sudu imade uopće mjesta z a p i s n i k u o r a z d i o b i k u p o v n i n e.

Stupac X. Evo nas opet kod dražbenih molbi! Sada vidim s jedne strane, da su dražbene molbe doista pretvrd orah i za malo jače zube, a s druge strane vidim, da se bez temeljitog poznavanja naših hrvatskih zakona ne mogu ni pristojbeni zakoni valjano primjenjivati. Ujedno slutim, da ne ću dospjeti ni pozorno pročitati sve naše zakone, a kamo li ih temeljito proučiti. A onda — nije me sramota priznati — i ja sam po malo zagazio u one godine, u kojima se glede pribiranja novog znanja — „g r a b i v o d a r e š e t o m", t. j. čovjek čita i proučava, piše i prepisuje, sastavlja i raspravlja s najvećim žarom i zanosom, a kad tamo još nisi dobro udario dlanom o dlan — cio zanos, žar i znanje — — i š č e z a j e t j a k o ž e d i m. Isto tako je sa čovjekom, koji doista grabi vodu rešetom: čuje se neka šumljava i mumljava, ali jedva da prestane grabiti, vidi se tek po nekoja kapljica, a i ova na prvi sunčev zrak iščezne.

Budući da je predočena skrižaljka sastavljena i namijenjena za postupak pred mjesnim sudom, to ćemo iznijeti samo ono o dražbenim molbama, što se tiče i može ticati samo za postupak pred mjesnim sudom.

Zakon od 3. listopada 1876. o mjesnim sudovima i postupku pred njima u §-u 61. kaže doslovno: Ako se dužnost izrečena pravomoćnom osudom mjesnoga suda ili kr. kotarskog suda uslijed pritužbe uložene proti osudi mjesna suda ili nagodom pred mjesnim sudom sklopljenom, ne ispuni na rok na to određen, može se kod mjesnog suda zaiskati usmeno ili pismeno ovrha dužnikovih pokretnina. Molba za ovrhu ima se u uredovnoj knjizi zabilježiti". Zatim se u §-u 62. i narednim paragrafima govori o tom, kako se i na što ima povesti ovrha. A sad dolazi najglavnije! U §-u 66. istog zakona u prvom odlomku određuje se: „Nakon obavljene pljenidbe ili popisa ima sudbeni izaslanik ureda radi raspisati što prije ovršbenu dražbu na 8 dana". Eto dakle: d r a ž b a s e *mora ureda radi* o d r e d i t i, pak ja nikako ne mogu shvatiti ni razumjeti, zašto bi se stranka bacala i upuštala u poseban trošak te još i posebnu družbenu molbu podnosila, kad se dražba zaplijenjenih ili popisanih predmeta i onako ureda radi mora provesti. Prema tomu ovrha sastoji pravilno samo od dva stepena: pljenidbe dotično popisa i prodaje, procjena otpada po pravilu, za cijelu ovrhu valja samo jedamput moliti, naime za prvi stepen jer se drugi stepen, na koliko ovršno pravo nije međutim prestalo, ureda radi u kratkim rokovima izvodi („Mjesečnik" godina 1875. na strani 12.: Dr. Šandor Bresztyenszky: Zakonska osnova o mjesnim sudovima i o bagatelnom postupku).

Razjašnjuje nam to i članak napisan u „Mjesečniku" godišta XXXI. na strani 929 pod natpisom: N a l o g i z d a n i z a s l a n i k u m j e s n o g s u d a p r e m a §§ 62. z a k o n a o m j e s n i m s u d o v i m a j e n a r a v i g e n e r a l n e; o n n e t r e b a z a o b a v u p o j e d i n i h o v r š n i h č i n a p o s e b n o g n a l o g a m j e s n o g s u d a", a iz ovoga članka vadimo ovo: „Pri svem tom kvalificirao je presudni sud čin taj samo pokušajem suprot javnim ustanovama i naredbama u § 312. k. z. označenim držeći, da izaslanik mjesnog suda S. Š. nije radio po poglavarstvenom nalogu, kad je umjesto dražbe jur zaplijenjenog, no odsvojenog junca odredio na svoju ruku pljenidbu i transferaciju drugog junca. Nu nazor presudnog suda, da je sudbeni izaslanik za taj čin, koji je dana 6. VI. 904. izvesti htio, imati morao poseban nalog sa strane mjesnog suda, nije u zakonu osnovan. Po § 62. zakona od 3. X. 1876. o mjesnim sudovima i postupku pred njima, dozvoljuje mjesni sudac uslijed ovršne molbe ovrhu do namirenja tražbine, dosuđene tužitelju bud osudom, bud nagodom i imenuje izaslanika sudbenog za provedbu dozvoljene ovrhe, a po § 66. spom. zakona, ima sudb. izaslanik u r e d a r a d i

raspisati nakon obavljene pljenidbe ili popisa što prije ovršnu dražbu. Prema ovim zakonskim ustanovama imade sudbeni izaslanik pravo samostalno preduzimati sve ovršne čine do namirenja tražbine, a da mu nije za svaki pojenini ovršni čin od potrebe poseban nalog sa strane mjesnog suda, jer je nalog prema § 62. spom. zakona izdan naravi generalne".

Čuo sam od jednog svog druga u službi, da je Franjo Horvat bio izvrstan pristojbaš, a mnogi sudbeni činovnici nisu mi se mogli dosta nahvaliti praktičnosti njegovih biljegovnika. Ako uzmemo u ruke njegov biljegovnik od godine 1894., vidjet ćemo, da o biljegovini pred mjesnim sudom raspravlja na strani 6 i 7. Ali o dražbenim molbama nema ni traga. Pa to je posve naravska stvar, jer što bi raspravljao i određivao pristojbu za one pravne ustanove, kojih uopće nema i ne treba u postupku pred mjesnim sudovima. Isto tako ćemo uzalud tražiti na strani 86.—89 o dužnosti biljegovanja dražbenih molbi u postupku pred mjesnim sudom u njegovim biljegovnim propisima u parbenim stvarima, izdanim godine 1901. s obzirom na preinačenje biljegovnih pristojbi zakonskim člankom XXVI.: 1894. dotično naredbom kr. ug. ministra financija od 15. travnja 1896. broj 27.365.

Tako eto vidimo, da se naši hrvatski pravnici slažu u tome, da ne treba stranka podnašati dražbene molbe u postupku pred mjesnim sudom, a bolji naši pristojbeni činovnici slijede to mnijenje. Ako bi mi se dopustilo, da se izrazim u slici i prispodobi, ja bih ovako rekao: Građanski su zakoni i postupnici — konj, a pristojbeni su zakoni — orma. Pa kao što se još do danas nije dogodilo — a valjda se ne će uopće ni dogoditi — da je tko slomio konju 2—3 rebra ili mu vrat i rep prikratio, samo da može bolje na nj navući svu mu ormu, tako se lje ne će dogoditi, da će se građanski zakoni mijenjati, nadopunjivati ili skraćivati, a sve za volju pristojbenih zakona. Badava je dakle ministarstvo poslalo kićenu izrađenu ormu, kad mi za nju u Hrvatskoj nemamo konjička. A da mi takovog konjička (dražbene molbe u postupku pred mjesnim sudom) u Hrvatskoj nemamo. to je mogao vrlo lako opaziti naš pravosudni odjel, pa dotičnu ormu — makar kako još bila kićena — nazad ministarstvu povratiti sa svojim opaskama i moliti drugu prikladniju ormu, makar baš i ne bila tako kićena. Ja naime držim, da bi se u tom sastojao onaj sporazum između hrvatskog bana i financ. ministarstva.

Kanda se ovdje može primijeniti ona krilatica: „povjesničari ga drže za dobra pravnika, a pravnici ga drže za dobra povjesničara", t. j. ministarstvo je moguće držalo, da će ono sa svoje strane izdati skrižaljku, pak će poglavitu važnost obratiti na ustanovljene iznose pojedinih pristojbi, a ispravnost ustanovljenih pristojbi glede pojedinih pravnih

čina prepustilo je sporazumu bana. Ako je doista ministarstvo tako mislilo, dobro je mislilo, jerbo financ. ministarstvu ne moraju u tančine biti poznati hrvatski zakoni; koliko ih pak poznaje, može imati svoje posebno mnijenje. Međutijem naša hrvatska vlada došla je na gotovu kulturu i dalje se nije brinula, t. j. ona je moguće ovako držala: financija sama najbolje znade, koliku pristojbu treba podmiriti od pojedinih pravnih čina, pa neka joj bude. Stoga se dakako naša vlada nije ni upuštala u rasuđivanje, da li pojedine pravne ustanove, za koje su određene u skrižaljci pristojbe, po našim zakonima uopće postoje, ili ako već postoje, da li baš u onom obliku, za koji je u skrižaljci odmjerena pristojba. Naša je dakle vlada imala vrlo časnu zadaću, ali ona je nije riješila. Ne možda zato, što je nije znala riješiti, nego svakako jer je držala, da nema što riješiti. No iz dosada razvijenog i predočenog stanja možemo zaufano zaključiti, da je kod istaknute skrižaljke bilo doista dosta točaka, glede kojih je valjalo izreći svoje pravno mnijenje, koje odgovara postojećim našim hrvatskim zakonima. Zato držim, da su kod toga sporazuma s banom imali sudjelovati u obilnoj mjeri i naši hrvatski suci i odvjetnici.

Ne mogu završiti napomene o ovom stupcu, a da doslovno ne iznesem odredbu § 3. Naredbe broj 20.000—1915. Ova naime kaže među inim: „Na prvi arak prvog primjerka dražbene molbe, zatim kako u parničnim tako i vanparničnim građanskim sudskim postupcima na prvi arak prvog primjerka takovih podnesaka, u riješenju kojih treba izdati izrok (oglas), imade se podmiriti pristojba od 2 krune". Što se pak ima razumijevati pod dražbenim molbama, o tom nam naredba ništa ne govori, a ni naputak ne upotpunjuje naredbu. No vrlo jasno i shvatljivo raspravlja naš Kocian o dražbenim molbama na strani 13. svog „Pristojbenika i tumača", izdana godine 1915., gdje ističe s pozivom na naše hrvatske zakonike i postupnike, da u ime pristojbe 2 krune valja platiti za dražbenu molbu samo onda, ako se na molbu izravno odredi dražba, ustanovi rok i izda izrok. Ovakove dražbene molbe da se odnose lih na nekretnine, dok ovršna molba na pokretnine nije takova molba, što više ni onda, ako se u njoj i dozvola dražbe moli. Ovakove naime dražbene molbe na pokretnine imale bi se biljegovati sa 40 filira ili 1 krunom, pa ja sada nakon takova tumačenja — duše mi — nikako ne razumijem, kako je naš Kocian na strani 152. spomenutog „Pristojbenika" govoreći o pristojbama u postupku pred mjesnim sudom istakao, da se za dražbene molbe preko 50 kruna vrijednosti plaća u ime pristojbe 2 K, a znamo dobro — a znade to i naš Kocian — da mjesni sud u svom postupku nije ovlašten na izdavanje odredaba glede provađanja dražbe na nekretnine, nego može u svom

djelokrugu samo odrediti i dati provesti dražbu pokretnina (§ 61. zakona o mjesnom sudu).

Eto toliko smo znali, umjeli i imali reći o dražbenim molbama u postupku pred mjesnim sudom, pa otud se vidi, da nikako neprijeporno ne stoji, da se za dražbene molbe u postupku pred mjesnim sudom kod vrijednosti preko 50 kruna plaća baš 2 krune,

Stupac XI. Držim, da bi u ovom stupcu valjalo umetnuti još jedan podstupac kao ono u stupcu XII., pak reći: do 50 K: — K — fil., dakle prosto od pristojbe, a po tome otpala bi donja opaska: „Prilozi, koji se priklapaju tužbi ili tečajem parnice, ne potpadaju do vrijednosti parnice od 50 K biljegovini" Moram napomenuti, da ni kod jednog mjesnog suda u cijeloj Ličko-Krbavskoj županiji nisam vidio ni pismene tužbe, a kamoli priloga njojzi. Moguće, da prilozi baš nisu ni potrebni, a bit će da ih najviše ima kod mjesnih sudova naših municipijskih gradova: u Zagrebu, Osijeku, Varaždinu i Zemunu, a i u drugim većim, naročito trgovačkim gradovima.

Stupac XII. Znamo, da je glavna svrha mjesnog suda, da stranke na što brži, jeftiniji i jednostavniji način dođu do svojih pravica. Zato ja nikako ne mogu shvatiti, kako bi to moglo u postupku pred mjesnim sudom doći do napisa. Ako u našoj županiji i nigdje nema pismene tužbe, onda je blizu pameti, da nema ni napisa. Ali ne radi se tuj baš o Ličko-Krbavskoj županiji, nego se radi o načelu t. j. o tom, da li uopće treba ili može biti mjesta napisima u postupku pred mjesnim sudom. Koliko ja shvaćam § 27. zakona o mjesnom sudu, ne može biti mjesta napisima pred mjesnim sudom, jer taj § među inim određuje: „Sudbeni pisar ima prijavu uvesti odmah u uredovnu knjigu (§ 59.), makar i bilo očito, da mjesni sud nije nadležan raspravljati je, i obje stranke pozvati pismenom pozivnicom na raspravu za iduću sjednicu mjesnoga suda". U istom §-u odmah dalje naređuje se, kome se ta pozivnica imade uručiti, što ta pozivnica imade sve sadržavati. Ako dakle mjesni sud imade iz ureda pozivnicu izdati za obje stranke, onda ja doista ne shvaćam, zašto da stranka doprinosi suvišne napise. I jedan odlični viši sudac rekao mi je, da u postupku pred mjesnim sudom doista ne treba nikakovih napisa.

Tim smo sada gotovi sa svima stupcima i preostaje nam da još koju reknemo o zadnjoj rečenici opaske. Ova naime kaže: „Rješidbe, donešene o pritužbi u ovršnom postupku kao što i o molbi za obustavu ili ograničenje ovrhe, proste su do vrijednosti parnice od 50 K od pristojbe". No ta rečenica nije jasna i posve načisto izvedena. Što više, ova opaska može nanijeti samo smetnju i očito nerazumijevanje. Svaki naime mjesni sudac, kad pogleda ovu skrižaljku, morat će se i nehotice pitati: a što

je sa onim rješidbama (i da li uopće spadaju pred mjesni sud?), koje prekoračuju iznos od 50 K, jer se nadležnost naših mjesnih sudova proteže i preko 50 K? Ako li uopće ne pripada u nadležnost mjesnih sudova izricanje gornjih rješidaba ni do 50 K, zašto je onda uopće gornja opaska stavljena? Nema stoga druge, nego da vidimo, što kaže zakon. Paragraf 78. zakona o mjesnom sudu kaže: „Pritužbe, podnesene u ovršbenom postupku za osam dana, rješava bespriziveno kr. kotarski sud. Ove pritužbe ne obustavljaju ovrhu". Iz ovog bismo mogli zaključiti, da ove pritužbe, podnesene u ovršnom postupku, rješava kr. kot. sud, a onda bismo mogli ustvrditi, da je i gornja opaska u skrižaljci suvišna, jer se ne tiče mjesnog suda, nego kr. kot. suda. No budući da se u naputku k tomu paragrafu kaže: „I proti odredbama sudbenoga povjerenika mogu se stranke pritužiti mjesnom sucu, koji će njihove tegobe ispitati, i ako obnađe, da su temeljite, shodna odrediti..." izgleda, da bi doista ta opaska bila na mjestu to prije, jer malo dalje kaže se u naputku: „I mjesni sudac može uslijed pritužbe ovrhu obustaviti, te prema učinjenim izvidima izlati na povjerenika shodne naputke, dapače dignuti ga i drugoga povjerenika imenovati, ako opazi, da zlorabi svoju vlast". No uza sve, što smo dosad rekli, ostaje još uvijek neriješeno pitanje: a kako se imaju biljegovati te rješidbe za slučajeve preko 50—100 kruna i za one preko 100—200 kruna? Još ću samo dodati, da mi je jedan moj drug na sveučilištu i odličan sudac rekao, da rješidbe o pritužbama u ovršnom postupku mjesnog suda izdaje kr. kot. sud, a one o molbi za obustavu ili ograničenje ovrhe da može izdati i mjesni sud.

Ovu raspravu napisao sam još godine 1915. u studenom, a onda sam uzeo čitati Mjesečnik sve počevši od godine 1875. Htio sam naime da vidim, što su moji stari pisali o financijskim stvarima. Moram reći, da sam zgrnuo lijepo zrnce. Ali tu i tamo naravski čitao sam i druge stvari, koje mogu zanimati svakog svršenog pravnika. Tako sam s osobitom nasladom čitao među inim i razne ocjene, a naročito one glede prijevoda Dernburgovih i Arndsovih pandekata. No na žalost, odmah sam osjetio žalosni nedostatak. Viče se naime na sva usta: ovo ne valja, ovo nije dobro prevedeno ili napisano, ovo je protiv duha hrvatskog jezika... a ne će nitko da kaže, kako je valjalo prevesti ili napisati. Iz svega, što smo dosada iznijeli glede predočene skrižaljke, kao i glede samih pristojbi u postupku pred mjesnim sudom, može se doduše jasno razabrati, kako bi ujedno imao glasiti dotični stupac. No da bude stvar još preglednija, iznijet ćemo evo i skrižaljku, i to onakovu, kakova mislim da bi bila dostatna za naše mjesne sudove.

Pristojbe u postupku pred mjesnim sudom.

U parnicama	Tužba K	Tužba f.	Nagoda K	Nagoda f.	Osuda K	Osuda f.	Pritužba K	Pritužba f.	Ovršna molba K	Ovršna molba f.	Pritužba u ovrš. postupku, molba zaodgodu, ograničenje ili dokinuće ovrhe (dakle i dražbe) K	Pritužba u ovrš. postupku, molba zaodgodu, ograničenje ili dokinuće ovrhe (dakle i dražbe) f.	Pljenidbeni kao i dražbeni zapisnik*) K	Pljenidbeni kao i dražbeni zapisnik*) f.	Zapisnik o razdiobi kupovnine K	Zapisnik o razdiobi kupovnine f.	Prilog K	Prilog f.	Opaske
do 50 K	—	30		—	30	—	30				—	30			30				1. *Usmena* tužba, pritužba, ovršna molba itd. bilježuje se kao i pismena 2. Ako se vodi raspravni zapisnik ili se sastavi zapisnik o odgodi ili o dražbi, bilježuje se kao i dotična tužba. 3. Na *punomoć* ide biljegovina od K 1·50, *usmeno* dana punomoć u parnici do 50 K prosta je od biljegovine. 4. Rješidba donešena o molbi za obustavu, odgodu ili ograničenje ovrhe, prosta je od biljeg. u parnicama do 50 K. U parnicama preko 50—100 K plaća se 2 kr., a u parnicama preko 100—200 plaća se 4 kr. 5. Rješidba o *nadležnosti* prosta je od pristojbe. 6. Pristojba ima se platiti uvijek prema **utuženom** iznosu a ne prema dosuđenom ili nagod. iznosu
preko 50 K do 100 K	a) ako je sklopljena na *I.* ročištu		—	50															
	b) ako je sklop. na *kasnijem* ročištu	40	1	—	2	—	2	—	50			50		50		50	20		
preko 100 K do 200 K	a) ako je sklopljena na *I.* ročištu		1	—															
	b) ako je sklop. na *kasnijem* ročištu	1	2	—	4	—	4	—	1	—	1	—	1	—	1	—	—	30	

*) Prema poluč. kupovnini od prodanih pokretnina ima se **povrh** pristojbe **za *dražbeni*** zapisnik, podmirjiti još i pristojbu za sam kup prema ljestvici II.

Ja znam, da će se naći, komu ne će biti po volji ova skrižaljka. Ali ako iznese opravdane prigovore, spreman sam ih objeručke prihvatiti i spreman sam na ispravak ove skrižaljke.

II.

Da ova stvar nije sama po sebi jasna, dokazuje nam i to, što su se i sami općinski činovnici upustili u tumačenje i razjašnjivanje novih pristojbenih propisa valjanih za postupak pred mjesnim sudom. Tako je poznati spremniji opć. bilježnik (sada čujem da je u miru) Domitrović u 20. broju „Općinskog upravnika" od god. 1915. prikazao u stegnutom okviru nove biljegovne propise, koji se tiču mjesnog sudovanja. U toj raspravi („Novi biljegovni propisi") nalazi se i ovaj stavak: „Nasuprot kod parnica, kojih parbena vrijednost iznosi od 50 do 100 kruna, ima se svaka spomenuta pristojba namirivati sa 40 filira, a kod parbene vrijednosti preko 100 kruna sa 1 krunom; jedino se pritužbe proti osudama mjesnih sudova, a u predmetima, koji premašuju vrijednost 50 kruna, biljeguju: od 50 do 100 kruna sa 2 krune, a od 100 do 200 kruna sa 4 K". — Ovaj stavak nije ispravan, niti je suglasan sa odgovarajućim odredbama Naredbe broj 20.000—1915. Prema ovom naime stavku imale bi se i osude preko 50—100 — biljegovati sa 40 f, a one preko 100 do 200 kruna sa 1 K. I doista tako su radile nekoje općine, a sve zato, jer je tako stavljeno i u skrižaljci, koja je uvrštena u kalendar zemaljskog društva općinskih činovnika za god. 1916. Kasnije je to, naime u broju 7. „Općinskog upravnika", godine 1916. u članku „Biljegovanje kod mjesnih sudova" ispravljeno. — Isto tako navedeni stavak ne vrijedi ni za ovršne molbe, kao ni za dražbeni ni pljenidbeni zapisnik, za pritužbe prigodom ovršnog postupka..., jer se za sve ove podneske imade platiti pristojba, kako smo je u ministarskoj dotično vladinoj okružnici prikazali, a što odgovara toč. 2. §.-a 1. Naredbe broj 20.000—1915. o sudbenim pristojbama u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji.

Na ovaj predmet osvrnuo se spomenuti gosp. Domitrović, tajnik društva, ponovo u 7. broju „Općinskog upravnika" u članku: Biljegovanje kod mjesnik sudova. Tuj najprije ispravlja pojedine slučajeve, naročito pristojbe za osude i nagode, koje su pogrješno istaknute u skrižaljci spomenutog kolendara. Zatim spominje, kako je kr. kot. sud (koji?) poslao službenu skrižaljku, a ujedno i uputu, pa da se uputa ne slaže sa skrižaljkom. — Tako kaže: „Dok tiskana skrižaljka propisuje za pritužbe u ovršnom postupku kod vrijednosti od 50 do 100 — biljegovanje sa 50 f, propisuje naputak suda 2 K, a kod vrijednosti od 100 do 200 — tiskana skrižaljka određuje krunu, a sudbeni naputak 2 K 50 f". Vidimo dakle, da su i pojedini sudovi izdavali u tom pogledu i svoje naputke, pa tako prijašnju zbrku još i povećali.

Gosp. D. nastojao je u spomenutom članku da razjasni nekoje prijeporne stavke ili bolje da kažem, napao je na neke stavke, ustanovljene u ministarskoj skrižaljci. Ali nije uspio! Evo zašto nije! Kaže naime g. D., da u §-u 59. Naredbe br. 20.000—915. osma alineja naročito i doslovce veli: „Prilozi, koji se priklapaju tužbi ili tečajem parnice, ne potpadaju pristojbi za priloge, a tiskana uredovna skrižaljka usuprot tomu propisuje, da se prilozi biljeguju kod vrijednosti od 50 do 100 K sa 20 f, a od 100 K do 200 — sa 40 f". (Valjda je htio reći sa 30 f.) Na ovo je lagano odgovoriti gosp. D. Ako uzmemo u ruke Naredbu broj 20.000—1915. o sudbenim pristojbama u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji pak zagledamo u § 59., vidjet ćemo, da se ovako počinje: „U postupku pred mjesnim sudom, ako vrijednost parnice iznosi do 50 kruna, plaćaju se ove pristojbe:", a na taj prvi odlomak naslanja se i osmi odlomak. Eto dakle jednostavnosti: ako vrijednost parnice ne prekoračuje 50 kruna, onda su prilozi prosti od pristojbe, kako to i sama ministarska skrižaljka dolje u opasci kaže. Budući pak da je nadležnost naših mjesnih sudova i preko 50 K, onda se zahtijeva istaknuta pristojba za priloge u ministarskoj skrižaljci zakonito i prema predzadnjem odlomku istaknutog paragrafa, t. j. ona pristojba, koja se zahtijeva i za priloge u postupku pred kr. kot. sudom.

Nego sad dolazi još važniji i na prvi mah još zapleteniji čvor. Kaže naime gosp. D.: „U prvoj alineji, na strani 403. zbornika propisano je, da u stvarima, koje potpadaju u djelokrug mjesnog suda, a vrijednost nadmašuje 50 K, valja podmiriti u cijelom iznosu svaku pristojbu, određenu za postupke nabrojene u §-u 1. točci 1. A što propisuje § 1. u točci 1.? Propisuje, da se u postupcima pred mjesnim sudovima imade sve biljegovati do vrijednosti 100 K sa 40 f, a preko 100 K sa 1 krunom (izuzev ovršni postupak). Otkuda je dakle došla uredovna skrižaljka do naznake, da se osude od 50 do 100 K biljeguju sa 2 K, a od 100 do 200 K sa 4 K, — da se nagode od 50 do 100 K biljeguju sa 50 f, umjesto 40? to mi nije pojmljivo". Tako eto gosp. D.

I na ovo pitanje je vrlo lagano odgovoriti tako, da će svakom mjesnom sucu cijela stvar biti posve pojmljiva. Najprije ćemo odlučno ustvrditi, da u § 1. u točci 1. nipošto ne propisuje, da se u postupcima pred mjesnim sudovima imade sve biljegovati do vrijednost 100 K sa 40 filira, a preko 100 K sa 1 krunom (izuzev ovršni postupak). Nego kaže zapravo ovako ‚Od prvog arka prvog primjerka podnesaka i od prvog arka zapisnika imade se, koliko se u toj naredbi drugo ne određuje, prema vrijednosti predmeta postupka, dotično parnice podmiriti pristojba i to: 1. u postupcima, uređenima u privremenom građanskom postupniku od 16. rujna 1852., u postupniku od 3. listopada 1876. o postupku pred mjesnim sudovima .... (ispustiv ostala nabrajanja postupnika raznih): do 100 K — 40 f, preko

100 K — 1 K. Dakle eto o podnescima i zapisnicima govori ovaj § u točki 1., što se jasno razabira i iz glave toga paragrafa, koja glasi:

Pristojbe od podnesaka, zapisnika priloga i napisa

a ne govori taj § o osudama, niti o nagodama. Ako smo dakle na čistu o tom, onda je posve naravska stvar, da se biljegovanje osuda i nagoda ne može svrstati pod § 1. toč. 1. Naredbe broj 20.000-1915. Ta Bože moj, ne može se jedan cijeli zakon strpati u jedan paragraf, još manje u jednu rečenicu, a pogotovu ne — u jednu ciglu riječ. Poseban je paragraf, koji raspravlja o pristojbama od podnesaka, zapisnika, priloga i napisa, poseban opet koji određuje pristojbu za osudu, poseban za nagode, za prizive, utoke itd. itd.

Napokon u tom članku dolazi još i ovo: „Jedino bi se moglo u dvojbu staviti, da li ovršna molba, pljenidbeni i dražbeni zapisnici potpadaju biljegovini, kako je to u ljestvici u kalendaru označeno, za vrijednost od 50 do 100 K sa 40 filira ili kako uredovna tiskana skrižaljka navada: sa 50 f? U spomenutoj naredbi broj 20.000 od godine 1915. u §-u 1. prvoj alineji, izuzima se od tamo označenih pristojba jedino ovršni postupak — nu da li se to odnosi samo na postupke po građanskom postupniku ili i na mjesne sudove, nije jasno, jer naredba u prvoj i petoj alineji strana 403 (zbornika) u § 59. naročito određuje, da se kod parnica, koje premašuju 50 K imadu podmiriti biljegovine po §-u 1. točki 1., a za nikoje uredovanje ne propisuje podmirenje po točki 2., koja propisuje biljegovanje ovršnih predmeta od 50 do 100 K sa 50 f".

Istina je doduše, da Naredba broj 20.000 1915. ne kaže izrijekom — a nije ni trebala reći — da se ovršne molbe u parnicama preko 50 K imadu biljegovati po §-u 1. toč. 2., ali kaže: „Ako vrijednost parbenog predmeta premašuje 50 kruna, tada valja podmiriti pristojbe, koje pripadaju u postupcima, navedenim u točki 1. §-a 1". Iz ovoga se jasno razabira, da se za ovršne molbe — u parnicama preko 50 K — i ostalo — jerbo su i to podnesci — imade platiti biljegovina po toč. 2. §-a 1., jerbo samo ta točka određuje pristojbu za podneske u ovršnom postupku.

Napokon i u broju 11. Općinskog upravnika od godine 1916. dolazi konačna i zaglavna rasprava, iznesena povodom upita kr. financ. ravnateljstva u Zagrebu, glede biljegovanja ovršnih molbi. Tu se naime kaže: „Od kr. financijalnog ravnateljstva u Zagrebu primili smo riješenje od 25. II. 1916. broj 10.019 z. III. 1916., kojim nam je saopćeno, da je visoko kr. ug. ministarstvo financija, u sporazumu sa preuzvišenim gospodinom banom, izdalo skrižaljku o biljegovanju pred mjesnim sudovima, koja imade sada vrijednost i po kojoj se mjesni sudovi ravnati moraju". Iza toga donosi se evo ova skrižaljka:

Skrižaljka

o biljegovanju u postupku pred mjesnim sudovima, odobren po visokom kr. ug. ministarstvu financija od 9. rujna 1915. br. 92.530 i Njegovoj preuzvišenosti gosp. banu.

Za vrijednost	Ustmene i pismene tužbe		Nagode		Osude		Pritužbe protiv osudi, ustmene i pismene		Ovršne molbe		Pritužbe u ovršnom postupku		Dražbeni zapisnik		Zapisnik o razdiobi kupovnine		Napisi		Dražbene molbe		Prilozi		Opazka
	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.		K	f.	K	f.	
od 50 K	—	30	—	30	—	30	—	30	—	30	—	30	—	30	—	30	—	—	do 50 K	—	30	o 50 do 100 K	—	20
od 50—100 K	—	40	—	50	2	—	2	—	—	50	—	50		50	—	50	—	20						
od 100 do 200 K	1	—	1	—	4	—	4	—	1	—	1	—	1	—	1	—	—	30	preko 50	2	—	od 100 K do 200 K	—	30

Ako je doista kr. financ. ravnateljstvo u Zagrebu izdalo sada predočenu skrižaljku, onda imamo još i daljnju, novu nevolju. Moram naime reći, da ni ta skrižaljka nije dostatna, iscrpiva, a ako bih se htio baš potužiti, morao bih reći, da nije valjana. Nije valjana, jer ne stoji, da se za vrijednost od 50 K za sve čine pred mjesnim sudom plaća jednolična pristojba sa 30 f, već naprotiv stoji, da ta jednolična pristojba otpada za čine mjesnog suda do 50 K; prema tomu valja dalje reći: preko 50 K do 100 K i preko 100 do 200 K. Nije valjana, jer ne stoji, da se za nagode preko 50 do 100 K plaća 50 f, a za one preko 100 do 200 K — 1 K, već naprotiv stoji, da se za nagode u parnicama preko 50 do 100 K ako su sklopljene na *prvom* ročištu, plaća 50 f, a ako nijesu sklopljene na prvom ročištu, plaća se 1 K; zatim u parnicama preko 100 do 200 K ako su nagode sklopljene na prvom ročištu, plaća se u ime pristojbe — 1 K, a ako nisu sklopljene na prvom ročištu nego na kasnijem, plaća se 2 K. U zakonu naime od 3. listopada 1876. o mjesnom sudovanju nigdje se ne određuje, da se dogodična nagoda može i mora baš samo na prvom ročištu sklopiti, već naprotiv iz više paragrafa kao i iz §-a 40. spom. zakona slijedi, da glede jednog istog predmeta može biti i više ročišta. Nije valjana, jer zakon o mjesnom sudu od 3. listopada 1876. ne poznaje napise. Nije valjana, jer zakon o mjesnom sudu od 3. listopada 1876. ne poznaje dražbene molbe. Nije valjana i nedostatna je, jer ništa ne govori o punomoći, pa onda o rješidbama, donesenim o molbi za obustavu ili ograničenje ovrhe u stvarima preko 50 kruna.

Tako eto vidimo, da što god više skrižaljki izlazi, da to više nejasnosti i nepravilnosti nastaje. Svakako bi kruna ove rasprave bilo to, da se sada nađe netko, koji će obrazloženo dokazati, da ni moja skrižaljka nije dostatna, isrcpiva ili šta više da je — nevaljana. Tko to bude uradio, skinut ću pred njim kapu do zemljice crne i svaki istinski ispravak i umjesni nadopunjak objeručke prihvatiti. Tako ćemo bar doći do konačne i savršene skrižaljke.

III.

Tko je dosada s voljom, pomno i sa razumijevanjem pročitao glavu I. i II., možda će mu se samo od sebe nadati pitanje: a kako će djelovati novi pristojbeni zakoni u postupku pred mjesnim sudom? Izgleda na prvi pogled, da se na ovo pitanje ne bi moglo za sada uspješno odgovoriti. Kažem na prvi pogled, a kažem ujedno za sada, i to zato, jer je uredovanje kod mjesnih sudova uslijed sadanjih izvanrednih ratnih prilika spalo na polovicu, četvrtinu, a u nekojim općinama i na desetinu. Uslijed toga dakle ne bismo imali nikakovog temelja za rasuđivanje. No ja držim, da ne ćemo pogriješiti, ako stavimo „novu

čizmu na staru nogu" ili ako zapjevamo „staru pjesmu na nov glas" t. j. ako uzmemo promet uredovanja jedne prijašnje godine, pak izračunamo, koliko je palo u ime biljegovine po starom biljegovnom zakonu, a koliko bi se imalo od pojedinih čina platiti u ime pristojbi po Naredbi broj 20.000—1915. o sudbenim pristojbama u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, dakle po novim pristojbenim propisima.

Vršeći nadzornu biljegovnu pregledbu kod njesnog suda u Senju, ustanovio sam, da je godine 1913. u svemu podneseno 566 tužbi (u uredovnoj knjizi za 1 manje, jer je broj 207 preskočen). Između ovih 566 tužaba bilo je do 40 K podnesenih tužbi 413, izrečenih osuda 293, sklopljenih nagoda 68, podnesenih dotično prijavljenih pritužaba 69. Zatijem za iznose preko 40—50 K podnesenih dotično prijavljenih tužaba 26, izrečenih osuda 17, sklopljenih nagoda 7, podnesenih dotično prijavljenih pritužaba 5. Nadalje za iznose preko 50—100 K prijavljenih ili podnesenih tužaba 80, izrečenih osuda 55, sklopljenih nagoda 15, podnesenih ili prijavljenih pritužaba 84. (i jedna ovršna molba). Napokon za iznose preko 100 do 200 K 4 te jedna ovršna molba podnesenih ili prijavljenih tužaba 47, izrečenih osuda 40, sklopljene nagode 2, prijavljenih ili podnesenih pritužaba 13. Ako sada ovo složimo u račun obzirom na stare biljegovne propise s jedne strane, a s druge strane opet s obzirom na nove pristojbene propise, dobit ćemo ovu sliku i račun:

Platilo se je po starom biljegovnom zakonu:		Platilo bi se po novim pristojbenim propisima:	
I.			
1. 413 tužbi prosto od biljega		1. 413 tužbi po 30 fil.	= K 123.90
2. 293 osuda po 40 fil.	= K 117.20	2. 293 osuda po 30 fil.	= K 87.90
3. 68 nagoda po 20 fil.	= K 13.60	3. 68 nagoda po 30 fil.	= K 20.40
4. 69 pritužaba po 24 f.	= K 16.56	4. 69 pritužaba po 30 f.	= K 20.70
Ukupno	= K 147.36	Ukupno	= K 252.90
II.			
1. 26 tužbi po 40 fil.	= K 10.40	1. 26 tužbi po 30 fil.	= K 7.80
2. 17 osuda po K 2	= K 34.—	2. 17 osuda po 30 fil.	= K 5.10
3. 7 nagoda po K 1	= K 7.—	3. 7 nagoda po 30 fil.	= K 3.50
4. 5 pritužbi po 40 fil.	= K 2.—	4. 5 pritužbi po 30 fil.	= K 1.50
Ukupno	= K 53.40	Ukupno	= K 17.90

III.			
1. 80 tužbi po 40 fil.	= K 32.—	1. 80 tužbi po 40 fil.	= K 32.—
2. 55 osuda po K 2	= K 110.—	2. 55 osuda po K 2	= K 110.—
3. 15 nagoda po K 1	= K 15.—	3. 15 nagoda po 50 fil.	= K 7.50
4. 8 pritužbi po 40 fil.	= K 3.20	4. 8 pritužbi po K 2	= K 16.—
5. 1 ovršna molba	= K —.40	5. 1 ovršna molba	= K —.50
Ukupno	= K 160.60	Ukupno	= K 166.—
IV.			
1. 47 tužbi po K 1	= K 47.—	1. 47 tužbi po K 1	= K 47.—
2. 40 osuda po K 4	= K 160.—	2. 40 osuda po K 4	= K 160 —
3. 2 nagode po K 2	= K 4.—	3 2 nagode po K 1	= K 2 —
4. 13 pritužbi po K 1	= K 13.—	4 13 pritužbi po K 4	= K 52 —
Ukupno	= K 224.—	Ukupno	= K 261 —
Sveukupno	= K 585.30	Sveukupno	= K 697.80
		Višak	= K 112.4·

Vidimo dakle, da bi se po novim pristojbamenim propisima platilo više za 112 K 44 f. Naročito nam je istaći, da smo uzeli — premda to ne mora biti — da će se sve nagode sklopiti na prvom ročištu, pak smo prema tomu samo ¼ pristojbe ustanovili, koja inače otpada od osude (osuda = 4 K, nagoda = 1 K).

Ovaj jedan primjer bio bi dostatan, da se razabere djelovanje novih pristojbenih propisa u postupku pred mjesnim sudom. No raznolikost podnesaka bitno utječe na razliku plaćanja otpadajućih pristojbi po starom i po novom zakonu (naredbi). Zato ćemo iznijeti još jedan slučaj.

Kod mjesnog suda u Gospiću bilo je godine 1912. u svemu 1074 brojeva (tužbi). Između ovih bilo je do 40 K usmeno podnesenih ili prijavljenih tužbi 799, izrečenih osuda 412, sklopljenih nagoda 72, prijavljenih ili podnesenih pritužbi 144, zamoljenih ovršnih molbi 87. Za iznose preko 40 do 50 — prijavljenih ili podnesenih tužbi 59, izrečenih osuda 28, sklopljenih nagoda 10, prijavljenih pritužbi 13, ovršnih molbi 8. Za iznose preko 50 do 100 — prijavljenih tužbi 177, izrečenih osuda 91, sklopljenih nagoda 21, prijavljenih pritužbi 55, ovršnih molbi 24. Napokon za iznose preko 100 do 200 — prijavljenih tužbi 39, izrečenih osuda 24, nagoda sklopljena 1, prijavljenih pritužbi 15, ovršnih molbi 6. Ako onda i ovo složimo u račun s obzirom na stare biljegovne propise s jedne strane, a s druge strane opet s obzirom na nove pristojbene propise, dobit ćemo ovu sliku i račun.

Platilo se po starom biljegovnom zakonu:		Platilo bi se po novim pristojbenim propisima:	
I.			
1. 799 tužbi bez biljega		1. 799 tužbi po 30 fil.	= K 239.70
2. 412 osuda po 40 fil.	= K 164.80	2. 412 osuda po 30 fil.	= K 123.60
3. 72 nagode po 20 fil.	= K 14.40	3. 72 nagoda po 30 fil.	= K 21.60
4. 144 pritužbi po 24 fil.	= K 34.56	4. 144 pritužbi po 30 fil.	= K 43.20
5. 87 ovrš. molbi po 20 f.	= K 17.40	5. 87 ovrš. molbi po 30 f.	= K 21.10
Ukupno	= K 231.16	Ukupno	= K 449.20
II.			
1 59 tužbi po 40 fil	= K 23.60	1. 59 tužbi po 30 fil.	= K 17.70
2 28 osuda po K 2	= K 56.—	2. 28 osuda po 30 fil.	= K 8.40
3 10 nagoda po K 1	= K 10.—	3. 10 nagoda po 30 fil.	= K 3.—
4. 13 pritužbi po 40 fil.	= K 5.20	4. 13 pritužbi po 30 fil.	= K 3.90
5. 8 ovrš. molbi po 40 f.	= K 3.20	5. 8 ovrš. molbi po 30 f.	= K 2.40
Ukupno	= K 98.—	Ukupno	= K 35.40
III.			
1. 177 tužbi po 40 fil.	= K 70.80	1. 177 tužbi po 40 fil.	= K 70.80
2. 91 osuda po K 2	= K 182.—	2. 91 osuda po K 2	= K 182.—
3. 21 nagoda po K 1	= K 21.—	3. 21 nagoda po 50 fil.	= K 10.50
4. 55 pritužbi po 40 fil.	= K 22 —	4. 55 pritužbi po K 2	= K 110.—
5. 24 ovrš. molbi po 40 f.	= K 9.60	5. 24 ovrš. molbi po 50 f.	= K 12.—
Ukupno	= K 305.40	Ukupno	= K 385.30
IV.			
1. 39 tužbi po K 1	= K 39.—	1. 39 tužbi po K 1	= K 39.—
2. 24 osuda po K 4	= K 96.—	2. 24 osuda po K 4	= K 96.—
3. 1 nagoda po K 2	= K 2.—	3. 1 nagoda po K 1	= K 1.—
4. 15 pritužbi po K 1	= K 15.—	4. 15 pritužbi po K 4	= K 60.—
5. 6 ovrš. molbi po K 1	= K 6.—	5. 6 ovrš. molbi po K 1	= K 6.—
Ukupno	= K 158.—	Ukupno	= K 202.—
Sveukupno	= K 792.56	Svekupno	= K 1.071.90
		Višak	= K 279.34

Iz predočenih slika i računa udara nam u oči, da su pored pristojbi za tužbe (po starom zakonu bile su usmeno podnesene tužbe u parnicama do 40 K proste od pristojbe), pristojbe za pritužbe upravo onaj jezičac na vagi, koji bitno odlučuje o povišenju pristojbi u postupku pred mjesnim sudom prema novim pristojbenim propisima. Što god dakle bude više ovakovih pritužbi, to će veća i napadnija biti razlika glede iznosa biljegovnih pristojbi, plaćenih u postupku pred mjesnim sudom s obzirom na stare biljegovne i nove pristojbene propise.

(Svršit će se).

Građanske osobe pred vojničkim kaznenim sudovima.

Priopćio dr. Franjo Seifert.

(Nastavak).

Građanske osobe pred vojničkim sudovima kao okrivljenici.

Građanske osobe, koje imadu za svoj čin odgovarati pred vojničkim sudom, možemo dijeliti u dvije skupine. Prvi potpadaju vojničkom sudovanju zbog svog osobnog odnošaja spram vojske, a drugi u povodu proširene stvarne kompetencije vojničkih sudova.

Prvu skupinu sačinjavaju:

a) svi, koji spadaju osoblju u službu stavljene ratne lađe ili drugog u slučaju mobilizacije ili rata mornarici pripojenog vozila, zatim svi oni, koji pripadaju pratnji mobilizovanih ili takovih austrougarskih četa (zapovjedništva), koje se nalaze izvan austrougarske monarhije (§ 11., točka 6. i 9. v. k. p. p.);

b) osobe, koje se nalaze u vojničkom pritvoru ili istražnom zatvoru uslijed kazn. postupka, što no je zametnut pred vojničkim sudom odnosno, koje vrše u vojničkoj uzi kaznu slobode, zatim ratni zarobljenici i taoci, koji su stavljeni pod čuvanje četa odnosno nalaze se na ratnom vozilu (§ 11., točka 7. i t. 10. v. k. p. p.);

c) nedjelatne vojničke osobe i osobe pučkog ustanka zbog zločina ili prestupka nepokoravanja vojničkoj pozivnoj zapovjedi ili zbog teže kažnjivog djela, počinjenog takvim nepokoravanjem (§ 13., toč a 1. i 2. v. k. p. p.);

d) nedjelatne vojničke osobe zbog svih vojničkih kažnjivih djela počinjenih za vrijeme kontrolne smotre odnosno časničkog prijavka, a časnici i osobe sličnog namještenja osim toga zbog onih vojničkih kažnjivih djela, kao i zbog izgreda protiv odnosa vojničke nadređenosti i pod. ređenosti, što ih počine u vojničkoj odori, nadalje zbog kažnjivih djela,

što su ih skrivili u vojničkoj odori protiv vojničkih sudova, vojničkih zapovjedništva i organa, koji postupaju povodom vojničkih sudskih kaznenih slučajeva, dok ovi vrše svoje uredovanje (§ 13., točka 3. i 4. v. k. p. p.);

e) osoblje onih prometnih poduzeća, koja u slučaju podignuća na ratni stalež ili spreme u smislu zakonskog članka LXVIII.: 1912. zajedničkog ugarsko-hrvatskog državnog sabora o ratnim davanjima pod vojničkim vodstvom vrše davanja, zbog povrede ovih svojih dužnosti tečajem ovog odnosa; zatim građanske osobe, koje budu u slučaju podignuća na ratni stalež ili spreme u smislu citiranog zakona pod vodstvom vojničkih organa upotrebljene za izvedenje koje radnje, i to zbog povrede ove dužnosti (§ 9. cit. zak. članka o ratnim davanjima).

Vojničko se kazneno sudovanje proteže kod osoba navedenih pod a) do e) samo na ona kažnjiva djela, što su ih počinile za trajanja odnosa, na kojem se ovo sudovanje osniva odnosno samo na čine, koji su s tim odnosom u vezi. (§ 12. v. k. p. p.) Djela, što su ih te osobe počinile prije nastupa tog službovnog odnosa (a), b), d), odnosno koja se ne sastoje u povredi nametnute im dužnosti (c), e), ne potpadaju pod vojničko kazneno sudovanje, makar prijava i stigla za trajanja tog odnosa. Budući da se ova podređenost okrivljenih lica pod vojničko kazneno sudovanje osniva na osobnom odnošaju njihovom spram vojske, to je mjesto čina za kompetenciju posve neodlučno. Prema tome će spomenute osobe imati odgovarati pred vojničkim sudovima i onda, ako počine čin izvan dosega svoga zapovjedništva. Tako se građanska osoba, koja je dodijeljena u pratnju mobilizovane čete ili zapovjedništva, kamo spadaju i građanski povjerenici, do razriješenja tog odnosa stajati pod vojničkim sudovanjem za sve čine počinjene u to vrijeme bez obzira na mjesto počinjenja.

Sa prestankom tog odnosa prestaje u načelu i vojničko kazneno sudovanje, i to za obična kažnjiva djela sa momentom prestanka tog odnosa, ako na sastav kaznene prijave zvano zapovjedništvo ili mjesna oblast, nadležni zapovjednik ili nadležni sud ne učini prije prestanka ovog odnosa odredbu, da se kazneni postupak pripremi ili zametne (§ 16. v. k. p. p.).

Kod vojničkih kažnjivih djela i u slučajevima točke 4. §-a 13. v. k. p. p. (opisani gore pod točkom d) prestaje vojničko kazneno sudovanje, ako radi pripreme ili zametnuća kaznenog postupka nije bila učinjena odredba najkasnije za jednu godinu nakon prestanka odnosa, na kojem se osniva ovo kazneno sudovanje, a ako počinitelj stoji pod zakonitom vojničkom službovnom obvezanošću, najkasnije za jednu godinu nakon istupa iz ove obvezanosti. (§ 16. v. k. p. p.)

Ako se steku vojnički zločini ili prestupci s običnim zločinima ili prestupcima (prekršajima), ostaje vojničko kazneno sudovanje i za ove posljednje tako dugo na snazi, kao za vojnička kaznena djela, ako se obični zločini i prestupci (prekršaji) ne odijele (§ 37. v. k. p. p.) i ne prepuste građanskom kaznenom sudovanju (§ 16. v. k. p. p.).

Sudovanje nad ovim dosada spomenutim građanskim osobama jest ili vojno ili domobransko prema tome, kakovom je zapovjedništvu okrivljena građanska osoba podređena.

Broj građanskih osoba, koje uslijed gore spomenutog odnosa spram vojske, potpadaju vojničkom kaznenom sudovanju je u vrijeme rata prilično velik. On obuhvaća osim drugih sve građanske osobe pridijeljene mobilizovanim četama i zapovjedništvima počevši od građanskih povjerenika najvišeg čina pak do najnižega pogoniča blaga.

Unatoč tome nas više zanima druga skupina građanskih osoba, t. j. onih, koje ne potpadaju vojničkom sudovanju uslijed svojeg osobnog odnosa spram vojske, nego uslijed proširene kompetencije vojničkih sudova. U pogledu ovih zadire vojničko kazn. sudovanje puno jače u građansko kazneno sudovanje, a osniva se za ovozemstvo na §-u 14. vojn kazn. parb. postupnika, a za okoliš mobilizovanih četa i zapovjeništva u neprijateljskoj zemlji na §-u 454. v. k. p. p.

Bavit ćemo se najprije slučajevima §-a 14. v. k. p. p., koji glasi:

„Ugarsko ministrastvo (za Austriju cjelokupno austrijsko ministarstvo) može za vrijeme spreme ili rata, ili kada prijeti neposredna pogibao, da će buknuti rat, osobe, koje inače potpadaju pod građansko kazneno sudovanje, naredbom podvrći domobranskom kaznenom sudovanju zbog zločina neovlaštenog snubljenja, zavađanja na povredu prisegom preuzete vojničke službovne dužnosti ili pripomaganja toga, uhođenja ili kojeg drugog sporazuma s neprijateljem ili zbog inih djela, kojima je svrha, da uzrokuju štetu oružanoj sili ili savezničkim četama ove, ili koristi neprijatelju, nadalje zbog zavađanja na nepokoravanje vojničkoj pozivnoj zapovijedi ili zbog takovim činima počinjenih teže kažnjivih djela.

Naredba naznačuje dan, kada započinje domobransko kazneno sudovanje. Određenje može se ograničiti na pojedina područja i na pojedina kažnjiva djela. Ako se naredba proteže i na područje kraljevina Hrvatske i Slavonije, izdaje ju ugarsko ministarstvo sporazumno s banom kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Naredbu proglašuje ministar pravosuđa, u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji ban.

Na isti način ima se naredba u cijelosti ili djelomice izvan snage staviti.

Izuzetno stupa na mjesto domobranskog kaznenog sudovanja vojnokazneno sudovanje, ako se domobransko kazneno sudovanje u pojedinom slučaju ne može vršiti uslijed ratnih događaja.

Kako iz toga vidimo, nije ovo vojničko sudovanje redovito, već nastupa tek od časa, koji ministarstvo sporazumno s banom odredi. Pred-

uvjet za ovo vojničko kazneno sudovanje je formalno valjano, za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju po banu, proglašena naredba. Na području kraljevina Hrvatske i Slavonije po drugom nego banu proglašena naredba nema za to područje obvezatne moći. Stoga će domobranski (vojni) sudovi, koji imadu prosuditi jedan od gore navedenih čina, imati ureda radi ispitati, je li na temelju §-a 14. izdana naredba valjano proglašena, je li čin počinjen nakon dana, kojim je započelo domobransko kazneno sudovanje, da li se naredba proteže na mjesto čina i da li obuhvaća kažnjivo djelo, radi kojega se postupak vodi. Na ovu je dužnost domobranski sud vezan po §-u 25. v. k. p. p., po kojem ima stvarnu svoju kompetenciju ureda radi ispitati

Da li su postojali zakonski preduvjeti za to proglašenje, da li je naime, kako § 14. v. kp. p. veli, nastupilo vrijeme spreme, rata ili prijeti neposredna pogibao, da će buknuti rat, to sudovi nisu ovlašteni ispitivati.

Da si malo pobliže pogledamo kažnjive čine nabrojene u citiranom §-u 14. v. k. p. p.

Prije svega nalazimo ovdje tako zvane zločine protiv vojne sile države, koje smo kao posebnu grupu vojničkog kaznenog zakona spomenuli, to su: zločin neovlaštenog snubljenja, zavađanja na povredu prisegom preuzete vojničke službovne dužnosti ili pripomaganja toga, uhođenja ili kojeg drugog sporazuma s neprijateljem ili zbog inih djela, kojima je svrha, da uzrokuju štetu oružanoj sili ili savezničkim četama ove ili korist neprijatelju. (§ 304 vojn. kazn. zakona). Ovim zločinima protiv vojne sile države dodao je § 14. v. k. p. p. još zavađanje na nepokoravanje vojničkoj pozivnoj zapovijedi. (Za Austriju zakon od 28. juna 1890.; za Ugarsku zakonski članak XXI. od god. 1890.; za Hrvatsku i Slavoniju zakon od 11. prosinca 1890.) Na koncu spadaju amo sva takovim činima počinjena teže kažnjiva djela.

Naš na snazi stojeći hrv. kazn. zakon od 27. svibnja 1852. je gore spomenuta zločinstva protiv vojne sile države samo karakterizirao, i to u §§ 67., 92. i 222., te je dodao, da se ta djela imadu istražiti i kazniti po vojničkim sudovima polag propisa, koji o tom postoje. Kažnjiva djela zavađanjem na nepokoravanje vojničkoj pozivnoj zapovijedi, podvrgnuta su za citiranim zakonom od 11. prosinca 1890. građ. kaznenom sudovanju i dana u kompetenciju sudbenih stolova.

Vojnički kazneni zakon od 15. siječnja 1855. (dakle uveden nakon hrv. kazn. zakona) određuje u skladu s našim kazn. zakonom u §-u 305. slijedeće:

„Na provedbu istrage te na izricanje osude jesu gledе zločina, spomenutih u slijedeća tri poglavlja (osim slučaja u §-u 318.[4] označene pri-

[4] § 418 v. k. z. odgovara §-u 220. hr. kazn. zakona, a radi o pripomoći vojniku bjegunca.

pomoći) vojnički sudovi nadležni i proti građanskim osobama, bez obzira na njihovu redovitu zakonitu nadležnost.

Ako koja inače pod vlašću građ. kazn. suda stojeća osoba jedan ili drugi od gore spomenutih u djelokrug vojničkoga suda spadajućih zločina samo kao sredstvo kojega većega zločina, na primjer veleizdaje ili bune počini, ili ako se kod takove osobe, koja protiv vojne sile države ovakov zločin počini, stiču još i drugi zločini, prestupci ili prekršaji, onda se djelokrug vojničkoga suda i na ova kažnjiva djela proteže, nu ova se u tom slučaju imadu prosuđivati polag građ. kaznenih zakona".

Prema ovom §-u potpadale su građanske osobe vojničkom kaznenom sudovanju za sve zločine protiv vojne sile države, zatim za sva druga zločinstva, koja su počinjena istim činom i konačno za sva kažnjiva djela, koja se kod okrivljenog stječu sa zločinstvom protiv vojne sile države.

Uslijed toga potpadali su vojničkom kazn. sudovanju svi čini, koji su sa zločinstvom protiv vojne sile države bili vezani idealnom i realnom konkurencijom. Zakonodavac u ono vrijeme nije htio, da neko odgovara pred raznim sudovima. Shvatimo li vojničko sudovanje kao iznimku od pravila, kao forum speciale napram generale, vidjet ćemo neopravdanost ove ustanove §-a 305. v. k. z. Ako se iz čisto vojničkih razloga građanske osobe iznimno podvrgavaju vojničkom kazn. sudovanju, ne smije to ići dalje nego ugroženi interesi države odnosno vojske traže.

Citirani § 305. v. k. z. nije više na snazi. Na njegovo je mjesto stupio § 14. v. k. p. p.

§ 305. v. k. z., koji ustanovljuje kompetenciju vojničkih sudova za zločine protiv vojne sile države, bio je na području kraljevina Hrvatske i Slavonije najduže na snazi. U Austriji je zakon od 20. svibnja 1869. o djelokrugu vojničkih sudova zločine protiv vojne sile države za vrijeme mira podvrgao građanskim kaznenim sudovima. U Ugarskoj uveden je kao i kod nas 1852. za vrijeme apsolutizma austr. kazn. zakon. — Godine 1861. stavila je judex-curialna konferencija sa ostalim apsolutističkim zakonima i austr. kazn. zakonu izvan snage, osim u Sedmogradskoj, vojnoj krajini i na gradu Rijeci. No godine 1878. stvoren je za cijelu Ugarsku novi kazn. zakon (zak. čl. V.: 1878.), koji normira delikte o izdaji domovine u posebnom poglavlju, a nadležni su za njih građanski sudovi. Samo u Hrvatskoj i Slavoniji ostali su vojnički sudovi nadležni za ove čine po §§ 67., 92., 222. hrvatskog kazn. zakona, odnosno §-a 305. v. k. z. sve do 21. srpnja 1914., kada je stao na snagu zakon od 19. srpnja 1914. (komad VII. zbornika 1914.) o promjeni §-a 67., 92. i 222. hrv. kazn. zakona.

Vojnički kazneni parbeni postupnik stavljen je na snagu dne 1. srpnja 1914., no glasom §-a 32. zak. članka LXII. od godine 1912., o

iznimnim mjerama za slučaj rata, stupio je § 14 v. k. p. p. na snagu prije ostalog dijela postupnika, naime sa danom proglašenja zak. članka LXIII.: 1912 t. j. dne 31. prosinca 1912. tako, da je ugarsko ministarstvo (za Hrvatsku sporazumno s banom) moglo već od toga dana u §-u 14. v. k. p. p. spomenuta kažnjiva djela podvrći domobranskom (vojnom) kazn. sudovanju. Za Hrvatsku to nije moglo imati praktičnih posljedica, jer su ovi delikti osim zavađanja na nepokoravanje vojničkoj pozivnoj zapovijedi i onako potpadali vojničkom kaznenom sudovanju, dok nije stvoren zakon od 19. srpnja 1914., proglašen dne 21. srpnja 1914., kojim se delikti §-a 67., 92. i 222. podvrgavaju građanskom kaznenom sudovanju. Šest dana iza toga, t. j. dne 27. srpnja 1914. proglasio je ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije naredbu ugarskog ministarstva broj 5491min. predsj., kojom se na temelju §-a 14. v. k. p. p. od tog dana u tom §-u spomenuti delikti podvrgavaju domobranskom kaznenom sudovanju.

Na temelju ovog hronološkog prikaza imademo ovo pravno stanje za Hrvatsku i Slavoniju. Kažnjivi čini, navedeni u §§ 67., 92., 222. hrv. kazn. zakona, počinjeni do 21. srpnja 1914., potpadaju na temelju ustanova istih paragrafa vojničkom kaznenom sudovanju. Kažnjivi čini, počinjeni u vrijeme od 21. srpnja 1914. do 27. srpnja 1914., potpadaju na temelju zakona od 19. srpnja 1914. građanskom kaznenom sudovanju. Kažnjiva djela, počinjena poslije 27. srpnja 1914., potpadaju §-u 14. v k. p. p. i naredbe ug. ministarstva domobranskom (vojnom) kaznenom sudovanju do opoziva ove sad još na snazi stojeće naredbe ugarskog ministarstva.

Ne ćemo se osvrnuti na kratko razdoblje od 21. do 27. srpnja 1914., za vrijeme kojega je za kažnjiva djela §§ 67., 92. i 222. na temelju autonomnog zakona od 19. srpnja 1914. postojalo građansko kazneno sudovanje, već ćemo nastaviti da prispodobimo pravno stanje prije proglasa §-a 14. v. k. p. p. sa onim nakon toga.

Prvo moramo istaknuti, da je grupi delikata, navedenih u §§ 67., 92. i 222. hrv. kazn. zakona odnosno §-a 304. v. k. z. po §-u 14. v. k. p. p. dodan još jedan, naime zavađanje na nepokoravanje vojničkoj pozivnoj zapovijedi.

Uvedenjem §-a 14. v. k. p. p. na mjesto 305. v. k. z. nastala je još jedna važna promjena. Po §-u 305. potpadala su vojničkom kaznenom sudovanju nesamo kažnjiva djela, koja se imadu kvalificirati kao zločini protiv vojne sile države i koja osim ove klasifikacije nose na sebi još obilježja drugih zločina, prestupka odnosno prekršaja, nego i sva kažnjiva djela, koja su sa zločinom protiv vojne sile države bila spojena realnom konkurencijom. Kažnjiva djela, koja su po §-u 305. potpadala

vojničkom sudovanju ili vezom osobe počiniteljeve, ne mogu sada ni u kojem slučaju doći pred vojnički sud. Za njih vrijedi kompetencija građanskih kaznenih sudova. Vojnički kazneni parben postupak htio je da ovo pitanje riješi i time isključi svaku dvojbu, te je donesena ustanova u §-u 17., koji glasi:

„Počini li tko više kažnjivih djela, koja su podvrgnuta domobranskom kaznenom sudovanju, djelomice vojnom ili građanskom kaznenom sudovanju, ima postupati svaki sud samostalno.

Onaj sud, koji kasnije izrekne osudu, dužan je kod odmjerivanja kazne uzeti primjeren obzir na kazan, nametnutu osuđeniku ranijom osudom.

Potpada li koje od kažnjivih djela, koja se steku, pod kazan smrti ili doživotnog gubitka slobode, tada ima postupak zbog ovoga kažnjivog djela prethoditi postupku zbog ostalih kažnjivih djela, koja potpadaju pod blažu kazan".

Dok su po §-u 305. v. k. z. prosti delikt uslijed realne konkurencije sa zločinima protiv vojne sile države potpadali vojničkom kaznenom sudovanju, vrijedila je za njihovo prosuđivanje zadnja stavka §-a 305. v. k. z., t. j. da se ova kažnjiva djela imadu prosuditi po građanskim kaznenim zakonima. Budući da ova djela po §-u 14. v. k. p. p. ne dolaze pod vojničko sudovanje, izgubila je ova ustanova svoju važnost. Osim toga određuje § 7. v. k. p. p., da vojnički sudovi imadu primjenjivati vojničko kazneno pravo na osobe podvržene njihovu sudovanju i onda, ako ove osobe ne pripadaju u vojničku svezu.

Razloživši tako, koja kažnjiva djela i od kojega vremena potpadaju vojničkom sudovanju, možemo prijeći na postupak.

(Svršit će se).

Crkvena uprava u Srbiji.

Priopćio dr. Mihajlo Lanović.

(Nastavak).

Eparhijski duhovni sudovi pregledavaju predložene im crkvene, kapelske i manastirske račune i sa svojima ih eventualnim primjedbama podnose na pregled glavnoj kontroli.

Kod polaganja crkvenih i kapelskih, dotično manastirskih računa dužni su računopolagači, da uz izvatke iz računskih knjiga i ostale dokumente o primicima i izdacima podnose i inventare cjelokupne pokretne i nepokretne imovine crkvene, kapelske i manastirske. Na taj

način imadu eparhijski duhovni sudovi, kao prva nadzorna vlast, uvijek preglednu evidenciju ukupnoga imovinskog stanja svake pojedine crkve, kapele i manastira. Nego i povrh toga imadu eparhijski duhovni sudovi još i drugih načina, da se uvjere o istinitosti predloženih im inventara, te da kontrolišu, da li je crkvena odnosno manastirska imovina doista u onom i onakovu stanju, kako to izvješćuju računopolagači. Tačkom je naime 8. čl. 31. novog zakona o crkvenim vlastima od god. 1890. stavljeno u dužnost okružnim protoprezvitrima, da, kadgod nađu za potrebno, a najmanje jedamput u godini, obađu crkve i manastire svoga okruga, uvjere se o stanju, u kojem se one kao i njihovo svećenstvo nalazi. Na osnovu odnosnih izvještaja protoprezviterskih, koji se imadu predlagati eparhijskim duhovnim sudovima, vrše oni opet nadzor kako nad upravom crkvi i manastira u eparhiji, tako i nad radom svećenstva u svakom pogledu. A napokon eparhijski su duhovni sudovi zakonom (tač. 8. čl. 97. zak. o crkv. vlasti od 1890. i tač. 11. § 43. zak. o crkv. vlast. od 1862.) ovlašteni, da uvijek, kadgod saznadu, da se crkvenom ili manastirskom imovinom nesavjesno rukuje i da je u imanju ili u računima crkve ili manastira kakav nedostatak, naređuju izvide preko izvanrednih izaslanika ili preko mješovitih povjerenstava. Samo da se po mogućnosti uštede eventualno nepotrebni povjerenstveni troškovi, određeno je raspisom od 19. februara 1865. broj 447, da se takovi povjerenstveni izvidi imadu naređivati samo u važnijim i zamršenijim slučajevima i to samo s dodopuštenjem ministra prosvjete i crkvenih poslova.

Što se tiče crkvenih i manastirskih nekretnina, bila je prva briga nadležnih oblasti, da se ove tačno ustanove i omeđaše, te da se vlasništvo crkava i manastira provede u javnim knjigama. Zato su još u drugoj polovici četrdesetih godina prošloga vijeka bila izaslana posebna povjerenstva, da tačno ustanove i popišu nekretnine sviju manastira u zemlji. Elaborat je tih komisija odobren najvišim rješenjem od 26. novembra 1849. V. broj 1999 iz god. 1847. I na tom su onda osnovu izdana manastirima t. zv. „baštinska pisma". Jednaka su povjerenstva određena na osnovu najvišega rješenja od 28. februara 1848. V. broj 237 radi ograničenja i popisa nekretne imovine sviju mirskih crkava u zemlji s namjerom, da se na tom osnovu sastave vlasničke isprave za njih. Međutim su elaborati tih povjerenstava ostali neispitani sve do godine 1864., kad je ministarskim raspisom od 28. oktobra br. 3892 određeno, da se radovi tih komisija imadu ispitati i prema eventualno nastalima međutim promjenama izmijeniti i nadopuniti, pa na tom osnovu sastaviti za crkve t. zv. „tapije" (vlasničke isprave). Ali što površnom provedbom tih odredaba, što stjecanjem novih nekretnina bez propisanih „tapija" ostalo je s vremenom opet mnogo crkvenih

i manastirskih dobara „neubaštinjenih", pa su se halapljivi susjedi — i privatnici i općine — stali za takova dobra otimati i prisvajati si ih. To je dalo povoda ministru prosvjete i crkvenih poslova, te je dne 18. marta 1906. pod C. br. 518 ponovo odredio, da se crkve i manastiri imadu najkasnije do konca god. 1906. na svojim dobrima „ubaštiniti", da na taj način dobiju uredne „tapije" od svojih imanja, pa time izbjegnu učestalim, a posve izlišnim parnicama. Taj je rok za „ubaštinjenje" crkvi i manastira produljen raspisom od 20. juna 1907. C. broj 604 do 1. juna 1908. i ujedno je naročito naglašeno, da se „baštinske tapije" imadu izvaditi za sva crkvena i manastirska imanja, pa i za ona, za koja crkvi odnosno manastiru nitko ne osporava vlasništva. No kako ni do toga roka nije još sav posao bio dovršen, podijeljen je raspisom od 24. marta 1909. C. br. 646 duhovnim sudovima novi rok do 4. augusta 1909. Je li do tog roka posao oko „ubaštinjenja" crkava i manastira na njihovim nekretninama definitivno dovršen, nijesam mogao da nađem, pa ne znam.

Prema tački 7. ponovo citovanog § 43. zakona o crkvenim vlastima od 30. septembra 1862. ne mogu nastojatelji manastirski, ni tutori crkveni nikakova nepokretnog dobra manastirskog, crkvenog odnosno kapelskog ni prodati, ni zadužiti, ni pokloniti, ni zamijeniti, kaošto ne mogu takovih dobara ni kupovati, dok to ministar prosvjete i crkvenih poslova na stavljeni radi toga prijedlog po saslušanju dotičnoga eparhijskog duhovnoga suda ne odobri. Istim je zakonom (tačka 10. § 43.) ovlašten ministar prosvjete i crkvenih poslova, da u sporazumu s konzistorijama (eparhijskim duhovnim sudovima) propiše pravila i izda upute o davanju crkvenih i manastirskih dobara pod zakup.

Što se tiče u zakupljivanja crkvenih i manastirskih nekretnina, to je još raspisom od 22./3. 1863. br. 871 određeno, da crkveni tutori, odnosno manastirske starješine u svakom pojedinom slučaju izvijeste konzistoriju (eparhijski duhovni sud), kad bi valjalo koje crkveno ili manastirsko dobro dati pod zakup. Ako bi bilo predvidjeti, da će zakupnina iznositi manje od 100 groša, odredit će konzistorija (eparhijski duhovni sud), da crkveni tutori odnosno manastirske starješine sa znanjem i u dogovoru s općinskim kmetovima i općinarima izdaju dotično dobro bilo u cijelosti ili na čestice pod zakup. Ako je pak izgleda, da će se polučiti viša zakupnina, odlučit će konzistorija (eparhijski duhovni sud), imade li se dobro dati u zakup na isti način ili licitacijom. U potonjem slučaju ustanovljuje konzistorija (eparhijski duhovni sud) ujedno i način i određuje rok licitacije, te odobrava s najboljim nudiocem sklopljeni ugovor. Raspisom je pak od 30. oktobra 1887. C. broj 1282 određeno, da se crkvena i manastirska dobra daju u zakup samo licitacijom, koju odobrava ministarstvo prosvjete i crkvenih poslova. Taj je

raspis, kojim je usto uređen i način i provedba takovih licitacija, ponovljen raspisima od 14. marta 1892. C. broj 357 i od 4. augusta 1903. C. broj 1162. Kako se međutim dešavalo, te su mnoga manastirska imanja ostajala godinama i godinama neobrađena, određeno je raspisom od 29. jula 1909. C. broj 1680, da se sva imanja, kojih manastiri ne mogu da obrade, imadu dati seljanima u napolicu, a pašnjaci i livade pod zakup.

I neracionalno je gospodarenje manastirskim šumama, napose pak nemilosrdno haračenje po njima bez ikakova reda i osnove zadavalo godinama mnogo brige nadležnim vlastima. Još je raspisom od 21. februara 1866. broj 497 o sječi drva u manastirskim šumama određeno, da i za prodaju manastirskih šuma vrijede ustanove raspisa od 3. decembra 1863. broj 3791 — o kojem će biti dalje potanje govora — a kojim je propisano, do kolike svote mogu da prave izdatke sami nastojatelji manastirski, do kolikog se iznosa traži odobrenje eparhijske konzistorije (duhovnoga suda), a od kolikog opet iznosa počev treba odobrenje ministarstva prosvjete i crkvenih poslova. Prvopomenutim su raspisom izdane i potanke upute za racionalnu sječu šuma. Daljim je raspisom u tom pogledu od 5. augusta 1870. broj 3303 određeno, da se manastirske šume imadu samo licitacijom prodavati. Raspis pak od 16. maja 1888. C. broj 683 upućuje naročito eparhijske konzistorije (duhovne sudove), da je za odobrenje takovih licitacija, kod koje kupovnina nadilazi svotu, što je u smislu netom citovanog raspisa od 3. decembra 1863. broj 3791 može da konzistorija (duhovni sud) odobri, nadležno samo ministarstvo prosvjete i crkvenih poslova. Napokon su raspisom od 14. augusta 1900. C. broj 989 ponovo pozvani duhovni sudovi, da pridrže manastirske starješine, da se kod prodaje i sječe manastirskih šuma drže propisa postojećeg šumskog zakona, naročito pak da nijednog drveta ne smiju prodati bez nadležnog odobrenja.

Uopće su srpski manastiri bili zadnjih decenija najranjavijom petom crkvene uprave. Ministar prosvjete i crkvenih poslova žali se u raspisu od 4. marta 1904. C. broj 409 crkvenim vlastima, da srpski manastiri i pored svoga golemog imutka ne pokazuju nikakova napretka, već da su u stalnom opadanju, a glavni uzrok tomu da je slabo razvijena ekonomija na imanjima manastirskim, a i pomanjkanje spreme i nehaj kod starješina i bratstva manastirskog oko unapređenja manastira. — „Krajnje je vrijeme" — kaže doslovce ministar — „da ovi divni spomenici naše narodne prošlosti povrate svoj nekadanji moralni ugled, te da svojim uređenim imanjima nesamo stvore uslove za svoje materijalno napredovanje, već da postanu i ugledna dobra za naš narod". U tu svrhu izdaje ministarstvo opsežne upute o upravljanju, racionalnom gospodarstvu i unapređenju manastira. Tu su potanke direktive za obrađivanje zemljišta, za stočarstvo i živinarstvo, ribogojstvo, pčelarstvo, vinogradarstvo, za voćarstvo i pre-

radbu voća, pa za šumarstvo, zatim o vođenju manastirskih računa, o prihodu od zgrada i posluga, o vođenju manastirske statistike, a napokon i o dužnostima bratstva pri manastiru i ekonomiji manastirskoj, kao i u društvu uopće.

Da se vratim sada na spomenuti već raspis od 3. decembra 1863. broj 3791, kojim je uređena nadležnost za odobravanje crkvenih i manastirskih izdataka. Po tom raspisu mogu manastirske starješine i tutori varoških crkava za opravke crkvi, kapela i pripadajućih im zgrada, pa za nabavu predmeta, što se tiču crkvene i manastirske ekonomije, sami praviti izdatke do 300 groša poreskih, a tutori seoskih crkava do 250 groša poreskih. Za izdatke na opravke zgrada i nabavu rečenih stvari od 500—2.500 groša poreskih u manastirima i varoškim crkvama, a od 250—500 groša poreskih u crkvama seoskim valja ishoditi odobrenje nadležne eparhijske konzistorije (duhovnoga suda). Za izdatke pak u manastirima i varoškim crkvama, veće od 2.500 groša poreskih, a u seoskim crkvama veće od 500 groša poreskih treba putem konzistorije (eparhijskog duhovnoga suda)tražiti dozvolu ministra prosvjete i crkvenih poslova.

Taj je međutim raspis, što se tiče manastirskih nastojatelja, promijenjen članom 72. zakona o crkvenim vlastima od 27. aprila 1890., kojim je određeno, da nastojatelji ne mogu za nabavu manastirstirskih potrepština bez odobrenja nadležne vlasti učiniti najedamput veći izdatak od 200 dinara, a svi ti njihovi samostalni izdaci da ne smiju biti godišnje veći od 1.000 dinara. Za veće izdatke treba da nastojatelj zatraži odobrenje od nadležnog eparhijskog duhovnoga suda.

Vođenje i predlaganje računa o nabavljanju i prodaji takovih predmeta, koji se tiču ekonomije manastira, crkvi i kapela, uređeno je raspisom od 22. marta 1863. broj 872 ovako: O manjim nabavkama manastirskim za svagdanje potrebe i o sitnijim popravcima, koji ne nadilaze troška od 20 groša poreskih, podnosi račun onaj, koji dotične stvari kupi ili poslove naredi uz supotpis još jednoga lica, koje o tomu mora da ima znanja. Sve pak veće izdatke za nabave i opravke manastirske treba urednim računskim dokumentima potvrditi. Isto vrijedi i za crkvene i kapelske izdatke, koji nadmašuju 10 groša poreskih, dok za manje podnosi račun onaj tutor, koji je potrebne stvari nabavio ili opravak naredio. Manji se pak prihodi manastirski, crkveni i kapelski — otprilike do 500 groša poreskih — potvrđuju računima onoga, koji je dotičnu stvar prodao, uz supotpis bar još jednoga lica, koje o tomu, mora da imade znanja, dok se za veće primitke uzima od kupca potvrda o tom, što je kupio i koliko je platio.

Kad je već govor o „poreskim grošima", odmah ću usput da spomenem, da je raspisom od 11. maja 1865. broj 1157 bilo određeno, da se crkveni

manastirski računi imadu odsele voditi u „poreskom" tečaju, a ne u „čaršijskom", kako je to dotada bivalo. Ali kako su voditelji crkvenih i manastirskih računa bili nevješti računanju u neobičnomu im „poreskom" tečaju i jer su svi primici i izdaci kod manastira i crkava vršeni i onako u „čaršijskom" tečaju, opozvana je ta odredba već iduće godine raspisom od 1. februara 1866. broj 307, kojim je određeno, da se crkveni i manastirski računi imaju i nadalje da vode u „čaršijskom" tečaju.

Što se tiče novčanih glavnica crkvenih i manastirskih, određeno je bilo tačkom 9. § 43. starog zakona o crkvenim vlastima od 30. septembra 1862. — koja je zakonska ustanova, kako sam već imao prilike da napomenem, povraćena u život ukaznom naredbom od 1. juna 1894. i zakonom od 26. aprila 1895. — da se kapitali manastirski, crkveni i kapelski imadu davati na interes onako, kaošto se daju općinski novci. Istaknuo sam već međutim na početku ovoga poglavlja, da su vlasti — i državne i crkvene — imale oduvijek najviše brige oko uzdržanja i osiguranja crkvenih i manastirskih kapitala. Još je raspisom od 9. maja 1846. broj 560 bilo određeno, da se sav crkveni novac imade dati na interes na taj način, da nesamo dužnici izdaju uredne obveznice na primljene zajmove, već da se oni osiguraju i uknjižbom na nekretninama dužnika. Opterećene pak nekretnine treba da s obzirom na svoju vrijednost daju potpunu sigurnost za izdani zajam. U protivnom pak slučaju imade dužnik da se pobrine za sigurnog jamca, na čijim će se nekretninama obveznica također uknjižiti. Istim je raspisom također i to određeno, da se tekući prihodi crkveni imadu izručivati dvojici blagajnika, od kojih treba da svaki imade po jedan ključ od crkvene blagajne, a propisan je ujedno i način vođenja i kontrola crkvenih računa.

Upute za vođenje crkvenih i manastirskih računa izdavane su i kasnije od vremena do vremena, kadgod se ukazala potreba. Tako su raspisom od 31. decembra 1863. broj 4008 izdana pravila o vođenju računskih knjiga pri crkvama, kapelama i manastirima i propisani obrasci za blagajnički dnevnik, zabilježnicu dugova, izvadak godišnjih primitaka i izdataka, pa za inventar. Raspisom je pak od 17. marta 1864. broj 679 određeno, da svećenici imadu da pomažu crkvenim tutorima pri vođenju knjiga o crkvenim prihodima i rashodima. Ta je odredba ponovljena raspisom od 15. februara 1865. broj 3764/1864., kojim su usto i okružne i sreske vlasti pozvane, da i crkvenim tutorima i svećenicima idu savjetom i uputom na ruku kod sastavljanja crkvenih računa i vođenja crkvenih računskih knjiga. Potonji je raspis obnovljen opet raspisom od 21. januara 1875. broj 298. Za manastirske je pak račune određeno raspisom od 28. oktobra 1865. broj 3604, da ih u slučaju, ako je

u manastiru jedan kaluđer bez bratstva, vodi s dotičnim nastojateljem i susjedni svećenik; a gdje nema ni svećenika, da račune vodi sam nastojatelj.

Vječno se aktuelnim pitanjem osiguranja crkvenih i manastirskih kapitala bave nadalje i raspisi od 27. maja 1866. broj 1128 i od 1. marta 1872. broj 926. Tu se ponovo određuje, da se u zajam izdane crkvene manastirske glavnice imadu hipotekarno osigurati. Ako se ne mogu osigurati, treba tražiti povratak duga, ako je dospio. Nije li dug dospio, treba eventualno i sudbenim putem pritegnuti rukovatelje crkvene odnosno manastirske imovine, da oni pruže sigurnost za izdane zajmove. Isto tako, ako se po dospjetku duga ne bi mogla dobiti naplata od dužnika, treba na platež pritegnuti ona lica, koja su novac dala u zajam bez osiguranja. Za slučaj pak ustručavanja tih lica, da dadu nakadu, valja o stvari izvijestiti glavnu kontrolu, koja je jedina nadležna da dozvoli otpis eventualno propalih kapitala. Crkveni se novac smije uzajmljivati samo uz zakonski 6% kamatnjak. Raspisom su pak od 18. novembra 1876. broj 3604 učinjeni uz crkvene tutore i manastirske starješine odgovornima i predsjednici, pa članovi konzistorija (eparhijskih duhovnih sudova), ako crkveni i manastirski novčani zajmovi ili arende zbog nedostatna osiguranja propadnu. Tu je izričito određeno, da se za jamstvo prima samo položena novčana kaucija ili prva intabulacija na imanje, kojega vrijednost ne može ni u najnepovoljnijem slučaju pasti ispod svote ugovorene zakupnine ili izdatoga zajma.

Budući pak da se i unatoč svim tima preduzetim mjerama dešavalo, da su se kamatni zaostaci privatnih dužnika crkvenih i manastirskih s vremenom tako nagomilavali, te su s pozajmljenim glavnicama daleko nadmašivali vrijednost hipoteke, odredilo je ministarstvo prosvjete i crkvenih poslova raspisom od 16. maja 1888. C. broj 694, da odsele crkve i kapele ne smiju uopće više pozajmljivati novac privatnim licima.

No kao da sve te naredbe i raspisi nijesu imali željena uspjeha, jer se ministar prosvjete i crkvenih poslova žali u raspisu od 15. marta 1899. C. broj 350 na labavost u nadzoru od strane eparhijskih duhovnih sudova, koja da je dovela do toga, te se ogromne svote crkvenih kapitala po cijeloj zemlji nalaze u propadanju, jer su pojedini rukovatelji crkvenih blagajni nastavljali izdavanjem zajmova bez dovoljna osiguranja i propuštali, da na vrijeme traže povratak glavnice ili barem uplatu kamata. Zato se rečeni ministar ovaj puta odlučno riješio, da tomu žalosnom stanju učini kraj, te da crkvene tutore i manastirske starješine silom zakona prinudi na vršenje njihovih dužnosti, a članove duhovnih sudova na strože

vršenje zakonom im povjerenog nadzora i napokon da lica, koja crkvenom i manastirskom imovinom upravljaju na njezinu štetu, pritegne, da ponesu zasluženi dio odgovornosti za svoju nemarnost i nesavjesnost. I u tu su svrhu zatraženi citiranim raspisom ponajprije potanki podaci o imovnom tanju sviju crkava, kapela i manastira u zemlji pod konac godine 1898. No vidjet ćemo odmah, da je i ta energična odluka tadanjega ministra prosvjete i crkvenih poslova ostala bez željena uspjeha.

Godine se 1904. naime našlo se ministarstvo prosvjete i crkvenih poslova ponovo ponukanim, da raspisom od 5. oktobra pod C. brojem 1536 odredi, da se ubuduće imade tačno vršiti naplata glavnica i kamata od crkvenih i manastirskih dužnika na koncu svake računske godine, pa ma bilo i sudskim putem, a gotovine crkvene i manastirske da se ubuduće ne daju privatnim licima u zajam, već da se šalju na ukamaćenje upravi fondova.

Otpremanje je raspoloživih crkvenih i manastirskih glavnica upravi fondova bilo određeno još raspisom od 20. septembra 1868. broj 2292. Te je godine naime zakonom od 16. augusta osnovana u Beogradu centralna uprava za fondove: glavni školski, činovnički, udovica i siročadi, te za fondove crkvene, manastirske i bolničke iz cijele Srbije. Citiranim su raspisom putem nadležnih konzistorija (eparhijskih duhovnih sudova) pozvani svi rukovatelji crkvenih i manastirskih blagajni, da rečenoj upravi fondova pošalju svu gotovinu i obveznice, izdate na svote veće od 1000 groša poreskih. Raspisom je pak od 15. oktobra 1868. broj 3913 određeno, da svi povjeritelji imadu da upravi fondova svakog polugodišta, i to najkasnije do konca mjeseca maja i novembra, podnose račune o povjerenima upravi glavnicama, Uprava ispituje te račune i, uvjerivši se o njihovoj tačnosti i ispravnosti, vraća ih potvrđene opet povjeriteljima, da ih oni mogu svojedobno s godišnjim računima da predlože glavnoj kontroli. Odredba je glede otpremanja crkvenih i manastirskih glavnica upravi fondova ponovljena raspisom od 14. augusta 1907. C. broj 1498, kojim je naročito istaknuto, da se i od zemljoradničkih zadruga imade tražiti povratak izdanih im zajmova, tek od njih kao od solidnih ustanova ne sudbenim putem i ovršno, već putem otkaza s duljim rokovima.

Raspisom je od 12. juna 1885. C. broj 830 dozvoljeno, da se porez onih crkava i manastira, koji ne bi mogli da ga iz svojih tekućih prihoda podmire, može isplatiti iz crkvenih odnosno manastirskih kapitala, kojima rukuje uprava fondova. Ali kako su se pri tom dešavale razne zloporabe, određeno je raspisom od 1. marta 1889. C. broj 141, da se odsele u svakom pojedinom slučaju, kad se pojavi prijeka potreba, da se iz glavnica crkvenih ili manastirskih, koje su pohranjene kod uprave

fondova, podmiri porez ili druge kakove isplate učine, imadu staratelji odnosno tutori obraćati za odobrenje konzistoriji (eparhijskom duhovnomu sudu), koja će stvar s obrazloženim svojim mnijenjem i prijedlogom podnositi na riješenje ministarstvu.

Glede zastupanja crkvene i manastirske imovine pred sudovima priopćen je raspisom od 18. januara 1865. broj 114 raspis ministra pravde od 12. januara iste godine broj 171 o zastupanju manastira pred građanskim sudovima, po kojem se eparhijske konzistorije (duhovni sudovi) imadu, što se manastirske imovine tiče, smatrati kao i druge javne vlasti, koje imadu pravo da prema svojoj uviđavnosti određuju svoje zvaničnike za zastupanje njihovo u staranju povjerenih blagajni i imanja. Ta je ovlast eparhijskih konzistorija (duhovnih sudova) da u važnijim i zamršenijim parnicama postavljaju naročite zastupnike, protegnuta raspisom od 18. maja 1876. broj 2332 i na rimske crkve i kapele s tim ograničenjem, da za takovo zastupanje treba privole dotične općine ili — ako ih je više — onda većine crkvene parohije. Radi prištednja je pak troškova kod takovih zastupanja određeno raspisom od 28. aprila 1880. broj 2771/1879., da se u slučaju, ako je sud, pred kojim treba zastupati crkvu ili manastir, u mjestu, gdje je konzistorija (eparhijski duhovni sud), zastupnikom imenuje dotični konzistorijski (duhovno-sudski) sekvestar i to bez nagrade. Ako se pak radi o vanjskom kojem sudu, imade konzistorija (eparhijski duhovni sud) da zastupnikom postavi protojereja ili sposobnoga svećenika odnosno nastajatelja u mjestu suđenja također bez nagrade. Tek ako bi postavljeni zastupnik imao kakovih putnih ili podvoznih troškova, onda će konzistorija (eparhijski duhovni sud) te troškove priznati i na isplatu doznačiti.

Što se pak tiče činovničkih troškova za vršenje crkvenih ili manastirskih poslova uopće, određeno je raspisom od 8. februara 1865. broj 291, da crkvene blagajne plaćaju takove troškove samo onda, ako crkva očekuje neposredni kakav prihod od uredovanja činovnikova. Inače nosi takove troškove dotična općina. Ako svećenik vrši zvanične poslove izvan svoga boravišta, a posao se tiče isključivo kojeg manastira, dužan je dotični manastir da tomu zvaničniku plati pripadajuće mu dnevnice po zakonu o troškovima za sreske vlasti. Ako je uredovanje preduzeto radi izviđaja krivice manastirskog starješine ili kojega od bratstva, imade se dotičnik uz ostalo osuditi i na naknadu izdate svote manastiru.

Još samo da napomenem, da su zakonom od 6. oktobra 1899. o izmjenama i dopunama u krivičnom zakoniku pooštrene neke ustanove, što se tiče rukovanja crkvenim i manastirskim blagajnama. Tako je izmijenjenim § 113. krivičnoga zakonika propisana osjetljivija kazna za one crkvene i manastirske blagajnike, koji utaje

stvari, novce ili vrijednosne papire, što su ih po službenoj svojoj dužnosti primili na čuvanje. Utaja se naime u vrijednosti do 2000 dinara kazni robijom do 5 godina. Ako je vrijednost utajenoga veća od 2000 dinara, kazni se krivac robijom od 5—10 godina. Za utaje pak, kojih vrijednost iznosi 10.000 dinara ili više, kazni se krivac robijom od 10—20 godina. A ako su pored toga i u tu svrhu još i računi, protokoli i knjige, koje su određene za bilježenje ili kontroliranje primitaka i izdataka, neispravno vođene, preinačene ili uništene, ili ako su izdani neispravni izvodi iz tih računa, protokola i knjiga, ili ako su im priložene neispravne priznanice ili ako je na sanducima, kasama ili paketima iznos novca lažno označen, smatra se to kao osobito otegućujuća okolnost i krivac se kazni najvećom mjerom kazne.

Kako se iz ovoga prikaza o upravi crkvene i manastirske imovine u Srbiji vidi, državna je vlast, kao vrhovni kontrolni organ nad upravom državne crkve, činila sve i sva, kako bi taj narodni imetak, sabran kroz stoljeća sve samo prinosima pobožnih vjernika, sačuvala od raspadanja, a po mogućnosti i umnožala. No, dade li se pouzdano suditi iz raspisa ministra prosvjete i crkvenih poslova od 29. januara 1908. C. broj 51, sav taj trud i sve to nastojanje, iako nije ostalo posve bezuspješno, nije ipak donijelo željena ploda. Ministar se naime u tom raspisu tuži duhovnim sudovima, da je imovno stanje crkava, kapela i manastira još uvijek žalosno, a najvažniji zadatak crkvene imovinske uprave — pribiranje i osiguranje crkvenih i manastirskih glavnica — da još uvijek nije konačno riješen unatoč svim energičnim mjerama za što skorije i povoljnije riješenje toga pitanja, jer da se godimice moraju silne svote propalih kapitala da otpisuju. I zato se tadanji ministar, Andra Nikolić riješio — kako se iz tog raspisa vidi — da tomu rđavom stanju učini već jedamput kraj, pa je u tu svrhu odredio, da mu se prema naročitim za to propisanim obrascima predlože iskazi o imovnom stanju sviju crkava, kapela, crkvišta i manastira u Srbiji, a napose što točniji podaci o crkvenim i manastirskim kapitalima.

Ne znam — nijesam mogao da nađem — kakova je uspjeha imalo plemenito nastojanje gospodina ministra. O jednomu sam tek uvjeren, jedno tek znam: da gosp. Andra Nikolić naime nije kao ministar dočekao oživotvorenje svojih snova, jer ga je već iduće godine na ministarskoj stolici „smenio" drugi. Uopće, mislim, da ne ću pogriješiti, ako kažem, da je nemali dio krivnje za toliki nered u upravi crkvene i manastirske imovine u Srbiji i na vječnim političkim trzavicama i ministarskim krizama u nesretnoj ovoj zemlji. Dostaje, da spomenem, da su se u posljednja tri decenija (1880.—1910.) na ministarskoj stolici prosvjete i crkvenih poslova izmijenila ni više ni manje nego 44 ministra — od kojih ni gosp. Andra Nikolić, koji se između sviju njih bio najdulje održao, nije upravljao zemaljskom prosvjetom i državnom crkvom ni pune 3 godine — pa da se vidi, zašto tu nije moglo da bude govora o mirnom i dosljednom radu u crkvenoj upravi, koji bi jedini bio kadar, da sredi i imovinske prilike srpskih crkava i manastira.

VI. RASPOLOŽBA IMOVINOM PREMINULIH ARHIJEREJA.

Rasporedba je imovine preminulih arhijereja (vladika) uređena zakonom od 10. maja 1847. K. V. broj 624, S. br. 203. Taj zakon sadrži propise o raspoložbi imovinom arhijereja, koji umre bez oporuke, kao i ustanove o ograničenju arhijereja u pogledu slobodna oporučnog raspolaganja njihovom imovinom:

Ako arhijerej umre bez oporuke, imadu se sve pokretne stvari, što ih je on donio ili nabavio, pribrati i popisati, pa od njih samo one za episkopiju zadržati, kojima će se moći da naknade stvari, što ih je pokojnik bio s episkopijom preuzeo, a koje su se za njegove uprave ili sasvim iskvarile ili ih je nestalo. Sve pak ostale pokretnine pokojnikove treba rasprodati. Sve melioracije, što ih je pokojnik na episkopskim nekretninama izveo, kao i ono, što je on k nepokretnom imanju episkopije prikupio ili inače pribavio, ostaje s dotičnim dobrom u vlasništvu episkopije. Ostalo pak nepokretno imanje pokojnikovo treba da se također unovči. Lanac arhijerejski i pripadajući mu krst, pa knjige, koje služe episkopu za obredne funkcije, ostaju episkopiji. A i druge knjige pokojnikove pripadaju također episkopskoj biblioteci.

Što se dobije prodajom spomenutih pokretnih stvari i nekretnina pokojnoga arhijereja, kao i ono, što se u gotovu novcu ili na dugu iza njega nađe, sačinjava njegovu ostavinsku masu. Iz te mase treba da se najprije podmire pogrebni troškovi; zatim da se namiri služinčad i poplate eventualni dugovi pokojnikovi; a onda da se i sve ono, što se od staroga domaćeg pribora, koji je pokojnik pri svom dolasku bio preuzeo, za njegova života posve iskvarilo ili česa je nestalo, opet popuni, ako se to nije moglo da učini onim stvarima, što ih je on nabavio i ostavio. Preostala se onda ostavinska masa dijeli na tri jednaka dijela, pa se $^1/_3$ predaje višoj duhovnoj vlasti, da je razdijeli na crkve i manastire, $^1/_3$ pripada glavnom školskomu fondu, a $^1/_3$ se izdaje rodbini pokojnikovoj po zakonu. Ali ako pokojnik nema zakonitih nasljednika, onda se ta potonja $^1/_3$ njegove ostavinske mase, kao i one prve dvije, imade da razdijeli na crkve i manastire, pa na školski fond.

Što se pak tiče oporučnog raspolaganja arhijereja njihovom imovinom, ističe zakon izričito, da arhijerej može samo ono imanje

svojim da smatra, što ga je on sam stekao ili nabavio, izuzevši i od toga ono, što prema gore izloženim načelima pripada episkopiji. I od toga svog imanja može arhijerej da oporučno ostavi samo 1/3 komu i kako hoće, dok je ostale 2/3 dužan ostaviti crkvama, manastirima, učilištima, sirotinji, te sirotinjskim zavodima i zakladama. No koliko će i kako će on što od toga ostaviti tima bogoljubnim, prosvjetnim i karitativnim institucijama, u tom njegova slobodna raspoložba nije zakonom ograničena.

VII. CRKVENE GRAĐEVINE.

A) Crkve, kapele i manastiri.

Kako sam već imao prilike da istaknem, kad je bilo govora o crkvenim općinama, u Srbiji nema svaka parohija svoje crkve, već i po dvije i više njih imadu jednu zajedničku crkvu. I onda sve te parohije, što pripadaju jednoj crkvi, čine jednu crkvenu općinu. Crkvena je općina dužna da gradi, uzdržava i opravlja svoju crkvu i da se stara, da crkva bude snabdjevena svima svojim potrepštinama. Manastirske se pak crkve, kao i manastiri sami i sve ostale njihove zgrade podižu i uzdržavaju o trošku dotičnih manastira. Samo ako se koja parohija služi manastirskom crkvom, nosi ona i srazmjeran dio troškova oko njezina uzdržavanja i opravljanja, dok si ne sagradi zasebne svoje parohijske crkve.

U varošima se i u mjestima uopće, koja čine jednu crkvenu općinu, može se ležeći kapital postojećih pravoslavnih crkava upotrebiti na zidanje nove pravoslavne crkve u istom mjestu, a da novosagrađena crkva nije dužna da tima otprije postojećim crkvama vraća na svoje zidanje potrošene kapitale, niti se uopće imade njihovim dužnikom smatrati. U jednom naime mjestu pripadaju sve crkve, ma koliko ih na broju bilo, jednoj općini političkoj, a čine i jednu crkvenu općinu (raspis od 3. maja 1866. broj 1027.)

Sabiranje je milodara za gradnju crkava u Srbiji strogo zabranjeno. Arhijerejski je sabor zaključio pod 3. maja 1911. S. broj 47, da će u buduće na taj način stati na put nedopuštenomu sabiranju novaca za podizanje crkava, što nijedan od arhijereja ne će dozvoliti, niti davati blagoslova, da se za podizanje crkava u njegovoj eparhiji na ovaj nedopušteni način novac prikuplja. Ako bi se pak i unatoč tomu pojavilo koje lice s tim ciljem, imadu ga policajske i općinske vlasti kazniti kao varalicu, a prikupljeni mu novac oduzeti i razdijeliti među sirotinju dotične općine, u kojoj bude uhvaćen. Taj je zaključak arhijerejskog sabora priopćen upravnim vlastima znanja i ravnanja radi raspisom od 25. februara 1912. C. broj 346.

Međutim može dakako i u Srbiji pojedinac ili i druga koja korporacija, mimo crkvene općine, da podigne crkvu ili kapelu odnosno manastir. Ona se osoba, — bilo fizička ili pravna — koja s odobrenjem nadležnih vlasti osnuje o svom trošku kakovu crkvenu ustanovu, zove ktitor; a propisi, kojima su uređene dužnosti i prava ktitora, čine ktitorsko pravo. U Srbiji nema posebnih propisa o ktitorskom pravu, već se ktitorski odnošaji uređuju od slučaja do slučaja u duhu općega crkvenog prava sporazumom između zakladatelja i nadležnoga episkopa uz odobrenje dakako ministra prosvjete i crkvenih poslova. Tako se ustanovljene dužnosti i prava ktitora fiksiraju onda obično u naročitoj jednoj ispravi — ktitorskom pismu ili tipikonu — koja se pohranjuje u arhijerejskom arhivu.

Po općem crkvenom pravu može biti ktitorom u pravilu svaka osoba istočno-pravoslavne vjere bez razlike spola, koja uživa građansku čast, isključene su samo simoniste i anatemisani članovi crkve. Ktitor imade da osigura potrebita materijalna sredstva za podignuće ili obnovu same građevine, te za izdržavanje zgrade i svećenika, koji će kod nje službovati. Tim dužnostima ktitorovim odgovaraju po općem crkvenom pravu i neka osobita prava. Tako primjerice ktitor, koji podigne crkvu, imade pravo, da upravlja svojom zadužbinom prema općim propisima, polažući dakako račune nadležnoj vlasti. Zatim je ktitor ovlašten, da predlaže eparhijskomu episkopu svećenika i drugo osoblje za službu kod svoje zadužbine, ali dakako dotičnici treba da imadu propisanu kanonsku kvalifikaciju. A napokon pripadaju ktitoru i neka počasna prava kao n. pr., da imade u svojoj crkvi naročito mjesto; da mu se ime spominje pri crkvenim službama; da se zvonjenjem crkvenih zvona oglašava njegov dolazak u crkvu itd. Ktitorsko se pravo gubi, čim ktitor ne može ili ne će da vrši dužnost, koje je ktitorskim pismom preuzeo, ili ako ne rukuje dobro crkvenom imovinom, ne brine se za izdržavanje svoje zadužbine i njezinoga svećenstva, ili ako se na drugi koji način pokaže nedostojnim dobivenih povlastica. O gubitku ktitorskoga prava odlučuje episkop. Ktitorsko je pravo lično, pa prestaje smrću ktitorovom, ako si ovaj nije odredio nasljednika. Čim se ktitorsko pravo oduzme ili prestane, prelazi odmah dotična zadužbina s čitavom svojom imovinom u vlasništvo dotične crkvene općine, koja preuzimlje dakako i sve obveze ktitorove.

Postupak je kod crkvenih novogradnji uređen zakonom od 17. juna 1863. „o načinu, kako će se postupati, kad će da se grade nove crkve". (Zbornik XVI., str. 38.). Kad jedno ili više sela, koja varoš ili dio varoši ili sela hoće, da se odvoji od sela ili varoši, s kojom su jednu crkvu imali, pa da za sebe crkvu grade, i za gradnju bude barem 2/3 domaćina, kojima je crkva namijenjena, imade se dotični svećenik, kmetovi i općinari molbom

za dozvolu gradnje nove crkve obratiti nadležnomu eparhijskom duhovnom sudu. Ovaj će prema tački 6. članka 97. zakona o crkvenim vlastima od god. 1890. dati odobrenje za zamoljenu novogradnju samo onda, ako molitelji imadu određeni broj domova za parohiju i sredstava za izdržavanje crkve i ako crkvi, od koje se odvajaju, ostaje još dovoljan broj domova za izdržavanje svećenika. Odobrenje se pak za podizanje kapela daje samo selima, kojima je crkva daleko, ili im je zbog nepodesnih puteva teško k crkvi dolaziti, ili kad se crkva zbog ruševna stanja mora da zatvori, pa dok se nova ne sagradi.

Ako eparhijski duhovni sud u načelu dozvoli gradnju nove crkve, određuje on ujedno, da mješovito povjerenstvo, sastavljeno od izaslanika duhovnoga suda, jednoga mjernika i jednoga političkog činovnika, izvidi na licu mjesta, da li je izabrano mjesto zgodno za crkvu. Crkva se u načelu ne može da gradi izvan sela, pa ma to bilo i na starom crkvištu ili na sredini između sela, koja crkvu grade, izuzevši slučaj, ako je naređeno, da se na tomu mjestu poslije naseli selo, ili ako bi možda ministar prosvjete i crkvenih poslova našao u suglasju s crkvenom vlašću za shodno, da to izuzetno dozvoli. Ali ljudi, koji su zaključili i dobili u načelu dozvolu, da grade crkvu, ne mogu od gradnje odustati zbog toga, što nije izabrano ono mjesto, gdje su neki ili gdje je makar i većina htjela, ako ministar prosvjete i crkvenih poslova na njihovu žaobu riješi, da prijedlog mješovitog povjerenstva imade da ostane na snazi. Tek kad rečeno povjerenstvo nađe, da je mjesto zgodno za crkvu, smije se crkva na tom mjestu podići. Nego prije toga treba da se prema potrebi, želji i mogućnosti žitelja, koji crkvu grade, kao i prema položaju odabranoga mjesta sastavi plan i proračun, koji se predlaže ministarstvu građevina na tehničko izviđenje i odobrenje.

Prije su se takovi planovi i proračuni izrađivali kod ministarstva građevina, ali se s vremenom pokazalo, da taj postupak nije zgodan. Ministarstvu je građevina naime jedva kada uspjelo, da na osnovu nepotpunih programa, što su mu ih općine predlagale, izradi odmah plan, koji bi potpuno odgovarao željama interesenata, pa se planovi uslijed toga morali po više puta vraćati ministarstvu, ispravljati i prerađivati, čim se samo bez potrebe dangubilo, a gradnja sama uvelike zatezala. Zato je raspisom od 28. jula 1871. broj 3283 određeno, da se više planovi za nove crkve ne prave u ministarstvu građevina, već ih imadu sastavljati same općine sa svojima mjesnim vlastima i eventualno s privatnim licima, a ministarstvu se šalju samo na pregled i odobrenje.

Zvaničnim mjernicima ne pripada nikakova nagrada za izradbu plana i proračuna troškova za gradnju i oporavak crkve, jer taj posao spada u smislu čl. 1. zakona o uređenju ministarstva građevina od 30. novembra 1898. (Zbornik XLIII., str. 527) u djelokrug toga ministarstva (raspis od 26. augusta 1911. C. broj 1.928). Da se međutim općinama, koje uopće nemaju svojih vlastitih tehničkih organa, po mogućnosti olakša taj posao, izrađene su u ministarstvu građevina skice raznih seoskih crkava, koje su razaslane okolo raspisom ministarstva prosvjete i crkvenih poslova od 5. aprila 1880. broj 58.

Predloživši plan i proračun troškova ministarstvu građevina na ispitanje i odobrenje, poduzima eparhijski duhovni sud dalje korake, da se osigura građevna glavnica, raspiše jeftimba, sklopi ugovor s poduzetnikom i odredi, kako će se svojedobno kontrolirati svršeni posao. Dalje pak poslovanje i nadzor nad gradnjom vodi nadležna politička oblast.

Kad će se započeti s gradnjom, odnosno kad će se položiti temelj novoj crkvi, imade to da upravna oblast u smislu raspisa od 11. novembra 1867. broj 3.321 javi nadležnomu eparhijskom duhovnomu sudu, da ovaj uzmogne o tomu izvijestiti eparhijskoga episkopa, koji će ili sam ili mjesto sebe odrediti kojega svećenika, da polaganje crkvenog temelja blagoslovi i posveti.

S obzirom na nabavu crkvenih zvona upozoreno je raspisom od 26. aprila 1899. C. broj 453, da uprava vojno-tehničkih zavoda u Kragujevcu izrađuje već odavna školska i crkvena zvona, koja da su po kvaliteti i po ljepoti ravna i najboljim zvonima, izrađenima u inozemstvu, a i cijena da im nije veća od one, uz koju se takova zvona na strani nabavljaju. Zato je u interesu domaće industrije ujedno određeno, da ubuduće staraoci crkveni i starješine manastirske imadu zvona za crkvenu porabu nabavljati u vojno-tehničkom zavodu u Kragujevcu.

Slična je odredba u interesu podizanja domaće industrije izdana još prije raspisom od 29. marta 1888. C. broj 464 glede nabave stvari i namještaja za crkve i manastire, kojim je naređeno, da se nikakve nabavke za crkve i manastire, koje bi nadilazile vrijednosti od 50 dinara, ne smiju činiti bez prikupljenih ponuda poznatih i boljih domaćih proizvađača tih stvari i to za manje nabavke okolnih proizvađača, a za veće sviju domaćih, i da se nabavka nema povjeravati firmama, koje te stvari uvoze izvana, ako imade domaćih proizvađača, koji se bave izradbom takovih stvari.

Kako sam već na početku ovoga poglavlja naglasio, dužna je crkvena općina prema članku 43. zakona o crkvenim vlastima od god. 1890. da se brine, da joj crkva bude snabdjevena svima potrepštinama. U smislu te zakonske ustanove odredio je ministar unutrašnjih poslova raspisom od 5. januara 1902. P. broj 230, da — koliko političke općine predstav-

lja,u istodobno i općine crkvene, ili sastavne dijelove njihove — imadu općinske vlasti redovno crkve opskrbljivati kako propisanim crkvenim protokolima i blanketima za izvode iz njih, tako i u pogledu svih drugih njihovih potreba. Ali kako se unatoč tomu dešavalo, te nekim općinama nijesu bile u proračunima dobivane stavke za crkvene potrebe, određeno je raspisom ministarstva prosvjete i crkvenih poslova od 15. maja 1904. C. broj 843, da tutori crkveni imadu u sporazumu s predstavnicima dotičnih političkih općina — koliko ove sačinjavaju dio crkvene općine — nastojati, da se u proračune političkih općina uvršćuju i izdaci za crkvene potrebe. Ta je odredba obnovljena raspisom od 29. jula 1904. C. broj 1165, kojim je naročito još i to određeno, da svećenici imadu općinskim vlastima dostavljati iskaze crkvenih potreba radi uvrštenja u općinske proračune najkasnije do 1. novembra svake godine. Gdje pak crkvenu općinu sačinjava više političkih općina, ili pojedina sela iz područja raznih političkih općina, valja svakoj dotičnoj političkoj općini saopćiti razmjerni odnosno dio troškova za crkvene potrebe što otpada na dotično selo. Ta je dužnost općina, da uzdržavaju svoje crkve i uvršćuju u tu svrhu potrebite iznose u općinske proračune, ponovo naglašena raspisom od 19. aprila 1907. C. broj 591.

Što se tiče opravaka crkvenih i manastirskih, određeno je raspisom od 4. aprila 1867. broj 673, da se svi crkveni i manastirski opravci, koji ne prelaze vrijednosti od 2.000 čaršijskih groša, imadu vršiti bez inžinira. Pogodba se pak s poduzetnikom glede takovih manjih crkvenih opravaka sklapa u prisustvu sreskoga starješine, crkvenih tutora i dotičnoga kmeta i svećenika, a glede manastirskih opravaka u prisustvu manastirskog starješine i izaslanika dotične sreske vlasti. Po sklopljenoj pogodbi kontrolira opravke manastirske sam manastirski starješina, dok crkvene opravke nadgledaju ona lica, što ih za nadzor odrede oni, koji su sklapanju pogodbe prisustvovali. Kad se pak radi o znatnijim opravcima crkve ili manastira, imade se prema raspisu od 11. januara 1864. broj 3927 izaslati na lice mjesta mješovito povjerenstvo kao i kod drugih novogradnji, da izvidi potrebu i ustanovi novi način opravka. U ta su povjerenstva dužni dakako i eparhijski duhovni sudovi da izašilju svoje povjerenike.

Što se tiče putnih troškova i dnevnica okružnih mjernika, kad putuju poradi općinskih poslova uopće, među koje dakako pripadaju i crkvene, kapelske, pa manastirske građevine, priopćen je raspisom od 19. septembra 1868. broj 3430 raspis ministarstva financija svima okružnim načelstvima od 6. septembra 1866. broj 1947, da po smislu i duhu § 45. zakona o podizanju javnih građevina pripada mjernicima, kad vrše općinske poslove, samo hrana i podvoz; no kako oni imadu podvoz

od države, to mogu zahtijevati samo dnevnice za hranu, ako međutim ne dobiju hranu u naravi, kako to obično biva.

Napokon napominjem, da je radi očuvanja dragocjenih starina naređeno raspisom od 13. juna 1909. C. broj 1322 svima crkvenim vlastima, da odsele ne smiju preduzimati nikakova rušenja starih crkava, niti opravaka, koji bi ih bitno mijenjali, dok o tome prije ne izvijeste ministarstvo prosvjete i crkvenih poslova, kako bi se stare građevine mogle prethodno barem sniniti i sačuvati u narodnom muzeju.

(Nastavit će se).

PRAVOSUĐE.

A. Građansko.

Riješenje pitanja, da li se koje dijete smatra zapuštenim, ide u djelokrug upravnih oblasti.

(Rješidba kr. stola sedmorice od 30. marta 1917. br. 673.)

U molbenom predmetu županijskog sirotinjskog stola u B. u stvari proglašenja malodobne J. P. zapuštenom, u kojem je gradsko sirotinjsko povjerenstvo u V. odlukom od 4. augusta 1915. broj 593 sir. izjavilo, da se sada već preminula P. E. ne može smatrati zapuštenom za trajanja njene opskrbe u b. dječjem skloništu;

a kr. banski stol povodom utoka ravnateljstva kr. ug. državnog skloništa za djecu u B., rješidbom od 10. novembra 1915. broj 23548 uz otpućenje utoka prvomolbenu odluku potvrdio;

kr. stol sedmorice rješidbom od 30. marta 1916. br. 673: vidjev, da odlučivanje o pitanjima, da li imađe preduvjeta za naknadu opskrbnih troškova za zavičajnike ovozemnih općina, dakle i pitanja, dali se koje dijete smatra zapuštenim, spada u djelokrug upravnih oblasti, dok gradska sirotinjska povjerenstva nisu nadležna u tom predmetu uredovati;

vidjev, da stoga sirotinjsko povjerenstvo, a ni banski stol nisu bili nadležni pretresati i rješavati zamolbu kr. ug. državnoga skloništa za djecu broj 19888, te su nenadležno izrekli, da se preminula E. P. ne može smatrati zapuštenom;

vidjev, da hrvatsko-slavonski sudovi i sirotinjska povjerenstva nisu vlasni primati ni od ugarskih javnih zavoda madžarskim jezikom pisanih pravnih lijekova, ali su dužni ureda radi paziti na svoju nadležnost,

obnašao je: povodom izvanrednoga previdnoga utoka kr. ug. državnoga skloništa za djecu ukinuti po § 16. izvpp. i § 339. toč. 1. grpp. ureda radi suglasne niže odluke, te zamolbu kr. ug. skloništa za djecu sa zahtjevom, da se E. P. proglasi zapuštenom za trajanja njezine opskrbe u tom skloništu, zbog nenadležnosti otputiti i uputit ga na nadležnu upravnu oblast.

Bć.

Rješavanje prekasno podnesenih utoka protiv grunt. ovršnih odluka pripada u nadležnost utočnog suda.

(Rješidba vrhovnog suda za B. i H. u Sarajevu od 26./1. 1917. br. 136 gr.)

Vrhovni sud za B. i H. u Sarajevu, rješidbom od 26. januara 1917. broj 136 gr. obnašao je u ovršnom predmetu Srp. št. protiv J. R. zbog 160 K utok ovrhovoditeljice protiv odluke kot. suda u C. od 12. kolovoza 1916. O. 225/16.—G. 670/16., kojim se odbija molba ovrhovoditeljice za uknjižba ovršnog prava zaloga — kao prekasno podnesen odbiti.

Razlozi.

Napadnuta je odluka bila dostavljena ovrhovoditeljici 28. septembra 1916.

Protiv pomenute odluke, dostavljene dne 28./9. 1916., jest ovrhovoditeljica podnijela utok, koji je glasom poštanske kuverte predan na poštu 18./X. 1916., te koji je kod prvomolbenog suda dne 20./X. 1916. stigao.

U ovom slučaju radi se o ovršnom i gruntovnom podnesku.

Prema tome moraju se primijeniti u prvom redu propisi građanskog parničnog postupnika za ovršni postupak, a u drugom redu propisi gruntovnog zakona.

Pomenuti utok je tako po propisima građanskog parničnog postupnika kako po propisima gruntovnog zakona prekasno kod prvostepenog suda podnesen.

Budući da se ne radi ovdje o čisto gruntovnom predmetu odnosno o čisto gruntovnoj odluci, nego o podnesku i odluci u ovršnom predmetu, stoga ne može se tu primijeniti stavka druga § 178. gr. zak., po kojim prekasno podnesen utok imade prva molba s mjesta odbiti, nego po § 431. i 346. gr. p. p. je utočni sud nadležan za riješenje ovog prekasno podnesenog utoka.

S ovih razloga je vrhovni sud po § 346. gr. pp. odbio ovaj utok kao prekasno podnesen.

Ustanovljivanje neoznačenih dijelova u gruntovnici.

(Rješidba vrhovnog suda u Sarajevu od 25./4. 1914. br. 1394 gr.)

U gr. ul. br. 476 k. o. L. uknjiženo je pravo vlasništva na 7 suvlasnika s neoznačenim dijelovima.

Vakuf kao suvlasnik, molio je, jer mu pripada 1/49 u tim nekretninama, da kot. sud provede izvide, ubilježi ispravak dosadašnje uknjižbe, uknjiživši vakuf suvlasnikom sa 1/49.

Odlukom od 18./3. 1914. R. 91/19. odbio je kot. sud u C. tu molbu, uputivši molitelja, da pokuša kod kot. šer. suda izvanparbenim putom dijelove ustanoviti, odnosno u protivnom slučaju, da stavi svoj odnosni zahtjev putem redovite parnice.

Protiv te odluke predao je molitelj utok ističući, da šer. sud nije nadležan da rješava molbe za ustanovljenje suvlasničkih dijelova i unos njihov u gruntovnici, a radi drugog dijela odluke, da je okružni sud u B.

odlukom od 7./2. 1914. P. 21./19. uputio, da za to provedenje umoli nadležni gruntovnu vlast (§ 46. g. p. p.)

Vrhovni sud u Sarajevu, rješidbom od 25. aprila 1914. br. 1394. gr., obnašao je udovoljiti utoku vakufa, podnesenom protiv gornje odluke ukinuti napadnutu odluku, te kot. sudu naložiti, da dalje postupa u pravcu niže označenom.

Razlozi.

Po § 11. II. naputka o vođenju gruntovnice imade se kod upisivanja jednog prava za više osoba naznačiti također i pripadajući njima dijelovi.

Po propisu § 51. gr. 2. bilo je kod osnivanja gruntovnice dopušteno u slučaju, da ne budu surazmjerni dijelovi suvlasnika kod sastavljanja uložaka poznati, da se upis provede u neoznačenim za sada dijelovima.

No da se ovakova netočnost gruntovnice što brže ukloni, naložena je naredbom o otvorenju gruntovnice dužnost gruntovničkim vlastima, da upotrebe svaku zgodu za to, da se pogrješni ili netačni upisi ispravljaju i da u slučaju potrebe i ureda radi stranke pobude na ispravljanje ovakog upisa. —S tim više dužna je gruntovnička vlast provesti postupak na ispravljanje gruntovnice, ako to stranka sama zatraži (naredba od 7./6.) 1907. broj 75.296/III.)

Nije dakle opravdano, da se stranka sa ovakom molbom upućuje na šer. sud, koji nije pozvan za to, da određuje kakove upise u gruntovnici.

Napadnuta odluka donesena je prerano, koliko molitelja upućuje na put redovite parnice, jer do sada nije ustanovljeno, da li među strankama u pogledu suvlasničkih dijelova postoji kakav spor, koji bi se putem redovite parnice imao riješiti.

Stoga treba usljed molbe utjecatelja pozvati interesirane stranke, odnosno njihove zastupnike, saslušati ih zapisnički o predmetu molbe, te prema ispatku odrediti upis dijelova sa privolom stranaka ili u slučaju, da među njima nastane spor, uputiti ih na put redovite parnice.

Tko traži, da sud njegovu protivniku naloži, neka izabere sebi obranika u određenom roku, jer da će mu ga inače imenovati sud taj mora da je sa svoje strane već imenovao obranika.

(Rješenje kr. hrv. slav. dalm. stola sedmorice od 23. augusta 1917. br. 1928.)

A. je kupio na temelju zaključnog lista od B-a drva i B. se je obvezao da će ih prvomu dobaviti. U slučaju spora odlučuje obranički sud „Trgovački dom" u Z. bespriživno.

B. ne dobavi drva. A. ga više puta požuri, ali uzalud. A. podnese tužbu obraničkom sudu i traži, da se B. osudi, da je dužan rečena drva dobaviti prema ugovoru i platiti trošak. U toj tužbi ne predlaže A. sa svoje strane obranika.

Na tu tužbu dobio je tužitelj obavijest od obraničkog suda, da tuženi ne htjede primiti tužbe i da on smatra tu stvar za sebe bespredmetnom. Poradi toga upućuje obranički sud tužitelja, neka se obrati na redoviti sud, jer da obranički sud ne može daljnjih koraka poduzeti.

*

Sad podnese A. kod sudb. stola u Z. molbu, u kojoj razlaže stanje stvari i stavlja zahtjev, da sudb. stol izvoli u smislu § 377. grpp. pozvati protivnika, da sebi imenuje u primjerenom roku iz priložene listine obranika, ako to on ne bi učinio, moli, da ga imenuje sud. Podjedno moli, da se naloži protivniku platež troška postupka.

Ni u ovoj molbi ne predlaže A sa svoje strane obranika

Sudbeni j e stol odlukom od 13 januara 1917. br. 692. gr. izrekao ovo: dvopis ove molbe vraća se molitelju, a izvoropis dostavlja se B-u uz poziv, da u smislu § 377. grpp. u roku od osam dana imenuje iz priložene listine obranika za riješenje navedenog u molbi spora na temelju zaključnog lista de dato Z. 11. dcc. 1915., jer će ga u protivnom slučaju imenovati sud.

Kr. banski stol je izdao ovu rješidbu od 12. aprila 1917. br. 6225.: uvaživ, da je već i tužba podnesena, pa da se stoga znade, o kakovu se sporu radi, i da je uslijed podnesene tužbe tužitelj sa svoje strane nesumnjivo već u tužbi predložio obranika;

uvaživ, da u postupku nema ništavosti;

obnašao je ništovnu žalbu tuženikovu zabaciti, a utok njegov otputiti i potvrditi odluku prvostepenu.

Kr. stol sedmorice: uvaživ, da molitelj, koji traži, da sud utjecatelju naloži, da imenuje u opredijeljenom mu roku svoga obranika pod prijetnjom, da će ga u protivnom slučaju imenovati sam sud, nije sa svoje strane udovoljio propisu § 377. grpp., t. j. nije u molbi podnesenoj sudu, a niti u tužbi podnesenoj obraničkom sudu trgovačkog doma u Z. naveo, da je sa svoje strane imenovao obranika, te ga na znanje dao protustranci;

uvaživ, da se prema navedenomu molba A-ova ukazuje preuranjenom;

obnašao je: povodom žalbe ništovne i izvanrednoga previdnoga utoka B-ovoga, preinačiti obje niže suglasne napadnute odluke, te molitelja s njegovom molbom de praes. 10. januara 1917. broj 692 gr. za sada odbiti s tim, da ima utjecatelju B-u naknaditi trošak ovog pravnog lijeka kao i utoka sa 36 K 60 fil. za 14 dana pod prijetnjom ovrhe.

Priopćio: Č.

Za otkaz stana izvršen u vrijeme kad je već bila na znazi naredba bana od 28. novembra 1916. br. 23040 vrijede propisi te banske naredbe kao i one od 31. marta 1917. br. 6192, kojom se popunjuje ona prije navedena.

U usmeno raspravljenoj parnici M. i V. B. te V. Gj. iz K., tužitelja, protiv M. i M. D. iz D., tuženih, radi otpovijedi stana spp., u kojoj je kr. kotarski sud u K. osudom od 19. aprila 1917. br. 3247/gr. otpovijed od 14. marta 1917. br. 2124/gr. uzdržao u kreposti i tužitelje osudio na platež parbenog troška;

a kr. banski stol povodom ništovne žaobe i priziva tužitelja, osudom od 16. maja 1917. br. 7872 ništovnu žaobu zabacio, a povodom priziva, prvosudnu osudu preinačio, te otpovjed od 14. ožujka 1917. broj 2124/gr. stavio izvan kreposti, a podjedno tuženike osudio na platež parbenog troška od 39 K i troška pravnog lijeka od 23 K.;

kr. stol sedmorice: vidjev, da se ovdje radi o najmu stana, koji je otkazan u mjesecu martu 1917., dakle u vrijeme, kad je već bila na snazi naredba bana od 28. novembra 1916. br. 23040 o ograničenju otpovijedi stanova, po čem glede tog otkaza vrijede propisi spomenute banske naredbe kao sada i one od 31. marta 1917. br. 6192, kojom se popunjuje ona prije navedena;

vidjev, da se prema tome napadnuta rješidba kr. banskoga stola ukazuje opravdanom;

no vidjev, da su tužitelji u svom prizivu naveli, da se sutužitelj M. B. nalazi u aktivnom vojnom službovanju, dok naprotiv tuženi u predvidu tvrde, da prijeporni stan trebaju sami za sebe, da u njem stanuju i otvore svoju pekarsku i krčmarsku radnju, pri čem bi bio otkaz tog stana utemeljen na § 2. naredbe bana od 28. novembra 1916. broj 23040, odnosno na toč. 1. § 1. i § 3. naredbe bana od 31. marta 1917. br. 6192, pa da o takovu otkazu po § 8. naredbe bana od 28. novembra 1916. br. 23040, odnosno toč. 1. § 7. banske naredbe od 31. marta 1917. br. 6191 o uređenju mirovnih povjerenstava u najmovnim stvarima odlučuju mirovna povjerenstva;

vidjev, da uslijed toga prije riješenja ovog pitanja po nadležnom mirovnom povjerenstvu nema mjesta postupku pred redovitim sudom, —

obnašao je povodom žaobe ništovne i previda tuženih M. i M. D. obustaviti ureda radi predbježno postupak u ovom predmetu, te M. i M. D. uputiti, da ponajprije po al. 6. § 1. naredbe bana od 31. marta 1917. br. 6192 ishode odluku nadležnog mirovnog povjerenstva.

Pronađe li ovo povjerenstvo, da je otkaz opravdan, prosto stoji tužiteljima zatražiti nastavak postupka u ovoj parnici na temelju jur uloženih po njima prigovora.

Trošak žaobe ništovne i previda ne dopituje se, jer za to nema zakonskih uvjeta.

Priopćio: B-ć.

U Bosni i Hercegovini može biti ženskinje uz izvjesne uslove starateljka i skrbnica. Imenovanje sustaratelja uz ženskinje starateljku. Imenovanje austrijskih i ugarskih državljana pa inostranaca starateljima i skrbnicima.

(Plenarni zaključak vrhovnog suda za Bosnu i Hercegovinu od 2. juna 1917. broj 786 gr.)

Kad su godine 1914.—1916. izišle u Austriji poznate carske naredbe o djelomičnim novelama uz opći građanski zakonik, nastale su dvojbe, da li treba sada u Bosni i Hercegovini supsidiarno primjenjivati te novele ili pak dotadašnje propise općeg građanskog zakonika.

Kako to pitanje nije do danas riješeno, a praksa sudova se koleba, ne će biti na odmet, ako se javnosti priopći plenarni zaključak vrhovnog suda za Bosnu i Hercegovinu od 2. juna 1917. broj 786/gr., u kome se vrhovni sud prislanja na odredbe spomenutih djelomičnih novela, koliko se tiče postavljanja ženskinja starateljicama i skrbnicama.

Eto rečenog zaključka:

I. Ženskinje može biti starateljka i skrbnica, ako je za to sposobno i ako nema zakonske zapreke, a iste je vjeroispovijesti, koje je štićenik.

II. Uz ženskinje starateljku može se imenovati sustaratelj, ako sud nađe, da je to potrebno radi imovine štićenika, ili inače radi njegova interesa.

III. Austrijski se i ugarski državljani, a drugi inostranci po pravilu mogu imenovati starateljima i skrbnicima, ako za to nema zakonskih zapreka, a stalno borave u ovim zemljama, te su istog vjerozakona, koga je i štićenik.

Razlozi:

Na I. — § 162. o. g. z. određuje, da ženskinje redovito ne može biti starateljka. Taj propis nije apsolutna zabrana, što izlazi iz riječi „redovito" i iz odredbe § 198. o. g. z., da zakonita mati i baba po ocu budu starateljke u slučajevima, što su tamo spomenuti.

Zakonodavac nije dakle htio ženskinje principijelno isključiti od starateljskih funkcija, nego je odmah ograničio slučajeve, u kojima ono može biti starateljka, a učinio je to bez dvojbe zbog tadašnjeg položaja ženskinja u socijalnom i gospodarstvenom životu.

Ženskinje ima danas u pravnom i ekonomskom životu sasma drugu ulogu, nego onda — mnogo je ženskinje samostalno i izdržava se se samo.

Prigovor, da ženskinje nema tolike okretnosti i vještine u poslovima kao muškarac, u današnje je doba neopravdan, a u najmanju se ruku ne smije generalizovati. Uostalom se u većini slučajeva ne radi o upravi imetkom, zašto bi bila potrebna veća spremnost, jer su štićenici najčešće bez imetka.

Kako dakle taj prigovor nije opravdan, ne bi bilo razloga ženskinje isključivati od starateljskih funkcija, kad ono ima prirodnu sposobnost da se u većoj mjeri brine za dijete, nego muško.

Da ženskinje ima pravo biti starateljka, traži to nesamo njegovo pravo, nego često i najbolja briga za maloljetnika, a u mnogim mjestima bez muškaraca, sposobnih za starateljstvo, ono je jedini rođak štićenikov, koji se može imenovati skrbnikom. (v. Schey, Teilnovelle von 12. Oktober 1914. Erläuterungen zur Reg. Vorlage für die Revision des allg. b. G. B.).

Propis § 192. b. g. z. ukinut je i što se tiče ženskinja novelom od 12. oktobra 1914. uz opć. građ. zakonik u §§ 21., 22., 24., 26., 27., iz kojih izlazi, da ženskinje može biti starateljka uz uvjet, da udata žena osim slučajeva spomenutih u § 22. novele, mora za to imati dozvolu supruga i da ženskinje osim matere i babe (po ocu) ne može biti prisiljeno, da bude starateljka.

Ista novela dopušta, da ženskinje može biti svjedok pismene isprave i oporuke (§§ 3. i 56.) i poziva ih kao članove u starateljski savjet (§ 41.)

Naredba ces. i kralj. zajedničkog ministarstva od 26. januara 1917., broj 1001/B. H., Glasnik zakona i naredaba broj 12., o osnivanju starateljskih vijeća, pa zakon od 11. januara 1912., o formi posljednje volje pripadnika sviju vjera osim muslimanske, Gl. zak. i nar. broj 2., primaju ravnopravnost ženskinja s muškarcem i u tim granama pravnoga života,

u kojima dosad nije imala prava ravna s muškinjem, jer propis § 6. spomenute naredbe ne isključuje ženskinje, da bude član starateljskog vijeća, a propis § 5. spomenutog zakona da bude svjedok oporuke.

Isključenje ženskinja od starateljskih funkcija nije poznato muslimanskom porodičnom i nasljednom pravu po hanefitskom redu (art. 437.), a ni njemački građ. zakon u tom pravcu ne razlikuje muškinje od ženskinja (§ 1781.)

Uvaživši spomenuto, nema dvojbe, da ženskinje, ako je sposobno i ako nema za to koje zakonske zapreke (§ 191., 193. i 194.) o. g. z.), može biti starateljka i skrbnica (§ 281. o. g. z.)

Razlikom vjere staratelja i skrbnika ili štićenika ne nastaje po zakonu nesposobnost za starateljstvo ili skrbništvo, a može biti nesposobnost po § 191., o. g. z., ako je vjerski odgoj štićenika u opasnosti (Krainz).

Po njemačkom građanskom zakonu (§ 1801.) može nadtutorski sud oduzeti staratelju vjerski odgoj štićenika, ako staratelj nije one vjere, u kojoj treba da se pupil odgoji.

Zbog ovdašnjih vjerskih kontrasta i da se unaprijed izbjegne rekriminacijama u tom pravcu, nužno je, da staratelj dotično skrbnik bude istog zakona kao i štićenik.

Na II. Dodavanje sustaratelja određeno u § 211. o. g. z. imalo je svrhu, da on ženi i babi (po ocu) pomaže u starateljstvu, a ta je odredba izdata bez dvojbe zbog tadašnjeg položaja ženskinja u pravnom životu.

Ovi razlozi ne mogu sada biti odlučni, kad se uvaži, što je sad već rečeno.

No ne obaziruć se na to, nije se pokazalo, da je institucija sututora praktična i u svima slučajevima nužna.

Obično sututor ne igra nikakve uloge. On pomaže starateljki u starateljstvu i nadgleda je, a za pravo se njegov posao ograničuje na to, da na sudski poziv ili nalog dade razjašnjenje. Ako dakle osobite okolnosti ne traže, da se imenuje sustaratelj, nije nužno imenovati ga, kada ne traže lične prilike pupila ili obrana njegovog prava. Napuštanjem obligatornog sustarateljstva smanjuje se znatno potrebni broj staratelja. Katkada je nužno, da se imenuje sustaratelj, ili će se to učiniti barem od opreznosti, Tako, kad je u oporuci zakoniti otac naredio, da se imenuje sustaratelj. jer je sigurno imao dosta prilike osvjedočiti se, da li se njegovoj ženi može prepustiti starateljstvo bez nadziranja, ili ako starateljka (mati) sama to traži, jer nema dovoljno spremnosti u poslovima, o tome mora sud odlučiti, uvaživši sve, što je odlučno. Isto će sud narediti svagda, kad se čini, da je potrebno imenovati sututora.

Imenovanje sututora može i onda biti aktuelno, ako je nezakonita mati starateljka svome djetetu, i ako je to potrebno, da bi se realizirala prava nezakonitog djeteta protiv nezakonitog oca (Schey, Erläut. zur Reg. Vorlage für die Revision des A. B. G. B.)

Imenovanje sustaratelja je samo fakultativno.

Na III. § 192. o. g. z. propisuje, da se tuđi državljanin redovito ne će imenovati starateljem. Tuđi državljanin ima po zakonu (§ 33. o. g. z.) u opće ista prava i dužnosti, kao i ovdašnji, ako zakon izrijekom ne zahtijeva svojstvo državljanina.

Po § 192. o. g. z. nije za vršenje staratcljskih funkcija apsolutno potrebno, da dotičnik mora biti državljanin, dopuštajući, da inostrani može biti staratclj.

Tako je ondjc, gdje tuđi državljanin in concreto po zakonu treba da bude staratelj (§ 198. o. g. z.) (Krasnopolski: Familienrecht), ako stalno stanuje i ima imetak ovdje. (Pfaff: Aus den älteren Materialien des A. B. G. B.)

Što su prava stranca ograničena po § 192. o. g z., razlog je tome bez dvojbe oteščano potraživanje prava protiv njih (Krainz).

Ako nema tih zapreka, ako stanuju stalno u ovim zemljama i ako nijesu nesposobni po § 11., 191., 193., 194. o. g. z., mogu tuđi državljani biti staratelji ili skrbnici.

Što se tiče njihove vjeroispovijesti, vrijedi za njih načelo pod I.

Čukac.

Biljegovnu pristojbu od 5 K, što otpada za diobnu osnovu glede kupovnine postignute ovršnom dražbom nepokretnina, nema koja od stranaka položiti, već je nju po smislu § 35. naredbe kr. ug. ministra financija br. 20.000 od godine 1915. dužan sud — dakle ureda radi — obrediti, te ju prvenstveno pred svim tražbinama u korist državnog erara doznačiti.

(Rješidba kr. stola sedmorice od 19. aprila 1917. br. 1001.)

U ovršnom predmetu zadruge M. kbr. 750 iz D. protiv M. i M. K. iz D. radi 1000 K spp., u kojem je kr. kotarski sud u K. odlukom od 2. augusta 1916. broj 4181 gr. izdao diobnu osnovu vrhu kupovnine od 200 K, postignute ovršnom prodajom ovršeničkih nepokretnosti, a podjedno njome izrekao, da se na pristojbu od 40 K 42 f., prijavljenu po kr. ug. financijalnom eraru kao i na trošak njegova zastupanja na diobnom ročištu, među prvenstvenim stavkama ne može obzir uzeti, dok glede plateža biljegovne pristojbe od 5 K, što otpada za diobnu osnovu, nikakove odredbe nije učinio;

a kr. banski stol povodom ništovne žaobe i utoka vjerovnika kr. ug. financijalnoga erara rješidbom od 6. oktobra 1916. broj 16.954 prvomolbenu odluku u gore navedenom napadnutom dijelu preinačio tako, da kr. financ. eraru pripada doduše prvenstvo za tražbinu u ime pristojbe od K 40.42 sa 5% kamatama od 8. prosinca 1913. i za biljegovnu pristojbu od K 5, no tek na trećem mjestu iza troška, dopitanoga skrbniku ovršenika i troškova ovrhovoditeljice za provedbu ovršne dražbe nekretnina i razdiobe kupovnine;

kr. stol sedmorice rješidbom od 19. aprila 1917. br. 1001.:

vidjev, da u ovom ovršnom predmetu otpada za diobnu osnovu glede kupovnine, postignute ovršnom dražbom ovršeničkih nepokretnosti, po propisu § 9. toč. 7. naredbe kr. ug. ministra financija br. 20.000 od god. 1915. „o provedbi i oživotvorenju zak. čl. XLIII od god. 1914. o. sudbenim pristojbama u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji" biljegovna pristojba od 5 K, koje pak pristojbe ne ima koja od stranaka položiti, već je nju po

smislu § 35. gornje min. naredbe dužan sud — dakle ureda radi — kao prvenstvenu stavku obrediti, ter ju u korist državnoga erara doznačiti, po čem ta biljegovna pristojba uživa prvenstvo pred svim tražbinama, predvidenima u § 564. grpp., pa se tako prvenstveno pred svim tim tražbinama iz dobivene kupovnine kr. financ. eraru i doznačiti imade, poradi česa se, jer to učinjeno nije, kr. financ. erar protiv donjosudnih odluka opravdano žali,

obnašao je: povodom previdnoga, pravije izvanrednoga previdnoga utoka kr. financ. erara obje donjosudne odluke u navedenom napadnutom dijelu glede biljegovne pristojbe od K 5, što otpada na diobnu osnovu, preinačiti i izreći, da iz kupovnine od 200 K, postignute za ovršno prodane ovršeničke nepokretnosti, dolazi do namirenja među prvenstvenim stavkama najprije biljegovna pristojba od K 5 za diobnu osnovu, koja se po tom iz rečene kupovnine kr. financ. eraru i doznačiti imade, a iza nje da dolaze do podmirenja tek ostale prvenstvene stavke, navedene u napadnutoj rješidbi kr. banskoga stola, protiv koje inače pravni lijek podnesen nije, pa podjedno sudu što postupa u prvoj molbi naložiti, da prema tomu dalje po zakonu postupa.

Bć.

K tumačenju § 1228. o. g. z.

(Rješidba kr. stola sedmorice od 14. lipnja 1917. br. 1.109.) Isp. rješidbu od 16./4. 1916. (Mjesečnik br. 7. g. 1916.)

U parnici M. udove K. iz S. po odvjetniku dru. R. L. iz D. protiv ostavine J. K. po nasljednicima A. B. i dr. iz S. radi priznanja prava vlasnosti jedne krave (potekle od krave dovedene u brak prigodom udaje), izrekao je kr. kot. sud u D. negativnu osudu od 22. XI. 1916. broj 8.479 u smislu vrhovne rješidbe kr. stola sedmorice od 16. IV. 1916. („Mjesečnik" br. 7. god. 1916.).

Kr. banski stol potvrdio je rješidbom svojom od 17. siječnja 1917. broj 12.422 osudu prvog suda.

I tečajem parnice i u prizivnim izvedenjima tvrdila je tužiteljica, da žena pridržaje vlasnost krave kao nepotrošnog predmeta, isto tako i svega podmlatka, što potječe od krave.

Kr. stol sedmorice je potvrdio obje nižestepene osude rješidbom svojom od 14. lipnja 1917. broj 1.109 iz ovih razloga:

Po §-u 1228. o. gr. z. ostaje žena vlasnica predmeta miraza, koji je u brak donijela, ali ako je taj predmet potrošen ili inače prestao biti predmetom uživanja muževa, ne stječe tim žena pravo vlasništva na novo nabavljeni predmet iste vrste.

Tužiteljica mogla je stoga samo tražiti, da joj se po §-u 1229. o. gr. z. povrati vrijednost donesenoga u brak miraza, a nipošto ne priznanje prava vlasništva na kravu nađenu u ostavini pokojnog J. K.

Suglasne osude nižih sudova nisu stoga utemeljene niti na tumačenju ili upotrebi zakona očevidno pogrješnoj, niti na pretpostavi takovoj, koja bi bila u protivurječju sa jasnim sadržajem parbenih spisa. Zato se previd otpućuje.

Dr. R. L.

B. Trgovačko-mjembeno, pomorsko i stečajno pravo i pravo pobijanja.

K tumačenju § 22. naredbe bana kraljevina Hrvatske Slavonije i Dalmacije od 2. kolovoza 1915. broj 16.300 izdane u stvari postepenog dignuća moratorija dozvoljenog za ispunjavanje privatno-pravnih obveza, napose pojma „gospodarstvo ili poslovanje".

(Rješenje kr. hrv. slav. dalm. slav. stola sedmorice od 16. augusta 1917. br. 2124).

Kr. kotarski sud u Z. izdao je na temelju mandatne tužbe peštanske ugarske komercijalne banke u Budimpešti po dru. P. P., odvjetniku u Zemunu, protiv G. M. iz K. de pr. 18./XII. 1916. broj 17528/gr. ovu platežnu zapovijed:

Na temelju providene neprijepornom uknjižbenom zaporkom obveznice od 17./5. 1911. nalaže se tuženom G. M. iz K. po poslovođi M. M. iz K., da plati za 8 dana pod prijetnjom ovrhe tužitelju P. ug. kom. b. uknjižene na njegovim nekretninama grunt. uloška br. 164 općine K. amortizacione obroke dospjele 1./9. 1914., 1./3. 1915., 1./9. 1915., 1./3. 1916. i 1./9. 1916. svaki sa otpadajućom biljegovinom u iznosu od 154 K 44 fil. spp. (ommissis).

Protiv ove platežne zapovijedi uložio je G. M. po. M. M., a ova po dru. Ž. B., odvj. u Z. utok, u kojem izvodi, da je platežna zapovijed nezakonita, jer da nije ona (Marija M.) na zastupstvo svoga muža legitimirana, a niti prema moratorijskim propisima postoje uvjeti za sudbeno utuženje tužiteljskih tražbina.

Punomoćničku legitimaciju tužene osniva tužiteljica sasvim krivo na ustanovi § 22. banske naredbe od 2./8. 1915. broj 16.300, jer da u toj ustanovi nema ni spomena o tome, da se tužba za dugove muža, koji se nalazi u vojsci, može dostaviti njegovom bračnom drugu.

Taka ustanova nalazi se jedino u banskoj naredbi od 27./8. 1916. broj 17.600, u §-u 9., ali i ona se odnosi jedino na sudske otpovijedi stana ili zakupa.

Materijalno da je nezakonita napadnuta platežna zapovijed, jer se tuženičin muž nalazi u vojsci, pa se u smislu § 2. gore citirane naredbe ne može protiv njega voditi sudbeni postupak, doklegod ne iziđe iz vojske.

Materijalno nije opravdana platežna zapovijed ni ustanovom § 22. gore citirane banske naredbe, jer se taj propis tiče gospodarskih poduzeća, dakle većih ekonomija, gdje je rad vlastnika ograničen samo na upravu i nadzor. Take veće ekonomije da ne štetuju mnogo ni u slučaju, kada je vlastnik u ratu, ako ostavi iza sebe drugog upravitelja. Zato su ovakove ekonomije izuzete od moratorija analogno trgovačkim i obrtničkim poduzećima, koja svoj posao nastavljaju redovito i pod upraviteljem jednakom snagom, kao što su ga vodili pod vlasnikom.

Sasvim druge prilike nastaju za maleno seljačko gospodarstvo, kao ono tuženih od 15 jutara, kod kojeg sav napredak i rentabilitet ovisi o ličnoj suradnji vlasnikovoj. Kod takovoga gospodarstva sasvim se poremete odnosi, ako ponestane ruke gospodareve. (ommissis)."

Kr. banski stol rješidbom svojom od 29./3. 1917. br. 4837. uvaživ, da se tuženik G. M po priznanju same tužiteljice i svjedodžbi općinskoga poglavarstva u U. od 15. studenoga 1916. broj 4230/gr., nalazi u vojnoj službi; uvaživ, da se po § 2. naredbe bana od 27. kolovoza 1915. broj 17.600 ureda radi ima ustaviti svaki postupak protiv osobi, koja vrši vojnu službu;

uvaživ, da se nekretnine tuženika upisane u gr. ul. br. 164 p. o. K. ne mogu smatrati gospodarskim poduzećem, o kojemu govori § 22. naredbe bana od 2. VIII. 1915. br. 16.300., a još manje se može supruga tuženikova M. M. smatrati poslovođom tuženika, koja bi ovlaštena bila zastupati tuženika pred sudom, a što obrađuje tuženikove nekretnine, to čini prema nalogu muža i po svojoj dužnosti iz § 92. o. g. z.;

uvaživ stoga, da se nije smjela za sada izdati protiv tuženika platežna zapovijed,

obnašao je povodom utoka G. M. napadnutu platežnu zapovijed ukinuti i tužiteljicu P. ug. k. b. u B. sa njenom mandatnom tužbom od 18./XII. 1916. br. 17.528/gr. za sada odbiti i postupak protiv G. M. obustaviti do prestanka zapreke.

Protiv ove rješidbe uložila je tužiteljica po dru. P. P. previdni utok, u kojemu izvodi, da druga molba dekretirajući, da se obrađivanje tla ne može smatrati gospodarskim poduzećem u smislu § 22. citirane banske naredbe, nije razjasnila, na koja se gospodarska poduzeća odnosi ova ustanova.

Tuženi da je kontrahirao kod tužiteljice 17./5. 1911. u svrhu osnutka gospodarskoga poduzeća za kultiviranje tla amortizacioni zajam od 6000 kruna, te se je obvezao istu glavnicu otplatiti tokom 65 godina i to tako, da će svakoga 1. u mjesecu ožujku i rujnu plaćati zajedno sa otpadajućom biljegovinom 154 K 44 fil.

Tuženi duguje sa gornjeg zajma dne 1./9. 1914., 1./3. 1915., 1./9. 1915., 1./3. 1916., 1./9. 1916 i 1./3. 1917., dospjele amortizacione obroke.

Tužiteljica nadalje izvodi, da je neosnovano obrazloženje napadnute riješidbe, pa da iz činjenice — što gornje nekretnine nijesu kao takove gospodarsko poduzeće, — zaključuje, da se ne može primijeniti § 22 naredbe bana od 22. kolovoza 1915. br. 16.300. Ne nekretnine kao takove, već one u savezu sa obrtimičnim poslovanjem tuženika čine gospodarsko poduzeće njegovo.

Prema općenitom shvaćanju ne involvira pojam gospodarskog poduzeća jedino industr. poduzeća, već se razumijeva pri tom svaki ekonomski sistematični rad po unaprijed određenoj osnovi, koji smjera, da se postigne koja gospodarstvena svrha.

Prema tome, da je i obrtimično obrađivanje tla gospodarsko poduzeće. Stoga se ustanova § 22. citirane banske naredbe proteže na konkretni slučaj, jer ista ustanova govori općenito o gospodarskom poduzeću, ne pak možda o individualno određenome, među koje prema tome ide i gospodarsko poduzeće tuženoga (ommissis).

Kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice rješidbom svojom od 16./8. 1917. broj 2124.

vidjev, da se tuženik G. M. nalazi neprijeporno u ratno-vojnoj službi, pa da se stoga protiv njega s osvrtom na ustanovu § 2. naredbe

bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 27. kolovoza 1915. broj 17.600 izdane o iznimnim ustanovama u području građanskoga parbenog i izvanparbenoga postupka, parnični postupak poradi utužene tražbine provesti ne može, dok se u pogledu nje ne može primijeniti ni ustanova § 22. naredbe bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 2. kolovoza 1915. broj 16.300, izdane u stvari postepenoga dignuća moratorija, dozvoljenoga za ispunjavanje privatno-pravnih obveza, jer ona ne stoji u neposrednoj svezi sa kakovim tuženikovim „gospodarstvom ili poslovanjem", s obzirom na koja bi se kao da iz njih proistječe, mogla utužiti, a pogotovu proistječe, da bi tuženikova supruga bila ovlašena njega u ovom prijeporu pravnovaljano zastupati,

vidjev, da se tako napadnuta rješidba kr. banskoga stola pravilno i osnovano izrečenom ukazuje,

obnašao je: previdni utok P. u. k. B. u. B. otputiti i napadnutu rješidbu kr. banskog stola potvrditi.

Priopćio: dr. J. Schlesinger

C. Kazneno.

Zla poraba uredovne vlasti ili primanje mita u uredovnim poslima (§§ 101. i 104. kazn. zak.)?

(Rješidba c. k. vrhovnoga kao kasacionog suda u Beču od 4. novembra 1916., posl. br. Kr. IX. 62/16./5.)

Žalba ništavosti je bila prihvaćena, napadnuta presuda u izrijeku radi zločina zle uporabe uredovne vlasti po §-u 101. kazn. zak. i u izrijeku o kazni ukinuta, te optuženici osuđeni zbog zločina po §-u 104. kazn. zak. i osuđeni na primjerenu kaznu.

Razlozi:

Optuženici su bili priznati krivi zločina po §-u 101. kazn. zak., počinjenog time, što su u općinskome uredu, kojemu su obvezani, sebi povjerenu vlast, bilo u primanju prijava za postignuće prava državnih doprinosa za uzdržavanje, bilo u sastavljanju uplatnih popisa, zlo rabili, prijeteći neizvršenjem tih svojih dužnosti, ako im dotični zanimanici ne bi platili iznose određene od njih (optuženika), hoteći time zanimanicima nanijeti štetu.

Na temelju žalbe ništavosti, koja prema svome sadržaju predlaže, da kasacioni dvor pregleda napadnuti izrijek kaonoti zaključak, što se u pogledu pravne svoje temeljitosti može pobijati, ima se najprije pregledati, je li čin upisan optuženima u grijeh bio ispravno podvrgnut zakonu, dakle ima se riješiti pravno pitanje. Po §§-ima 101., 102. kazn. zak., koji potonji koje razjašnjuje, a koje dopunjava prvi, ima činjenično stanje zločina zle upotrebe uredovne vlasti, ako se činovnik protiv svoje dužnosti služi ovlastima, što ih ima na temelju svoga ureda, ili ako propušta da vrši ured ili službu. U nazočnom se slučaju prama presudnim utvrđenjima ne obistinjava ni jedno ni drugo. Prama ovim utvrđenjima

optuženici su po dužnosti vršili odnosne uredovne posle, ali da ih izvrše, dopuštali su da im stranke, koje su na to poticali, davaju korist u novcu, primali su dakle neposredno novčanih darova. Činjenično stanje utvrđeno od sudskoga dvora predstavlja po tome zločin primanja mita u uredovnim poslima u smislu §-a 104. kazn. zak., a ne zločin zle porabe uredovne vlasti u smislu §-a 101. kazn. zak. Presuda doduše utvrđuje također, da su optuženici odbijali one stranke, koje im nijesu plaćale zatraženu svotu. Ali time, što su optuženici saopćivali strankama, da bi vršili uredovni posao samo kada bi im stranke davale spomenutu nagradu, tražili su jedino dar, koji se kosi sa ustanovom §-a 104. kazn. zak., te su vršenje svoga ureda po dužnosti činili ovisnim o daru u smislu potonjega zakonskog naređenja. Uredovni čini, kojih su vršenje optuženici činili ovisnim o spomenutim koristima, tiču se rješavanja javnih posala. Upotrebljenjem prijedloga „bei" („rješavajući javne poslove") u §-u 104. kazn. zak. izriče se, da se ogrješava o primanje mita nesamo onaj činovnik, koj rješava ili ne rješava, nego i onaj činovnik, koji stvarno pripravlja rješenje, pri njemu (rješenju) sudjeluje ma bilo i samo ispitivanjem i pripravljanjem podloga potrebitih za takvo rješenje. Bitno je obilježje uvijek sudjelovanje pri rješenju ili pri izvršivanju rješenja. Primanjem prijava za postignuće prava doprinosa za uzdržavanje po odnosnom formularu, dotično sastavljanjem isplatnih popisa općinska vlast, koja je na to pozvana, dakle i njezini organi stvaraju podloge za rješenje vrhu okolnosti, da li onaj, koji se prijavlja, ima pravo na doprinos za uzdržavanje, odnosno, da li onome, koji je uvršten u popisu pristoji u istinu doprinos za uzdržavanje za doba naznačeno u popisu i u iznosu u popisu navedenom. Da se odnosna rješenja tiču j a v n i h posala, očito je. I ako dozvola doprinosa za uzdržavanje sama po sebi u prvom redu služi privatnom interesu onoga, kojemu se ima udijeliti taj doprinos za uzdržavanje, to se ipak ne smije zaboravaiti, da je taj zahtjev osnovan u javnom pravu i da je njegovo ostvarenje zadaća javnih vlasti. Utvrđeno je također, da su optuženici kao činovnici bili pozvani da vrše odnosne uredovne posle. Kako izlazi iz ustanova §§-a 8. i 11. zakona od 26. decembra 1912. l. d. z. k. 237. i iz onih naredbe od 26. decembra 1912. l. d. z. br. 238 k §-u 8. sada spomenutoga zakona za izvršenje istoga zakona, što ih presuda temeljito navodi, pravo na doprinos za uzdržavanje ima se prijaviti kod općinskoga zastupstva običnoga pribivališta, te se toliko u slučaju usmene, koliko u slučaju pismene prijave ima ispuniti određeni formular za prijavu. Na zahtjev političkih vlasti dužne su općine sudjelovati kod izvršivanja spomenutoga zakona te mogu biti upotrebljene od političkih vlasti i za druge uredovne poslove različite od onih, koji su izrijekom spomenuti u ustanovama za izvršivanje. Da se je ovo obistinilo u nazočnom slučaju u pogled odnosnih prijava i da je optuženicima sa strane općinskoga načelnika bilo povjereno besplatno vršenje ovih uredovnih posala, na koje je općina bila pozvana, sudski je dvor utvrdio na temelju odredaba političke vlasti spomenutih u presudi i ostalih upotrebljenih dokaznih sredstava. Presuda utvrđuje također po spisima, da su optuženici bili svijesni o protivuzakonitosti svoga djelovanja, da su čak znali, da je ovo djelovanje zabranjeno. To, što je djelovanje optuženika bilo priznato i što se unatoč tome sa nijedne strane nije protiv toga prigovorilo, ne može povoljno utjecati na odgovornost optuženika, kaono

ni razlog, koji bi po izvođenju žalbe bio dao povoda prijavi protiv optuženika.

Prama tome što se je reklo, žalba ništavosti je osnovana sa gledišta razloga ništavosti po br. 10. §-a 281. kazn. zak. — koliko ističući razlog, ništavosti po br. 9. sl. a) §-a 281. kazn. post. pobija uopće to, što je čin bio podvrgnut ustanovi §-a 101. kazn. post. — jer čin ne predstavlja zločin po §-u 101., već onaj po §-u 104. kazn. post.

Razlog ništavosti po br. 9. sl. b) §-a 281. kazn. post., kojega izvedenjem žalba ništavosti nastoji dokazati, da u prilog optuženicima opstoji razlog koji isključuje kaznu u smislu §-a 2. sl. e) kazn. zak., nije izveden po zakonu, jer žalba ništavosti ne polazi sa utvrđenja, koja su prama presudi mjerodavna za prosuđenje ovoga pitanja. Presuda utvrđuje na temelju navoda optuženika, da im je bilo poznato, kako ne smiju primati nagrade. Presuda utvrđuje, da su optuženici znali, da su dužni vršiti besplatno odnosne uredovne posle i da su unatoč tome od stranaka zahtijevali novaca, eda vrše svoj ured i da su odbijali one stranke, koje im ne bi plaćale zatraženu svotu.

Za vrijednost stvari ne može biti mjerodavna tržna cijena; nego samo ona maksimalna cijena, koja je za dotičnu stvar po javnoj vlasti ustanovljena.

(Rješenje kr. hrv. slav. dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 20. rujna 1917. br. 2522).

Kr. državno odvjetništvo u Bj. tužilo je Miška Sl. iz Koprivnice, već opetovano poradi prekršaja i zločinstva krađe kažnjenoga, da je noću od 29. na 30. travnja 1917. u D. (kod K.) svoje koristi radi, a bez privole posjednice Ane K. provalom iz zaključane komore prisvojio sebi 5 metričkih centi kukuruza vrijednih 1240 kruna, pak da je tako, bivši opetovano poradi krađe kažnjen, prisvojio sebi tuđih pomičnih stvari u vrijednosti iznad 600 K., te time počinio zločinstvo krađe označeno u § 171., 173., 174. II. c. i 176. a. kz. kažnjivo s osvrtom na § 180. kz. po § 179. kz.

Nakon održane glavne rasprave donio je kr. sudbeni stol u Bj. osudu od 11. lipnja 1917. broj I. 290. 1917., kojom je optuženoga Miška Sl. proglasio krivim, da je noću od 29. na 30. travnja 1917. u D. svoje koristi radi, a bez privole posjednice Ane K. provalom iz zaključane komore prisvojio sebi 5 metričkih centi kukuruza vrijednih 185 kruna, pa je tako, bivši opetovano poradi krađe kažnjen, počinio zločinstvo krađe označeno u § 171., 173., 174. II. c) i 176. a) kz., pa se stoga po § 178. II. stavci s osvrtom na § 180. kz., a uporabom § 54. i 55. kz. osuđuje na kazan teške i pooštrene tamnice od 6 mjeseci, da po § 307. k. p. plati Ani K. u ime odštete 148 kruna, koja se sa viškom odštetnoga zahtjeva upućuje na put redovite građanske pravde itd. Protiv te osude prijavilo je i izvelo kr. državno odvjetništvo u Bj. žalbu ništovnu po točki 5. i 11. § 277. k. p., žaleći se njome uglavnom na to, što presudni sud nije dosudio kazan po § 179. k. z., već ju odmjerio po § 178. kz., jer nije računao vrijednost tadbine po faktičnoj

šteti okradenoga, kako bi morao prema naređenju § 173. k. z., već ju je računao prema maksimalnoj cijeni, a notorna je činjenica, da se po ovoj potonjoj cijeni ne može na tržištu danas roba kupovati.

U povodu te žalbe ništovne izrekao je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni citovanu svoju vrhovnu rješidbu, kojom je obnašao pomenutu žalbu ništovnu kr. državnog odvjetništva po § 282. st. IV. sl. b) k. p. zabaciti, i to iz ovih razloga:

Kr. državno odvjetništvo pobija osudu presudnog sudišta kao ništavu s pozivom na točku 5. i 11. § 277. kp.

Ništovne tegobe kr. državnog odvjetništva stavljaju se na stanovište, da se temeljem zadnje alineje § 173. kz. vrijednost imade računati po šteti okradenoga, pa budući da visina štete okradene iznosi za 5 metričkih centi kukuruza preko 600 kruna, to da se je čin imao prosuditi po § 179. kz., a ne po II. stavci § 178. kz. Nadalje se navodi, da za prosuđenje nastale štete oštećenoj nije odlučna oblasna cijena, nego cijena, uz koju je njoj pokradeno moguće naknaditi u naravi, a da je u čitavoj Podravini notorna činjenica, da se ne može dobiti kukuruza ispod 150 do 200 kruna po metričkoj centi, a budući da ispravnost ovih okolnosti po presudnom sudištu nije ustanovljena, nego ih je sudište jednostavno mimoišlo, to da je napadnuta osuda u razlozima nerazgovijetna, što više, da za nju nije navedeno nikakovih razloga, čime da je počinjena niština točke 5. § 277. k. p., a sa tom ništinom kao nužni privjesak je niština točke 11. § 277. k. p., jer je nužna logička posljedica ove krivo postavljene premise zaključak, da nema mjesta odmjeri kazne po § 179. kz.

Ovi razlozi ništovne žaobe nisu osnovani.

Kod ustanovljenja iznoska štete počinjene krađom, ima se u obzir uzeti samo vrijednost stvari, a ne i ona šteta, koja je nastala za oštećenika time, što je okraden t. j. ona, koja je bila za njega posljedica samog čina.

Stoga za vrijednost stvari ne može biti mjerodavna momentana tržna cijena, koja je posljedica bezrazložnog povišenja cijena (Preistreiberei), nego mora biti mjerodavna samo ona maksimalna cijena, koja je za dotičnu stvar po javnoj vlasti ustanovljena.

Budući dakle da je napadnuta osuda presudnog sudišta valjano te u potpunom skladu sa spisima propisom § 249 i 264. kp. obrazložena, to nema razloga ništavosti po točki 5., a prema tome ni po točki 11., pa je stoga valjalo ništovnu žaobu kr. državnog odvjetništva po § 282. stav. IV. sl. b) zabaciti.

Priopćio: L. Kaurić.

Stražar javnih daća pripada među urednike navedene u § 153. k. z.

(Rješenje kr. stola sedmorice od 13. aprila 1916. br. 924.)

Optuženi A. napao je stražara općinskih javnih daća, kada je ovaj bio u službi na mostu, i to zato, da mu se osveti, što je pred neko 14 dana obustavio taj stražar kod optuženika uvezeno, a neprijavljeno ulje, koje potpada javnoj daći.

Kr. sudbeni stol sudio je optuženika poradi zločinstva teške tjelesne ozljede, označenoga u § 153. k. z., jer je ustanovljeno liječničkim

nalazom i mnijenjem, da je oštećeni zadobio lake ozljede, i jer je optuženi oštećenoga zlostavio prigodom izvršivanja zvanja njegova.

Kr. stol sedmorice zabacio je žaobu ništovnu optuženikovu s ovih razloga: Optuženi A. pobija prvosudnu osudu s pozivom na razloge ništavosti točke 3. i 4 § 277. k. p. poradi toga, što presudni sud nije istražio njegovo pijano stanje u doba počinjenoga kažnjivoga čina, nu ne navodi, koji od procesualnih propisa, za koje kazneni postupnik naređuje izrijekom, da se na njih imade paziti pod prijetnjom ništavosti, bi ahu na glavnoj raspravi povrijeđeni ili zanemareni, a niti dolazi u zapisniku o glavnoj rasp avi ubilježeno, da je optuženik stavio takav prijedlog, pa stoga presudno sudište nije imalo ni povoda, da u tom pogledu izreče kakovu presudu, pa zbog toga ne može biti ni govora o ništavosti ni po točki 3, a ni po točki 4. § 277. k. p.

Nadalje napada optuženi osudu kao ništavu s pozivom na točku 5. i 10. § 277. k. p. U svom obrazloženju tvrdi, da nije ustanovljen objektivni učin, a niti uglavljena subjektivna krivnja, a da se kaka ozljeda može kvalificirati po § 153. k. z kao teška samo onda, kada se javni urednik ozlijedi u izvršivanju njegova zvanja, dok u nazočnom slučaju daćni stražar Ivan B. nije prema njemu izvršivao svog zvanja, kad mu je psovao oca i mater s čega je i došlo među njima do tučnjave.

Ni u tom pravcu nije žaoba ništovna optuženikova osnovana.

Po § 153. k. z. čini se krivcem zločinstva teške tjelesne ozljede, koji hotomice makar i samo lako ozlijedi u tijelu rođene roditelje, ili javnoga kojega urednika, duhovnika, svjedoka, ili vještaka, kad izvršuju zvanje svoje, ili poradi istog izvršivanja. Budući da taj zakonski propis daje osobitu zaštitu i privatnim osobama, kao što su svjedoci i vještaci, to ne ima dvojbe o tomu, da ista zaštita ide u prilog svimkolikim poglavarstvenim osobama naznačenim u § 101. k. z., a po općenitoj toj zakonskoj ustanovi ne može biti dvojbe, da kazneni zakon kao javnog urednika smatra sve one osobe, koje su dužne brinuti se za poslove vlade budi po javnom nalogu posrednom ili neposrednom, budi pod zakletvom ili bez nje, a kad je tako, onda se među javne urednike imadu ubrojiti i općinski dacari (potrošari), kojima je u interesu općine povjereno čuvanje potrošarinskih pristojbi, pa stoga kao javni stražari uživaju sva prava, koja ovima zakonito pripadaju.

Što se pak tiče žaobe, da u nazočnom slučaju nije dokazana činjenica, da je optuženi ozlijedio oštećenika poradi izvršivanja njegova zvanja, to glede te činjenice ima odlučiti samo presudni sud, jer nakanu potrebitu za stanovito kažnjivo djelo, ustanovljuje taj sud po svom slobodnom osvjedočenju.

Presudni sud uzeo je po rješidbenim razlozima ustanovljenim, da je optuženi A. bio u neprijateljskom raspoloženju prema oštećenomu Ivanu B-u, pa da je optuženi svom neprijateljskom raspoloženju dao oduška već u uredu javnih daća prigodom uredovanja povodom zaustave ulja po oštećeniku zamahnuvši šakom prema njemu i da je ispad, koji se je dogodio kritične večeri, plod neprijateljskog raspoloženja optuženikova protiv oštećenika, te da je optuženi doista samo da dade oduška tomu svomu raspoloženju, zlostavio oštećenika, pa da u tom činu izvedenom prema

osobi, označenoj u § 68. k. z., ima objektivni učin zločinstva teške tjelesne ozljede, jer je oštećeni doista zadobio lake tjelesne ozljede.

Budući da je sada pomenuta izreka suda presudnoga utemeljena na slobodnom osvjedočenju, ne može se ona napadati žaobom ništovnom, a koliko optuženi pobija dokaznu snagu uvaženih dokaznih sredstava, valja napomenuti, da se u tom pogledu uvjerenje sudišta s obzirom na propise §§ 249. i 277. k. p. ne može napadati žaobom ništovnom, ako je po zakonu obrazloženo, kao što je u nazočnom slučaju.

Prema tomu je presudio sud inkriminirano djelo optuženikovo po njegovu cijelom sadržaju pravilno kvalificirao kao zločinstvo, predviđeno u § 153. k. z., pa stoga valja žaobu ništovnu optuženikovu kao neosnovanu po § 282. IV.-b. k. z. zabaciti. Priopćio: Č.

---

1. O razlogu ništavosti po br. 5. §-a 281. kazn. post. austr. (§ 277. br. 5. hrv. kazn. post.). Sud nije dužan pojedince navesti i pretresti svaki pojedini zaključak, što ga obrana ističe za kakvu činjenicu, koju sud ne smatra dokazanom.

2. I neprisegnuti općinski redar uživa zaštitu §-a 68. kazn. zak.

Iz razloga rješenja od 2. juna 1916. posl. br. Kr. IX. 28/16/4 c. kr. vrhovnoga kao kasacionog suda u Beču, kojim je žalba ništavosti optuženikova na javnoj raspravi bila odbijena:

(Omissis)

... Izvodeći razlog ništavosti po br. 5. §-a 281. kazn. post., istaknut s toga, što bi presuda bila nepotpuna i nejasna, tvrdi žalba ništavosti, da je optuženik na svoju obranu naveo, da nije znao, da je D. općinski redar, svakako da je on uslijed pića bio tako uzrujan, da u D-ovoj osobi nije mogao upoznati redara, to više, što ovaj na sebi nije imao uniforme, već je samo na prsima nosio jedan vidljivi znak, koji pijano čeljade ne mogaše opaziti, a niti shvatiti, da uslijed ovoga znaka osoba, koja ga nosi, postaje poglavarstvenom osobom. Do ovoga zaključka da ni sudac ne može dospjeti na osnovu dokaznoga gradiva. Da je svjedok R. kazao, da je optuženik bio uzrujan, ali da ne zna, ima li se uzrujanost pripisati optuženikovoj naravi ili piću.

No ovim prigovorima se istaknuti razlog ništavosti ne ističe po zakonu. Zakon nigdje ne naređuje, da se u presudi mora pojedince navesti i pobliže pretresti svaki pojedin zaključak, koji obrana ističe za kakvu činjenicu, koju sud ne smatra dokazanom. Iz zapisnika rasprave i ne proističe, da su bila istaknuta sva ona razmatranja, radi kojih neuvaženja se žalba ništavosti žali. Optuženik se nije branio u onom smislu, kako žalba ništavosti tvrdi, već je on kazao, da se više ničesa ne sjeća, jer da je bio pijan. Presuda je isključila optuženikovo pijanstvo. Presuda je na osnovu redareva iskaza još držala, da je optuženik redara kao takova već otprije poznavao. Presuda k tome utvrđuje, da je redar triput u ime zakona potakao optuženika, da se odaleči, da se je optuženik silom htio oteti, da ga ne uapse i ne vode u zatvor i da je u općinskom zatvoru molio redara, da ga pusti, jer da su mu konji bez nadzora. Time je sudski dvor na nesumnjiv način na osnovu spisa utvrdio, da je optuženik D-a kao redara već ot-

prije poznavao i da ga je i prigodom čina kao takova upoznao. Razmatranja žalbe ništavosti nijesu naprama određenim dokaznim ispacima, navedenim od presude, podobna, da oprovrgnu presudno utvrđenje, o kojemu je govor.

Ističući razlog ništavosti po br. 9. sl. a) §-a 281. kazn. post. poriče žalba ništavosti općinskom redaru D. poglavarstveno svojstvo po §-u 68. kazn. post. s razloga, što još nije zaprisegnut od kotarskoga poglavarstva. Presuda utvrđuje, da je D. od općine postavljen za redara. U §-u 68. kazn. zak. se izrijekom spominje onaj, koji je od općinske vlasti postavljen, a redar je u ovom slučaju postavljen. Pojam postavljanja je prema onome, kako se općenito govori, ispunjen već tada, kada se udijeli i prihvati kakav nalog. Zaprisegnuta obveza, da će se nalog izvršiti, nije nikakvo bitno obilježje postavljanja. Da prisega osobe postavljene od općine nije — kako to tvrdi žalba ništavosti — temeljni uvjet za zaštitu §-a 68. kazn. zak., proizlazi nadalje iz same zakonske ustanove, o kojoj je besjeda, gdje se prisega zahtijeva samo za šumarsko nadzorno osoblje. Nema dakle ovoga razloga ništavosti.

(Omissis.)

I zecovi su predmet od prijeke potrebe u smislu zakonskih naređenja protiv pretjeranih cijena u ratno doba.

(Rješenje c. kr. vrhovnog kao kasacionog suda u Beču od 14. juna 1916. posl. br. kr. IX./51./16./4.)

Ovim rješenjem, što no bi izrečeno na zaštitu zakona, bi utvrđeno, da su presude nižih sudova povrijedile zakon.

Razlozi:

Kako izlazi iz spisa, optuženik D. bio je od oružništva prijavljen, da je na 11. decembra 1915. u Y. za zeca, kojega je on ustrijelio, tražio deset kruna. Dok je D. polag oružničke prijave naprama oružniku, koji je izvide pravio, porekao čin te kazao, da je zeca donio u Y., ne da ga proda, već da ga daruje, priznao je čin, što mu se u grijeh upisuje, na prvomolbenoj raspravi. Polag obavijesti dobavljenih od općine Y-ske za zečeve nije bila određena najviša cijena. Prije rata da se je zec prodavao poprijeko po tri krune komad. Sada se, kako se kaže u općinskoj obavijesti od 21. decembra 1915., može dozvoliti dvaput tolika cijena. Od ovoga čina, koji je bio prosuđen kao prekršaj po §-u 14. br. 1. car. nar. od 7. augusta 1915. l. d. z. br. 228 bio je optuženik presudom kotarskoga suda Y-skog od . . . posl. br. . riješen. Okružni kao prizivni sud u . . . svojom presudom od . . . posl. br. . . . odbacio je priziv uložen od poslovača državnoga odvjetništva protiv prvostepene presude poradi izrijeka o krivini te je potvrdio prvostepenu presudu. Riješenje obrazlaže prvostepena presuda veleći, da se zečevi ne mogu smatrati predmetima od prijeke potrebe u smislu spomenute zakonske ustanove.

Uz ovo mišljenje pristade i sud drugoga stepena.

Ovo se pravno mišljenje ne može odobriti. Kada se ovako pitanje istražuje, moraju se imati pred očima sve prilike, kako su nastale u povodu ratnoga položaja, a navlaš svrhu spomenute carske naredbe.

Više spomenuta carska naredba ide dalje nego li § 482. kazn. zak. i stavlja pod svoju zaštitu nesamo „nužne potrebe svagdašnjega izdržavanja", već sve „nužne životne potrebe ljudi" — naravno ljudi našega doba i naše kulture — te svu robu, koja služi za namirivanje ovih potreba, proglašuje predmetima od prijeke potrebe.

Između mnogobrojnih potreba, kojih namirenje je za čovjeka nužno, nalaze se, kao što je i naravno na prvom mjestu elementarne potrebe hrane; ustanove carske naredbe primijenit će se dakle prije svega na dobra, koja imaju da namire ove potrebe, na hranu. Dosljedno se i zecevi moraju ubrojiti među predmete od prijeke potrebe u svrhu opskrbe pučanstva.

Presudama, o kojima je besjeda, bio je stoga u ovom smjeru povrijeđen zakon. Niži sudovi bi prema tome bili imali samo da odluče daljnje pitanje, ima li se zatražena cijena u ovom slučaju smatrati pretjeranom u smislu navedenoga zakonskog naređenja.

Red bijaše stoga prihvatiti žalbu ništavosti uloženu na zaštitu zakona te po §-u 292 kazn. post. presuditi kao sprijeda.

Zagoda kod prestupka § 486. k. z. Prestupak § 486. ne dopušta nadomještenje štete.

(Vrhovna rješidb kr. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 4. maja 1916. br. 1079.)

Protiv V. F. podiglo je kr. državno odvjetništvo u P. optužnicu: A) poradi zločinstva pronevjerenja zaplijenjenih stvari, označena u § 183. k. z. i B) poradi prestupka kride, označena u § 486. k. z., — kažnjivo s obzirom na § 35 k. z., po § 184. I. st. k. z.

Za trajanja izvida preslušan je V. F. kao osumnjičeni u pravcu zločinstva pronevjerenja, ali nije preslušan kao osumnjičeni i u pravcu prestupka § 486. k. z., nego je u optužnici istaknuto, da će se on glede ovoga zadnjega fakta, naime poradi prestupka kride, imati očitovati na glavnoj raspravi.

Kr. sudbeni stol u P. riješio je V. F. od optužbe po § 250. t. 3. kp. kako glede zločinstva pronevjerenja, tako i glede prestupka § 486. k. z. Kr. državno odvjetništvo u P. izvelo je ništovnu žalbu jedino protiv onoga dijela osude, kojim se V. F. rješava poradi prestupka § 486. k. z. (B.).

Kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice, kao sud kasacionalni, izrekao je vrhovnu osudu od 4. svibnja 1916. br. 1079, kojom je obnašao pomenutu žalbu ništovnu kr. drž. odvjetništva po, § 282. sl. b) kp. zabaciti i to iz ovih razloga:

Kr. državno odvjetništvo napada žalbom ništovnom osudu presudnoga suda udijelu, kojim se optuženi V. F. po §. 250. t. 3. k. p. rješava od optužbe poradi prestupka suprot sigurnosti vlasništva, označena u § 486 k. z., zbog čina u dispozitivnom dijelu osude presudnoga suda pod B) navedenoga, dok ne ulaže, dotično ne izvodi žalbe ništovne poradi čina pod A) u dispozitivnom dijelu osude navedenoga, naime poradi

zločinstva pronevjerenja, u kojem je dakle dijelu osuda na pravnu snagu stupila. Kr. državno odvjetništvo osniva svoju žalbu ništovnu na ustanovama § 277. t. 5. i 9. sl. a) kp.

Ne upuštajući se u pitanje, da li postoje ovi ništovni razlozi po kr. državnom odvjetništvu spomenuti, mora se žalba ništovna zabaciti, jer je počinjena niština t. 9. sl. b) § 277. kp.

Prema stanju spisa i prema optužnici imao je optuženi V. F. počiniti prestupak § 486. k. z. tokom god. 1912. i 1913. Protiv njega nije bila povedena istraga, odnosno nisu bili povedeni izvidi poradi prestupka § 486. k. z., te nije u pravcu prestupka § 486. bio nikada do glavne rasprave preslušan kao okrivljenik, a niti je bio ikada do glavne rasprave zbog toga čina izdan poziv po sucu istražitelju. Optužnicom dr. državnoga odvjetništva od 13. srpnja 1916. I. 933/13. stavlje je optuženi tek pod optužbu poradi prestupka § 486. k. z., a nakon toga je izdan poziv za glavnu raspravu. Prema tome prošlo je od doba, kada je imao biti čin počinjen do onda, kada je zbog prestupka § 486. k. z. na odgovornost pred sud pozvan, više od godinu dana, koje vrijeme se u § 532. k. z. određuje, pa se uslijed toga po § 531. k. z. zagodom utrnula i istraga i kazan, jer nisu nastupili uvjeti toč. a, b i c, § 531. k. z., a naročito ne uvjet t. b. toga §, jer je prestupak § 486. k. z. takove naravi, da nadomještenje štete ne dopušta.

Protiv optuženega je doduše izdan za vremena poziv kaznenoga suda, te je on i preslušan kao okrivljenik 20. ožujka 1914. i to uslijed prijave t. t. S. B. nasljednici u Zagrebu, no to sve zbog zločinstva pronevjerenja, dok kako je rečeno, nije izdan poziv, niti je uslijedilo njegovo preslušanje kao okrivljenika zbog prestupka § 486. k. z., pa ne može biti od važnosti okolnost, što je protiv optuženega izdan poziv, te on preslušan kao okrivljenik poradi drugoga čina, a to stim manje, što je on poradi toga čina osudom presudnoga suda pravomoćno riješen od optužbe.

Budući da zbog nastale zagode postoji okolnost, poradi koje nije dopušteno krivca progoniti, te kako je presudni sud već s toga razloga imao optuženika po § 250. t. 3 kp. od optužbe riješiti, što nije učinio, pa tim počinio ništinu § 277 toč. 9. sl. b) kp., valjalo je, jer je zakon kazneni na štetu optuženikovu krivo primijenjen, povodom žalbe ništovne kr. državnog odvjetništva tu žalbu zabaciti.

Priopćio: Dragutin Rehmann.

Iz upravne prakse.

Neutjerana globa izrečena po § 45. zakona od 25. IV. 1894. (o uređenju zemljišnih zajednica) ne može se pretvoriti u kazan zatvora.

(Rješidba kr. hrv. slav. dalm. zem. vlade, odjela za narodno gospodarstvo od 14./8. 1916. br. V. 892./1.)

Odlukom žup. upr. odbora u P. od 11. I. 1916. br. 567 presuđen je P. P. glavar zem. zajednice G. poradi nepovlasne doznake građe ovlašteni-

cima zem. zajednice po § 45. zakona od 25. IV. 1894. (o uređenju zem. zajednica) na globu od 20 K i na platež povjerenstvenog troška od 18 K 50 fil., koji se iznosi u slučaju neutjerivosti imadu pretvoriti u supletornu kazan zatvora.

Rješidbom kr. hrv. slav. dalm. zem. vlade, odjela za narodno gospodarstvo od 14. VIII. 1916. br. V. 892./3. iz ureda ukinut je dio prvostepene odluke, kojom je određeno, da se u slučaju neutjerivosti globe i postupovnog troška ima na presuđenomu ovršiti kazan zatvora s razloga, što nema propisa, po kojem bi dopustljivo bilo, da se neutjerivi postupovni trošak, odnosno globa, izrečena po § 45. citiranog zakona, pretvori u kazan zatvora.

Dr. Goglia.

Zaslužba zadružnog člana pripada cijeloj zadruzi, ako nije protivno ugovoreno.

Na zadružnom zemljištu podignuta zgrada u namjeri da na njem trajno ostane, jest pripadnost zadružnih nekretnina (§ 297. o. gr. z.).

(Prilog tumačenju § 20. zakona od 9./5. 1889. o zadrugama.)

(Rješenje kr. hrv. slav. dalm. zem. vlade odjela za unutarnje poslove od 19./1. 1917. br. 47.609.)

Prvostepenom odlukom kr. kot. oblasti u D. od 11. rujna 1911. br. 5312. odlučeno je, da temeljem ustanove § 20. zak. o zadr. od 9. svibnja 1889. postoji zakonska predmjeva, da se čardak, koji je pok. O. S., član zadruge S. kbr. 37 iz K., sagradio i podigao, nema smatrati zadružnom imovinom, već posebnim imetkom pok. O. S., a to s razloga, što je iskazima svjedoka ustanovljeno, da je pok. O. S. prijeporni čardak sagradio za sebe svojim osebujnim novcem.

Kr. žup. oblast u Z. rješenjem od 16. rujna 1912. br. 12964/1. odbila je utok I. Š., kućegospodara pomenute zadruge, i potvrdila citiranu prvostepenu odluku.

Na daljnji utok I. S. izrekla je kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, ovo rješenje od 19. siječnja 1917. br. 47609:

Utok I. S. uvažava se, pobijana se drugostepena odluka od 16. rujna 1912. br. 12964 — kojom se potvrđuje prvostepena odluka kr. kot. oblasti u D. od 11. rujna 1911. br. 5315 glede zakonske predmjeve, da se čardak procijenjen na 1800 K, a sagrađen na nekretninama zadruge S. kbr. 37 iz K. upisanim u grunt. ul. br. 41. p. o. k., imade smatrati vlasnošću sada pok. S-a., — preinačuje, te se temeljem § 20. zakona o zadrugama od 9. svibnja 1889. odlučuje, da se prijeporni čardak imade držati vlasnošću zadruge S. kbr 37 iz K., a to s razloga, što J. udovi S. kao materi i tutorici, pa A. S. kao sututoru sada već pok. mld. J. S., kćeri pok. O. S-a, člana pomenute zadruge, nije uspjelo dokazati, da bi pok. O. S. prijeporni čardak stekao svojom dopuštenom posebnom radnjom, svojim posebnim imetkom ili svojim osobnim pravom; a usuprot tomu raspravom je ustanovljeno, da je sada pok. O. S. po svojoj zadruzi o njenom trošku otpremljen u Ameriku, da radi i privređuje u korist zadruge, dok je obitelj njegova (žena i dijete) ostala u zadruzi uživajući probitke zajamčene u § 22. zak. o zadrugama.

Osim toga je raspravom ustanovljeno, da je čardak sagrađen na zemljištu zadruge u namjeri, da na njemu trajno ostane kao pripadnost tih nekretnina (§ 297. o. gr. z.), a samo da ga njen član sada pok. O. S. sa svojom obitelju za života nastava ; a uz to je iskazima brojnih svjedoka i priznanjem same J. udove S. dokazano, da je prijeporni čardak sagrađen iz građe starog zadružnog čardaka, a potrebitu novu građu i radnju da je doprinijela i zadruga S. i njen član sada pok. O. S., ali iz zaslužbe u Americi, za koju stoji po smislu § 20. zak. o zadr. predmjeva. da je stečena u korist cijele zadruge.

Iz nagode pak u zapisniku od 5. kolovoza 1910. br. 4625 ne izlazi, da bi zadruga S. kbr. 37 iz K. po svom kućegospodaru I. S. priznala, da je prijeporni čardak vlasništvo sada pok. O. S., jer se iz te nagode razabira samo nakana zadruge, da tim čardakom odnosno dijelom njegove vrijednosti u iznosu od 1000 K potpunoma otpremi iz zadruge svoje članove mld. J. i udovu J. S. Priopćio Vl. Buzadžić,

kr. zem. vladi dodijeljeni kot. sudac.

Iz financijske prakse.

Darovatelj jamči za odmjerenu darovnu pristojbu, pa ju je dužan u slučaju dokazane bezimućnosti obdarenika platiti, što više i onda, ako je dotični darovni ugovor zbog neispunjenja ugovornih uvjeta sudbenom osudom poništen i darovane nepokretnine natrag prešle na darovatelja.

(Rješidba upravnog sudišta od 22. listopada 1913. broj 20.536 F. 1912.)

„Dobrovoljnim ugovorom" od 29. rujna 1905. dao je otac Mato M. iz G. polovicu svojih nepokretnina, upisanih u gr. ul br. 115 opć. G., svom sinu Antunu M. iz G. s tim, da rečenog dana obdareni stupa u posjed danih (darovanih) mu nepokretnina te da nosi sve terete, skopčane sa cijelokupnim nepokretninama, kao i sve poreze i daće, te da ima uz to kuću limom pokriti. Nadalje ima — a na to se sve izrijekom obdareni Antun M. obvezao, dotično sve to prihvatio — obdareni M. svoga oca i mater svoju doživotno uzdržavati, a sestri Juli M. prigodom njezine udaje isplatiti 1000 K, al pod tim uvjetom, da obdareni Anton M. imade tu svotu iz druge polovice nekretnina po smrti oca Mate M. primiti. Ovaj dobrovoljni ugovor potpisaše otac i sin te dvojica svjedoka.

Odlukom kr. sudbenog stola kao gruntovne oblasti u G. od 24. listopada 1905. broj 1213 dozvoljena je i provedena gruntovna uknjižba prava vlasništva polovice darovanih nepokretnina rečenih na sina. Nato je kr. porezni ured u G. pod 1 stavkom 1074/1905. odmjerio obdarenom solidarno sa darovateljem od 6800 K u ime darovne pristojbe 1.3% = 8 K 40 fil., a od istog iznosa 6800 K u ime prijenosne pristojbe 1.9% = 29 K 20 fil., ukupno dakle 217 K 60 fil.

Protiv izdanog i uručenog platežnog naloga, prizvao je pravodobno Antun M., pak navodi, da bi on vrlo rado htio platiti iskazanu mu i odmjerenu pristojbu, kada bi ugovor, od kojeg je pristojba odmjerena, postojao. Taj u ovor naime više ne postoji, jer je moj otac kroz kratko vrijeme ugovor opozvao, te sudbenim putem cijeli ugovor poništio. Zato nisam dužan platiti nametnutu mi pristojbu, jer niti sam od darovanog gospodar niti što držim i uživam. Pripominjem, da je dotičnu zemlju moj otac prodao svojim sestrama, te je i pristojba već odmjerena pod A stavkom 364/1910.

Ovaj priziv otputilo je kr. financ. ravnateljstvo u G. svojom odlukom od 6. listopada 1911. br. 22.249/911., jer je darovni ugovor, od kojega je napadnuta pristojba odmjerena, istom nakon gruntovne provedbe zbog neobdržavanja uvjeta ugovornih sudbeno ukinut.

Međutijem je dne 22./VII. 1911. podnio i Mato M. molbu kr. financ. ravnateljstvu u G., u kojoj moli, da se pristojba Ast 1074/1905. sa 217 K 60 fil. ukine, jer da je on istina godine 1905. prodao svom sinu neke nepokretnine, ali budući da mu sin kao kupac nije izvršivao u ugovoru izbrojene dužnosti, a nije ni vis. eraru platio prijenosne pristojbe, to mu je prodanu polovicu nepokretnina morao oduzeti, što je i učinjeno odlukom kr. sudb. stola kao gruntovne oblasti u G. ad 27./VII. 1909. broj 1065 Z. Budući da je dakle svoje nepokretnine primio u prijašnje stanje vlasništva bez ikakove koristi, nego što više uz svoju štetu i štetu svojih ukućana, moli da se pristojba otpiše.

Na ovu molbu izdalo je kr. financ. ravnateljstvo u G. dne 10. studenog 1911. br. 27.597/911. odluku, da se podnesena molba ne može uzeti u raspravu, jer utjecatelju glasom izvješća kr. poreznog ureda u G. od 26. listopada 1911. br. 9021 glede napadnute pristojbe nije do sada izdan ni uručen nikakov platežni nalog.

Budući da je izatoga kr. porezni ured u G. Mati M. iz G. glede A st. 1074/905. izdao i uručio propisni platežni nalog, prizvao je Mato M. dne 24./XI. 1911. protiv njega, pak tvrdi, da nije dužan uplatiti iskazanu mu pristojbu, jer da je ugovor, kojim je on darovao svom sinu Antunu M. polovicu svojih nepokretnina, međutim razvrgnut, jer obdareni nije mogao sklopljenu pogodbu izvršiti. Osim toga da se pristojba nije smjela sada na ovrhu iskazivati, nego istom poslije njegove smrti, jer da istom onda dobiva ugovor pravnu moć.

Ovaj priziv otputilo je kr. financ. ravnateljstvo u G. svojom odlukom od 3. siječnja 1912. broj 32.572/1911., jer je utjecatelj u smislu točke 3. §-a 97. pristojbene zbirke od godine 1883. kao jamac dužan onu pristojbu podmiriti.

Protiv ove odluke podnio je Mato M. pravodobno tužbu na kr. ug. upravno sudište, pak veli :

Ja sam momu sinu Antunu M., istina, bio darovao nekoje nekretnine uz uvjet, da me isti solidno do moje smrti uzdržava ; nabrzo iza toga sam opazio, da moj sin Anton nije kadar udovoljavati svojim ugovorom zajamčenim obvezama, zbog čega sam odmah stvar predao sudu i zamolio, da mi se moje, njemu darovane nekretnine, natrag na uživanje povrate, što je sudbenom odlukom od 27. srpnja 1909. broj 1065/Z. doista i učinjeno.

Kr. porezni ured u G. ne obaziruć se ni malo, hoće li naš darovni ugovor zadobiti pravnu moć, — odmjerio je momu sinu Antunu M. prije-

nosnu pristojbu u iznosu od 217 K 60 filira. Kad ta pristojba od njega nije mogla biti utjerana, propisana je ona napomenutom odlukom kr. financ. ravnateljstva u G. meni, kao jamcu i faktičnom uživaocu istih nekretnina.

Budući da rečene nekretnine nije moj sin Antun M. nikada uživao, a niti je bio posjednik njihov, to nije pravedno, niti da tu pristojbu plati, a isto tako nije pravedno, niti da ja platim prijenosnu pristojbu za svoje vlastite nekretnine.

Povodom ove tužbe izdalo je upravno sudište ovu rješidbu:

Kr. ug. sudište uzevši u svojoj dne 22. listopada 1913. držanoj javnoj sjednici u raspravu stvar pristojbe Matije M. iz G., u kojoj je kr. financ. ravnateljstvo u G. odlukom od 3. siječnja 1912. broj 3257 otpustilo priziv podnesen protiv toga, što se od njega potražuje pravna pristojba od 217 K 80 f, propisana kod kr. poreznog ureda u G. u l. k. A od god. 1905. pod stav. broj 1074 na teret Antuna M., izreklo je uslijed tužbe spomenute stranke ovu osudu:

Kr. ug. upravno sudište odpućuje tužbu.

Razlozi: Glasom podnesenih spisa jeste pravni posao darovanja, iza kojega je propisana žaljena pristojba, faktično izvršen predajom, a i time, što su predane nepokretnosti gruntovno prepisane na sina tužiteljeva.

Uslijed potonje okolnosti ne bi se pristojba s obzirom na § 99. pristojbenih propisa niti onda mogla brisati, da predaja faktično nije uslijedila.

Molba za brisanje osnovana je na to, da je ugovor sudbenom osudom razriješen, te da su nepokretnosti na tužitelja, kao na prenosioca na temelju osude u provedbi opet natrag prepisane. Prama tome se molba za brisanje temelji i na § 100. pristojbenih propisa. No potonji paragraf ne može se na ovaj slučaj primijeniti, jer je kao što se može iz odnosnih parbenih spisa ustanoviti, ugovor zbog neispunjenja ugovornih uvjeta razriješen sudbenom osudom, dok se potonji paragraf može samo na one slučajeve primijeniti, kada se nekakav ugovor zbog prvobitne nevaljanosti uništi sudbenom osudom — koji pravni posao dakle baš s razloga prvobitne nevaljanosti nije mogao biti pravno sklopljen.

Samo u slučaju takovih osuda imade mjesta brisanju pristojbe.

Ni protiv realiziranja jamstva ne može tužitelj staviti prigovor, koji bi se mogao na temelju zakona u obzir uzeti, jer u smislu u žaljenoj odluci ispravno pozvane ustanove darovatelj jamči za odmjernu pristojbu, okolnost pak, da je pristojba od sina tužiteljeva, kao od nadarene stranke, neutjeriva, dokazana je negativnim pljenidbenim zapisnikom, a tužitelj i ne tvrdi, da mu sin imade imetka, pa da bi tako mogao platiti.

Iz svih tih razloga valjalo je tužbu otputiti.

Mirko Renčević,
kr. fin. pomoćni tajnik.

KNJIŽEVNOST.

Josef Kohler. Lehrbuch der Rechtsphilosophie. Zweite neubearbeitete u. vermehrte Auflage. Dr. Walther Rothschild. Berlin und Leipzig 1917.

Prikazivanje filozofskih sistema sadašnjosti nailazi prečesto na velike, upravo nesavladive poteškoće, a to poradi toga, što valja nešto, što historije ili recimo bar historijske perspektive nema, na način historijski iznijeti. Ta sama činjenica nije ipak nipošto dovoljnom, da se navedenoj neugodnosti uklonimo tako, da svakom prikazivanju filozofskih sistema sadašnjosti naprosto izbjegnemo, jer mora da imamo na umu korist, što nam je ono donosi, ako nastojimo, da po mogućnosti umanjimo pogibli, što se kriju u gore spomenutoj okolnosti. Mnogoj ćemo već zabludi na taj način izbjeći, ako što manje pojedine filozofske sustave svrstavamo prema njihovim tobože zajedničkim značajkama u skupove višeg reda. Ovaj je postupak kod još živućih filozofa uvijek opasan već zato, što se oni neprestano razvijaju, pa ono, što je bilo za njihovu filozofiju značajno danas, ne mora da bude značajno sutra. Ne valja zaboraviti niti na to, da je bez historijske perspektive uopće teško odrediti, koji su momenti u stanovitom filozofskom sustavu bitno značajni, tako, da se jednom motriocu čini bitnim jedno, a drugom opet nešto ino, pa na taj način dolazi do zbrke u prikazivanju, koja će lako posve smesti čitaoca od više takovih prikaza. Ako se pak lagljeg pregleda radi ne će nipošto napustiti ovakovo svrstavanje u skupove višeg reda, tada ga bar ne smijemo odviše ozbiljno shvatiti. Uzmimo primjerice svrstavanje pojedinih filozofskih sistema, što pripadaju sadašnjosti, pod struju zvanu novokantovskom. U nju uvrščuju također sustave živućih filozofa, koji se nalaze u punom razvoju, pa se niti ne može znati, kuda će oni sa svojim mišljenjem dospjeti. Nadalje se takovim svrstavanjem izaziva dojam, da svi sustavi novokantovske struje imadu među sobom nešto bitno zajedničko, da sačinjavaju bar prema ostalim strujama neku cjelinu. Znamo nasuprot, da je veza među njima veoma slaba, da se pojedini sustavi te struje uvelike jedan od drugoga razlikuju. Onda je u našem slučaju teško odrediti odnos pojedinih sustava prema onom sistemu, po kojem je dobila ime cijela struja, naime sustavu Kantovom. Što dalje, to se više pojedini sustavi novokantovske struje udaljuju u slobodnom razvoju od Kanta, sve se više isprepleću sa mislima drugih sistema i drugih filozofa primjerice Fichtea, Hegela, Bergsona, Jamesa itd, tako da je napokon teško odlučiti, da li jedan sustav po bitnim mu značajkama pripada recimo među novokantovske ili opet među novohegelovske sustave, jer će pojedinci bitnima smatrati razne značajke.

Inače je to kod autoritativnih filozofija, n. pr. kod Tome Akvinskog, čiju je filozofiju papa Leo XIII. enciklikom Aeterni patris godine 1879. proglasio službenom filozofijom katoličke crkve. S osvrtom na tu činjenicu ne da se na tom temelju zamisliti jedan potpuno slobodni razvoj novoskolastičke filozofije, jer su tom razvoju stavljene jasne granice Tominom filozofijom, a sve što bi zašlo preko toga, došlo bi u opreku sa shvatanjem rimske kurije.

Smatrali smo nužnim ovo sve istaći, jer ćemo se i mi služiti izrazima novokantonski, novohogelovski itd., ali uz gornja ograničenja.

Sadašnja njemačka filozofija, a tako i filozofija cijeloga svijeta prolazi kritičnim jednim stadijem. Od konca prošloga vijek opažamo na polju filozofije grozničavu djelatnost, koja nosi na sebi sva obilježja traženja, no temelji budućem razvoju jošte nijesu postavljeni, a mi ne sumnjamo, da ih može postaviti samo rat, što bijesni, sa svojim neumoljivim i željeznim argumentima, koji će u mnogo čemu povesti naše mišljenje novim putovima. Za sada se živi od prošlosti, te se nastoji nadovezati na starije sustave i u njima naći sigurnu ishodnu točku za budućnost. Imamo evo novoskolastičku odnosno novotominu filozofiju, zatim novokantovsku i novohegelovsku filozofiju, zatim novorealizam, novovitalizam, a našlo bi se i još što. Držimo, da će pod dojmom rata svih tih raznih novosustava nestati, kao što preostali snijeg nestaje pod toplim vjetrom proljeća. Veza ipak sa starijim sustavima ne će biti prekinuta, već će se budućnost organski sa prošlošću vezati, a to je i razlogom, da držimo potrebnim pojedine sustave sadašnjost upoznati. Pravna filozofija slijedila je u glavnom sudbinu opće filozofije, pa što je rečeno za ovu vrijedi i za prvu. Za nju dolaze osobito u obzir dvije struje : novokantovska i novohegelovska. Ove struje zauzimlju razna mjesta u općoj filozofiji s jedne, a u pravnoj filozofiji s druge strane. Novokantovska struja niknula je u općoj filozofiji, tu se je ponajprije uvriježilo uvjerenje, da spas stoji u novokriticizmu, u lozinki „Zurück zu Kant". Iz opće filozofije prodr'o je onda taj pokret i u pravnu filozofiju, gdje je našao odličnih pobornika u Stammlera, Jellineka, Kantorowicza, u novije vrijeme Radbrucha i drugih. Novohegelovska struja nasuprot počela se je u općoj filozofiji javljati tek u posljednje doba, i još uvijek dosta neizrazito, dok je ona u pravnoj filozofiji već dugo vezana uz imena Berolzheimer i Kohler. O pravnoj filozofiji ovoga posljednjega biti će nam zadaćom u slijedećim recima govoriti.

Izabrali smo ovu knjigu u jednu ruku zato, što su čitavi sustavi pravne filozofije u njemačkoj literaturi vrlo rijetke književne pojave. U drugu opet ruku odabrali smo s veseljem ovu knjigu i zbog toga, što će se na oprečnom mnijenju naše mišljenje točnije i jasnije moći odrediti.

Osobitu pažnju posvetit ćemo općenitom dijelu Kohlerove filozofije, po kojem možemo upoznati cijelu konstrukciju njezinu, koja izgleda ovako.

Pravna filozofija jeste jedna grana filozofije, i to one filozofije, koja se bavi čovjekom i njegovom kulturom, te koja imade zadaću metafizičku, da naime ispita, da li i koje su to sile, što djeluju iza onoga, što mi našim sjetilima opažamo. Pravna dakle filozofija, kao grana filozofije čovjeka, ima nastojati da sazna dublje razloge ljudskoga bivstva i koji jeste dublji smisao ljudskog djelovanja. Ljudsko je djelovanje kulturno djelovanje. Pod kulturom razumijevamo skup ljudskih tečevina u nadvladanju svemira pomoću spoznaje i umjetničkog stvaranja kao i pomoću materijalnog vladanja. Tako je kultura podjedno kultura istinitoga i lijepoga, kao i moćnoga. Kulturnom vrednotom jeste sve ono, što se uslijed spoznaje, stvaranja i vladanja z n a t n o g stvori, učini. Naravno, veli Kohler, da je ovaj pojam vrednote objektivan : on imade svoj temelj u biću i u zadaći kulture. Kulturni razvoj imade nastojati, da stare kulturne vrednote uzdrži, a nove da stvara. Pored ovih primarnih vrednota, imade još sekundarnih, podupirajućih vrednota. Ovamo pripadaju naročito ćudorednost i pravo, koji imadu svjetski proces podupirati u njegovu nastojanju, da postigne

svoje ciljeve, jer samo ona zajednica, koja je pravno i ćudoredno uređena, može da spoznaje, da vlada prirodom i da trajno u umjetnosti djeluje stvaralački. Ali niti pravo niti ćudorednost nijesu apsolutne vrednote. Jezik i pismo nijesu kulturne vrednote, već samo kulturna pomoćna sredstva. Kulturi duševnoj nužna je kao podloga materijalna kultura, t. j. skup svih ljudskih tečevina, da se pokriju životne potrebоće, i vanjskih za to potrebnih dobara. Dakle ne sretno, nego plemenito, lijepo i dostojno živjet jeste svrhom, a to upravo znači : živjeti u njegovanju kulturnih vrednota. Pravni poredak jeste čovječanstvu zaradi uzdržavanja i daljnjeg stvaranja kulturnih vrednota nametnuto uređenje životnih odnošaja. To su dakle pravila, koja su nametnuta, t. j. njihovo udovoljenje ne stoji do volje onoga, na koga su ona upravljena, već se njihovo udovoljenje traži. U tome se ne predpostavlja neposredna prisila, već dostaje, da su za obdržavanje pravnog poretka poduzete mjere i da je samovolji povučena granica. Time jeste, misli Kohler, i riješeno pitanje o prisilnoj naravi prava. Po ovom prisilnom elementu razlikuje se pravo od drugih elemenata, koji unapređuju kulturu, navade i običaja.

Pravo se mijenja te se mora priljubiti kulturi, koja se bez prestanka razvija, a treba da je takovo, te odgovara promijenjenim kulturnim zahtjevima, pa da kulturu promiče, a ne da je ustavlja i tlači.

Pravo kao kulturna pojava i kao kulturni elemenat predmetom je naše spoznaje i našeg proučavanja. Pravo imade dakle posla sa onim što jeste, a ne s onim što treba da bude, kako neki to misle.

Razliku izmedju prava i ćudorednosti određuje Kohler ovako : Kulturni život ne traži samo, da se čovjek drži pravnih propisa, nego zahtijeva osim toga mišljenje, koje odgovara kulturnim potrebоćama, i po kojemu se ravnamo i u onim slučajevima, kad nema pravne norme. Cijeli čovjek neka bude kulturnim faktorom, te se ima kaniti anarhističkog, kako veli Kohler, mišljenja. Ćudoredno mišljenje jeste ono, koje je u skladu sa kulturnim zahtjevima, a djelovanje na temelju takovog mišljenja jeste ćudoredno. Ćudorednost ima da proizlazi iz nutrinje čovjeka, te prema tome je isključena svaka prisila. I pravno djelovanje može da bude ćudorednim, a to u onom slučaju, ako pomisli na pravnu prisilu posve nestane pred nutarnjim nagonom, koji je usmjeren na ispunjenje pravne zapovijedi.

Etika nije identična s ćudorednošću, već je jedan smjer ćudorednosti, naime ćudorednost u općenju sa ostalim svijetom uz priznanje dostojanstva i vrijednosti bližnjega. Etika počiva na metafizičkoj predstavi jedinstva sviju ljudi, ona se osniva na nesvijesnom čuvstvu, koje nalazimo u filozofskom sistemu svjetske duše i panteizma.

Odnos između prava i ćudorednosti jeste ovaj : 1. pravo neka ne nalaže ništa nećudoredna, nasuprot se 2. upotreba i izvršivanje subjektivnih prava ne mjeri se prema načelima ćudorednosti ; i nećudoredno upotrebljavanje ovih prava jošte se nalazi u sferi objektivnog prava.

Pravna filozofija kao filozofija čovjeka mora svojom izlaznom točkom uzeti filozofiju sveukupnoga svijeta, jer samo kao dio svijeta i kao poluga svjetskog procesa možemo čovjeka shvatiti u njegovom znamenovanju i njegovu djelatnost ispravno označiti. Zato treba da uzmemo u obzir teoriju spoznaje i metafiziku. Prema Kohleru radi se u teoriji spoznaje o pitanju odnošaja izmedju objekta i subjekta i o pitanju, da li našim predodž-

bama o svijetu odgovara jedan zbiljski svijet i kako se odnosi ova zbilja prema našim predodžbama.

U teoriji spoznaje stoji Kohler, u oštroj oprijeci sa Kantovim dualizmom, na stajalištu Hegelovom, da i subjekt i objekt pripadaju jednom istom velikom svijetu, pa zato mora među njima postojati i suglasje, da tako između objekta i subjekta ne postoji nikakov jaz, već je razlika među njima tek relativna Prostor i vrijeme nijesu (kao kod Kanta) zorovi a priori, produkti naše duše, već oni postoje i u zbilji. Metafiziku drži Kohler, u skladu sa Hegelom, a opet u opreci sa Kantom mogućom, a to na taj način, što mni, da pored empiričkog iskustva u fenomenalnom svijetu imademo jošte tako zvano aksiomatičko iskustvo, pomoću kojeg prodiremo neposredno u nadfenomenalno. Neispravna je tvrdnja (Kantova naime), veli Kohler, da snaga našeg uma nedostaje za nadfenomenalni svijet i da za ovaj kategorije našeg mišljenja ne vrijede: jer, veli on, činjenice, do kojih smo došli iskustvom i ono što leži nad tim u najužoj jeste vezi, pa to moramo shvatiti pomoću istih zakona mišljenja. Kohler usvaja također metafizičko shvaćanje Hegelovo o bivanju i razvoju, jer bit Hegelovo mišljenja ne leži, kao kod Heraklita, u tome, da se sve nalazi u vječnom razvoju, već u tome, da je ovaj razvoj izraz jedne ideje, koja se od momenta do momenta razvija i utjelovljuje se uvijek u novim formama. Proces, koji se u svijetu odigrava, označuje Hegel kao logičko mišljenje, koje u tezi, antitezi i sintezi neprestano napreduje, tako da se na taj način zbiva stalno napredovanje od jednoga do drugoga, napredovanje kako u kozmosu, tako u duhu ljudskomu. No ovu metafizičku misao Hegelovu prihvaća Kohler samo uz jedan ispravak. Ovaj razvoj ne zbiva se potpuno nesmetano, prema spomenutoj logičkoj shemi, već ga sprečavaju s jedne strane naturalizam svijeta, a duševno ustrojstvo čovječanstva, koje zabaše na stramputice, često dapače graniči i sa patološkim, s druge strane. Ipak odobrava Kohler Hegelovu tvrdnju, da mi, iako idealni razvoj ne možemo označiti neprestanim napredovanjem, iako mi moramo u historiji zabilježiti raznovrsne zapreke, dapače i nazadovanja, ipak opažamo u povijesti stalno napredovanje.

Novohegelijanizmom označuje Kohler onu filozofsku struju, koja u jednu ruku preuzimlje Hegelovu filozofiju identiteta i njegovu nauku o razvoju, u drugu pak ruku sužuje Hegelovu dijalektiku t. j. nauku o stalnom naskroz logičkom bivanju, koja naročito ne će da konstruira cijelu svjetsku povijest prema razvoju triju momenata: teze, antiteze i sinteze. Hegelov razvoj ideje postaje, što se tiče čovjeka, kulturnim razvojem; mi uzimljemo, da kultura stalno napreduje, ako i ne u neprekinutom redu, već isprekidana mnogim smetnjama i pod utjecajem mnogih nepravilnosti. Ideja pak, koja se u historiji i životu voruje, jest evlast čovječanstva nad svijetom pomoću spoznaje, stvaranja i tehnike.

Zatim nam prikazuje Kohler u velikim crtama povijest pravne filozofije, no moramo naglasiti, da je prikaz vrlo jednostran i sastavljen naskroz subjektivno, u pravcu naime, da se na sve oprečne struje i protivna mnijenja naprosto ne osvrće. Donijet ćemo samo njegove izvode o novijoj pravnoj filozofiji.

(Nastavit će se.)

Zakonodavstvo.

ZAKONSKA OSNOVA

o proširenju i nadopunjenju zakona od 3. listopada 1876. o postupku u pravnim poslovima manje vrijednosti (o postupku bagatelnom ili maličnom) pred kotarskim sudovima.

(Svršetak.)

Dokaz po svjedocima.

§ 37.

Ako se sucu uzvidi, da je potrebito saslušati svjedoke, na koje se pozivlje stranka, koja želi tim dokazati svoje prokaze, imat će odrediti da se saslušaju za same rasprave, a bude li potrebno, imat će ju tu svrhu odgoditi ročište.

§ 38.

Kao svjedoci nepripusni imadu se isključiti ureda radi:

1. osobe, koje nisu kadre kazivati onoga, što opazuju, ili koje su u ono doba, na koje bi se odnositi imalo kazivanje njihovo, bile nesposobne spaziti onu stvar, koja treba da bude dokazana;
2. duhovnici u pogledu onoga, što im se je povjerilo na ispovijedi;
3. državni urednici, ako bi kazivanjem svojim povrijedili uredovnu tajnu, koju su dužni čuvati, već ako ih od te dužnosti riješi predstojnik njihov.

Ustanove građanskoga parbenoga postupnika o završnosti i sumnjivosti svjedoka ne imaju mjesta u postupku maličnom; sudac će po slobodnom osvjedočenju svojem imat brižljivo uvažiti svekolike okolnosti, koje djelovati mogu na nepristranost svjedoka i na vjerodostojnost kazivanja njihovih.

§ 39.

Kazivanje može se uskratiti:

1. na pitanja, gdje bi odgovor svjedoku, ženidbenom njegovom drugu ili osobi, s kojom je on u upravnoj ili pobočnoj lozi do drugoga koljena u rodu ili tazbini, ili koju je on posinio ili pokćerio, nanijeti mogao sramotu ili gdje bi se uslijed odgovora poroditi mogla pogibelj, da kazneni sud postupa proti njima;
2. na pitanje, gdje bi se iz odgovora svjedoku ili kojoj god od osoba, navedenih pod br. 1., prouzročiti mogla neposredna pravna šteta na imovinu.

Nego ako se radi o pravnim poslovima takovim, gdje je svjedok učestvovao kao osoba potvrdjujuća (Urkundspersonen), i o djelima, koja je on u pogledu prijepornoga pravnoga posla izveo kao predšasnik u pravu, kao poruk ili kao zastupnik jedne ili druge stranke, ne će se iz toga razloga moći uskratiti svjedočanstvo;

3. u obziru takovih čina, o kojima svjedok ne bi mogao iskazati ništa, a da ne povrijedi dužnost tajne, koja mu je po zvanju njegovu nadležna, već ako nije od toga odriješen.

§ 40.

Svjedoci, koji su poradi kriva svjedočanstva, ili poradi krive prisege bili osuđeni ili koji, kada se preslušavaju, nisu još prevalili četrnaeste godine života, ne će se moći zaprisegnuti.

Takovi svjedoci, kao i oni, glede kojih se obje stranke odriču zaprisege njihove, imadu se preslušati nezapriseženi.

§ 41.

Svjedok zaprisegnut će se nakon preslušanja.

§ 42.

Sudac može prije, nego li svjedoka ispita o okolnostima, koje se tiču prijepora, shodnim pitanjima nastojati, da se o osobnim njegovim odnošajima obavijesti, ne bi li time uvidio, je li kadar svjedok posvjedočiti, što sucu treba znati, da prijepor riješi.

§ 43.

Pri preslušavanju imat će sudac ureda radi ili po predlogu stranaka (§ 29.) dati svjedocima shodna pitanja o onim činima, glede kojih se pribaviti imade dokaz o njihovom kazivanju.

Ako se radi o tom, da svjedoka presluša zamoljen sudac, naznačit će se u zamolnom pismu oni čini, o kojima će se svjedok imat očitovati pod prisegom ili bez prisege.

Sudac, od kojega je poteklo pismo zamolno, moći će i pošto mu stigne nezapriseženo kazivanje svjedokovo, narediti, da se svjedok naknadno zaprisegne.

§ 44.

Svjedoci, kojima su kazivanja protuslovna, mogu suočit se bud po predlogu, bud ureda radi.

§ 45.

Kazivanje svjedoka, koji preslušani budu na ročištu raspravnom, ubilježit će se po bitnom mu sadržaju u raspravnom zapisniku. Što bude ubilježeno, pročitat će se strankama.

U zapisniku opazit će se, da li je svjedok zaprisegao se ili da li nije položio prisege.

Dokaz po vještacima.

§ 46.

Ako bude potrebno, da se dobavi dokaz po vještacima, imat će sudac narediti, jednoga ili više vještaka odmah, čuvši najprije stranke, koliko da ih bude i koji da bude.

U pravilu dosta će biti, ako se naredi jedan vještak.

Ako izjavljeno mnijenje ne bude dovoljno, moći će se narediti, da dadu iznovično mnijenje isti vještaci ili pak drugi.

§ 47.

S istih razloga, s kojih je svjedok vlastan uskratiti kazivanje, moći će tko i zahtijevati, da ne bude određen za vještaka.

Vještaka ne će biti potrebno zaprisizati, ako obje stranke privole na to.

U ostalom što se tiče preslušavanja vještaka imat će se smislu shodno uporavljati §§ 43.—45.

Dokaz sravnjivanjem rukopisa.

§ 48.

Rukopise sravnjivat će sudac u pravilu sam. Ako li pri tom nadje kakovih sumnja, moći će pozvati i vještake, da izjave svoje mnijenje.

Ako nema pri ruci pisama, koja bi se sravniti mogla, moći će se stranci onoj, kojoj o rukopisu treba da pribavljen bude dokaz istinitosti, naložiti, neka napiše pred sucem, one riječi, koje joj on naznači.

Što bude napisano, priklopit će se raspravnom napisniku.

Od kojega će upliva bit glede dokaza, ako stranka ovakovomu sudačkom nalogu ne će da se pokori, ili ako što napise pismom očito pretvorenim (iskrivljenim), ostavlja se to sucu da prosudi.

Očevid.

§ 49.

Da se stvar razjasni, moći će sudac na predlog ili ureda radi narediti očevid, ka kojemu prizvat će se, ako potrebno bude, jedan ili više vještaka. Ako se radi o tom, da se vidi i razmotri takav predmet, koj se, kao što tvrdi dokazivalac, nalazi u rukama stranke protivne, ili pak u pohrani kod javne koje vlasti, valjat će tad ustanove navedene u §§. 35. i 36.

Rezultat očevida upisat će se u raspravnom zapisniku, ako li je očevid obavljen izvan ročišta raspravnoga, tad u zapisniku posebnom, što bude upisano, pročitat će se strankama.

Dokaz preslušavanjem stranaka radi dokazivanja.

§ 50.

Osporene činjenice, koje su po riješenje važne, mogu se dokazati i preslušanjem stranaka.

Ovo se dokazivanje može na predlog ili ureda radi odrediti samo, kada nema drugog dokaza ili je potrebno popuniti dokaze.

§ 51.

Ne će se moći preslušati stranke, glede kojih postoji koj god od razloga isključnih, u §-u 38. pod broj 1 do 3, ili u §-u 40, točka 1. navedenih, kojima se zabranjuje preslušavati ih ili zaprisivati.

§ 52.

Sudac će, ocijenjivši pomnjivo sve okolnosti, presuditi, da li imade posvema otpasti dokazivanje preslušavanjem stranaka, kada se uvjeri, da stranka, koja se imade preslušati, nema znanja o spornoj činjenici ili kada je preslušanje stranke po §-u 51. nedopustivo.

§ 53.

Dokazivanje preslušanjem stranke određuje se zaključkom (§ 74. točka 5.). Dokaz se taj izvadja tako, da sudac stranci, koja se imade preslušati, stavlja shodna pitanja o činjenicama, koje se imadu preslušanjem stranaka dokazivati. Kod ovoga ispitivanja stranaka imadu se propisi §§-a 42.—45. shodno primjenjivati.

Stranku treba preslušati pred raspravnim sudom. Dokaz se ovaj može po zamoljenom sucu izvesti samo, ako je radi neuklonivih zapreka nemoguće, da stranka lično pristupi, ili ako bi to nerazmjernih troškova prouzrokovalo.

§ 54.

Stranke se imadu najprije preslušavati bez zakletve; nakon ovoga preslušanja može slijediti preslušanje pod zakletvom.

Kod nezakletoga preslušavanja treba, ako su obje stranke došle, u pravilu ispitivati o činjenicama, koje se dokazati imadu. Prije nezakletoga preslušanja imadu se stranke upozoriti, da govore istinu, jerbo ih prema okolnostima može sud prinuditi, da polože zakletvu na ono, što budu kazivale.

§ 55.

Kada nezakleto ispitivanje ne dostaje za to, da uvjeri suca o istinitosti ili neistinitosti činjenice, koja se dokazati imade, može se odrediti preslušanje pod zakletvom.

Samo jednoj od stranaka može se naložiti, da o istoj činjenici iskazuje pod zakletvom. Pri tom može sudac iz nezakletoga iskaza stranke nekoje tvrdnje istaknuti, koje će stranka pod zakletvom opetovati; sudac može takodjer, odredjujuć preslušanje pod zakletvom, složiti izreku, po kojoj će stranka o pojedinoj okolnosti pod zakletvom kazivati.

Ako stranka bude pod zakletvom krivo iskazala, njezino kazivanje smatra se po kaznenom pravu kao kriva prisega pred sudom položena.

Prije nego li se stranka pod zakletvom presluša, imade se opomenuti na kazivanje istine, na svetost i važnost zakletve i na kazneno-pravne posljedice krive zakletve. U zapisniku valja zabilježiti, da je stranka tako opomenuta.

§ 56.

Sudac će, uvažujuć pomnjivo sve okolnosti zaključiti, koja se od nezakleto preslušanih stranaka imade pod zakletvom preslušati. On može raspravu radi ispitivanja pod zakletvom odgoditi, ako smatra opravdanim, da se stranci, koja će se preslušati, dade rok promišljavanja.

§ 57.

Propisi o dokazu po svjedocima vrijede i za dokazalo preslušanjem stranaka, koliko nije ovdje drugo propisano. Ali razlozi u §-u 39. broj 2 i 3 naznačeni ne opravdavaju kraćenje svjedočenja stranke, koja se imade preslušati.

Ako koja stranka ne pristupi na ročište, određeno po §-u 53. radi preslušavanja, ili ako stranka došavši na ročište, krati kazivanje, ne smeta to, da se presluša pristupivši protivnik.

Nije dopušteno upotrebljavati prinudna sredstva, da stranka radi dokaza preslušanjem bez zakletve ili pod zakletvom k sudu pristupi ili da iskazuje.

§ 58.

Od kakova je utjecaja na dokaz, kada stranka bez dovoljnih razloga krati kazivanje ili odgovor na pojedina pitanja, kada pozvana radi preslušanja pod zakletvom ili bez nje ne pristupi ili kada se njen zakleti iskaz u bitnim točkama razlikuje od izjava, učinjenih prije toga, kada je bila bez zakletve preslušana, prosudjivat će sudac uvažujuć pomnjivo sve okolnosti.

§ 59.

Stranci preslušanoj radi dokazivanja pod zakletvom ili bez nje, ne pripada naknada troškova, koja pripada svjedoku, ali joj se priuzdržaje pravo zahtijevati naknadu toga troška sa troškom parničnim.

Propisi §§ 51. do 58. shodno se primjenjuju i kada se stranke preslušavaju ili pod zakletvom ispitivaju radi predlaganja dokaznih isprava, predmeta obavijesti ili razgleda.

§ 60.

Ako je izvjesno, da stranku ide naknada štete, ili da ona inako imade što tražiti, ali se dokaz o prijepornoj svoti naknade ili tražbine posve ne da polučiti ili bi se polučiti mogao samo s teškoćama, nerazmjerno golemima, moći će sudac, baš i ne obaziruć se na dokaz, što ga stranka možda nudi, po pravici ustanoviti tu svotu, preslušav, ako je potrebno, najprije stranke radi dokazivanja o okolnostima, koje bi za tu ustanovu bile odlučne.

§ 61.

Ako parnicu vodi zakoniti zastupnik kojega skrbljenika, moći će sudac odrediti po razboru svojem, hoće li se preslušati zakoniti zastupnik ili skrbljenik, ili pak obojica radi dokazivanja.

U parnicama mase imovinske imat će se u pogledu dokazivanja, gdje se stranke preslušavaju radi dokazivanja, zastupnik te mase smatrati kao stranka.

Nego u parnicama mase koje stečajne moći će sudac odrediti da se presluša upravitelj mase stečajne ili dužnik stečajni, ili pak jedan i drugi.

Ako je stranka parnična općina, društvo, družba, zbor ili druga koja korporacija ove vrsti, ne će za nju valjati ustanove §§ 50. do 60. Kazivanjem zastupnika korporacije takove, kao i kazivanjem inih članova i urednika njezinih, moći će se dokazati što samo po propisima o dokazu po svjedocima.

Pravo zastupnika takove korporacije, da kazivanje kao svjedoci uskratit mogu s razloga, navedena u §-u 39. broj 2. nije stegnuto onako, kao što je ondje rečeno; nego sudac uvaživ brižljivo svekolike okolnosti, imat će prosuditi,od kojega će upliva biti takova uskrata na riješenje stvari.

Ustanove pomenute u 3. točki ovoga paragrafa, valjat će i za punomoćnike parnične ,ako se isti preslušati imadu, da se uglavi dokaz.

§ 62.

Propisi o dokazu prisegom glavnom, prisegom domirnom i od ucjene ne će se uporavljivati u postupku maličnom.

Nego prosto će biti sklapat nagode, kojima će staviti uvjet, da će okončanje stvari imat zavisiti od položenja prisege, ustanovljene obostranim sporazumkom.

IV.

Zaglavne rasprave.

§ 63.

Ako se sucu uzvidi, da je parnica na temelju očitovanja, što su ih dale stranke, i na temelju dokaza nabavljenih, dospjela za rješidbu, izjavit će, da je rasprava zaglavljena.

Nego ako u svrhu, da se izreći može osuda, potrebna bude kakova popuna, bit će vlastan narediti, neka se opet započne rasprava.

§ 64.

Rasprava imat će se do proglasa, da se zaglavljuje, smatrati kao cijelost; sve, što do toga časa bude navedeno, vrijedit će kao navedeno za doba.

Pri izricanju osude uvažit će se samo ono, što je bilo u raspravi.

§ 65.

Ako započete rasprave ne bude moguće svršiti u jedan dan, imat će sudac na kašnjem ročistu bitne rezultate iz prijašnje rasprave usmene, kojih se još dobro sjeća, i koji mu se potvrdjuju bilješkami, što ih je lagljega pamćenja radi spisao vlastitom rukom, koliko moguće u pregledu navesti usmeno, obaziruć se pri tom na tužbu, na dokazala k spisom prinešena i na potvrde protokolarne; zatim opomenuti stranke, neka se glede toga očituju; popuniti ovim putem nedostatke ili ispraviti sumnje i napokon nastaviti raspravu držeć se ustanovljenih na ovaj način rezultata iz rasprave prekinute.

V.

Zaključci.

§ 66.

Zaključci, što ih je sudac tečajem postupka izrekao i proglasio, imat će se strankama, koje budu pri proglašivanju, u pismenom otpravku dostaviti odlukom samo onda, ako stranku ide pravo, uteći se proti zaključku k višjem sudu ili voditi odmah ovrhu na temelju odluke.

Za stranke, kojih nije bilo pri proglašenju, imat će se u ovim slučajevima, a povrh toga u svim slučajevima, gdje to iziskuje vodjenje postupka, narediti, da im se dostavi otpravak pismeni.

Ako pismena otpravka dostavljati ne treba, imat će usmeno proglašenje istu moć, koju ima dostava.

VI.

Osude.

§ 67.

Osudu moći će izreći samo onaj sudac, koji je glavom vodio raspravu parničnu.

Ako nastane potreba, da se prije, nego što izrečena bude osuda, izmijeni sudac, imat će usmenu raspravu novi sudac započeti iznova i rabiti pri tom tužbu, dokazala k spisom prinesena i potvrde protokolarne.

§ 68.

Osuda će se izreći i usmeno proglasiti redovito odmah, čim bude zaglavljena usmena rasprava. Kod proglašenja osude imat će sudac navesti i bitne razloge rješidbene. Ovako proglašena osuda imade se odmah, a najdulje u roku od tri dana zajedno sa razlozima staviti na pismo i taj sastavak priklopiti zapisniku raspravnom.

Ako su pri proglašenju osude bile prisutne obje stranke, dostavit će se pismeni otpravak osude samo onoj stranci, koja to zahtjeva. Stranci, koja nije bila prisutna kod proglašenja osude, dostavit će se svakako pismeni otpravak osude i razloga.

§ 69.

Ako se osuda s kojega razloga ne može odmah po zaglavljenoj raspravi izreći, naročito ako nije stigla dostavnica o dostavi tužbe ili poziva na raspravu, ako je rasprava zaglavljena prije nego stigne od zamoljenoga suda izvedba kojega dokaza, a ne ukazuje se potreba raspravu popuniti, može sudac osudu sa razlozima dostaviti strankam u pismenom otpravku najdulje za tri dana od kada je zapreka uklonjena. U takovom slučaju ne treba usmenoga proglašenja osude.

§ 70.

U uvodu osude ima biti navedeno ime sudca, koji je osudu izrekao.

U razlozima se imade u kratko prikazati cijelo stanje stvari prijepora, kako proizlazi iz usmene rasprave, bitne izjave i predloge stranaka u glavnoj stvari. Nadalje se imade jasno i izrazito razložiti, koje je činjenice i iz kojih razloga sudac uzeo dokazanima, te koji su ga razlozi vodili kod izrečenja osude.

§ 71.

U osudi naložit će se stranki, koja gubi parnicu, da protivnoj stranci naknadi troškove prouzročene joj parnicom.

Ako svaka stranka stranom nadvlada, stranom gubi, imat će se troškovi porazmjerno porazdijeliti ili medjusobno prebiti.

Nego moći se će jednoj stranci naložiti, da potpuno naknadi troškove, ako je protivna stranka izgubila samo njeku porazmjerno neznatnu čest, za koju, da ju dokaže, nije trebalo osobitih troškova.

Ako se parnica vodi radi novčane tražbine, koja bez pripadaka ne nadilazi 200 K ili radi stvari, koja vrijedi manje od 200 K, nema se stranci, zastupanoj po opunomoćeniku (odvjetniku) dosuditi naknada većega troška, nego li bi joj se dosudilo, da je glavom pred sud došla.

U ostalim po ovom postupku vodjenim parnicama vrijede glede naknade troškova zastupanja po odvjetniku općeniti propisi o sudbenom postupku u stvarima parbenim.

Odvjetnik je vlastan sa strankom svojom unapred ugovoriti izvjesnu nagradu za svoj trud oko zastupanja u parnici vodjenoj po ovom postupku, nu ne smije povjerenu mu stvar ni cijelu ni jedan dio njezin prekupiti.

Ako dodje do pogodbe dužan je odvjetnik stranci izdati potvrdu, u kojoj je označen preuzeti posao, ugovoreni iznos nagrade, način plateža, dogodno i potvrda primljenoga predujma.

§ 72.

Rok, uz koji da se zadovolji dužnosti, naloženoj u osudi, imat će se i u stvarih trgovačkih, ustanoviti na osam dana, radi li se o tom, da se obavi koja radnja ili koji posao, tad na vrijeme primjereno okolnostima.

Ovaj rok početi će, ako su pri proglašenju osude bile obje stranke, od dana, poslije proglašenja ; izvan toga slučaja pak od dana poslije dostavljenoga pismenoga otpravka.

§ 73.

Ako su od više tražbina, pođeranih u istoj tužbi, pojedine dospjele za rješidbu, a u pogledu drugih potrebito bude odgoditi ročište, da se kašnje nastavi rasprava ; moći će sudac o tražbinah dospjelih za rješidbu, odmah zaglaviti raspravu, izreći osudu i proglasiti ju ; nego, ako ne bude u stanju, podjedno izreći odluku o uzgrednih pristojbah ili o sudbenih troškovih, koji padaju na tražbine, imat će naročito izreći u osudi, na koliko će odluka o tom ostati priuzdržana kasnijoj osudi.

Na isti način moći će sudac odmah zaglaviti raspravu, i izreći i proglasiti osuda i u pogledu kojega dijela iste tražbine, ako je taj dio postao neprijeporan tim, što je tuženik dug naročito priznao.

Svaka od osuda, koju sudac izreče u istoj parnici, imat će u pogled pravnih lijekova i u pogledu ovrhe smatrati kao osuda samostalna.

VII.

Napisnik rasprava.

§ 74.

O raspravi usmenoj imat će perovodja sastaviti napisnik.

U napisniku raspravnom valja navesti.

1. sud, ime suca i perovodje, vrijeme i mjesto, kada i gdje biva rasprava, s dodatkom, da li je rasprava javna, ili da li je javnost isključena u smislu §-a 14. ;

2. imena stranaka i punomoćnika njihovih, s kratkom oznakom predmeta parbenoga ;

3. imena onih osoba, koje su na ročište došle kao stranke ili umjesto stranaka ;

4. zabilješke naredjene u §§ 6., 12., 20., 22., 45., 47., 49., i 59. ;

5. zaključke, koje je sudac izrekao i proglasio tečajem rasprave ;

6. vrijeme, kada se je zaglavila rasprava i kada proglasila osuda s dodatkom, da li su pri tom prisutne bile obje stranke ili nisu ;

7. ako rasprava pravnoga posla u postupku maličnom biva na temelju ugovora, sklopljena medju strankami (§ 3.) napomenu toga ugovora.

U slučaju, ako započete rasprave ne budu moguće svršiti u jedan dan, imat će se povrh toga, na predlog ili po rasudi suca ureda radi u kratko kao što sudac naredi, napisnikom raspravnim posvjedočiti ona očitovanja stranaka, kojima se steže ili se preinačuje zahtjev tužbe ili naročito priznaje dug ili koj dio od duga, zatim i prigovor, što ga je tuženik naročito učinio proti tvrdjenjem, na kojima se tužba osniva.

Prosto će biti strankama zagledavati u svako doba u napisnik.

Napisnika raspravnoga ne će potpisivati ni stranka, ni svjedoci ni vještaci ; pročitati će se samo u slučajevih, naročito naznačenih u ovom zakonu, ili onda, kada se sucu uzvidi, da je potrebito.

VIII.

Žaoba ništovna.

§ 75.

Osude izdate po kotarskom sudu u postupku maličnom uslijed neposredno podnesene mu tužbe mogu se pobijati samo pravnim lijekom žaobe ništovne s kojega god od slijedećih razloga :

1. što postupku maličnom po ustanovama ovoga zakona nije bilo mjesta;

2. što je osudu izrekao sud nenadležan (§§ 1.—4.) ;

3. što ju je izrekao sudac, koji nije bio zvan za sudstvo u postupku maličnom (§ 5.) ili koji nije vodio rasprave svekolike (§ 67.) ili koji je po postojećim zakonima dužan bio, poradi pristranosti ne primati se sudovanja u dotičnoj parnici ;

4. što se je nepravedno isključila bila javnost ;

5. što je raspravljala takova osoba, koja po zakonu nije za to bila sposobna ili nije bila vlasna ;

6. što se je nezakonitim činom ustegla stranci mogućnost, da raspravlja pred sudom ;

7. što je u glavnoj stvari izrečena presuda, nadilazeća predlog stranke;

8. što s povrede kojega u postupku obvezatnoga propisa ovoga zakona nije bilo moguće stvar temeljito i valjano prosuditi ;

9. ako je osuda tako manjkava, da se stvar uopće ne može prosuditi ili ako razlozi osude nisu udešeni prema propisima §-a 70 ;

10. ako se osuda temelji na činjenicama, koje su u protuslovlju sa sadržajem spisa ili isprava, nalazećih se u spisima, u koliko se osuda jedino na sadržaju tih spisa ili isprava osniva ;

11. što je sudac koju ustanovu zakona očito krivo shvatio, uporabio ili pregledao.

§ 76.

Žaoba ništovna imat će se u neprodužnom roku od 8 dana usmeno ili pismeno predati sucu prve molbe.

Ako je žaoba pismena, treba da je providjena potpisom od kojega odvjetnika, ako takav u opsegu dotičnoga kotarskog suda svoje sjedište imade.

Rok počimat će se od dana prije dostavljena pismena otpravka osude, a ako nije potrebno ureda radi naređivati takove dostave, tad od dana, kojega usmeno bude proglašena osuda.

Ako stranka, za rok od osam dana zaište otpravak osude, tad u drugom pomenutom slučaju ne će se računati vrijeme od dana te prošnje pak do dana dostavljena otpravka, a ni oba ova dana.

§ 77.

Pravodobno podnesenu ništovnu žaobu podnijet će sudac prve molbe zajedno sa spisima banskom stolu, makar bila samo u napisu podnesena i makar nema propisane formalnosti.

Prekasno podneseni pravni lijek zabacit će sudac prve molbe ureda radi.

§ 78.

Ako banski stol obnađe, da postupku po ovom zakonu nije bilo mjesta, ili da je osudu izrekao sudac nenadležan, ukinut će osudu kao ništavu.

Predleži li koji od razloga navedenih u brojevima 7 i 11 §-a 75. ukinut će osudu maličnoga suca i sam izreći osudu.

Isto će učiniti u slučaju, da postoji razlog naveden pod br. 10 §-a 75. ili ako razlozi osude nisu udešeni prema propisu §-a 70. a banski stol ne obnađe odrediti novu raspravu.

U svim ostalim slučajevima §-a 75. ukinut će banski stol prvosudnu osudu i odredit novu raspravu pred prvim sudom.

Prema mjeri slučaja učinit će potrebne naredbe, da se povede zak. postupak pred ovlaštenim sucem, ako li pak bude razloga delegirat će drugoga suca.

§ 79.

Pravodobno predanom žaobom ništovnom obustavlja se ovrha osude.

Protiv osuda i inih rješidaba, što ih banski stol po postupku maličnom izdade nema mjesta daljemu pravnom lijeku.

§ 80.

Da se otpravcima osuda isprave pogrješke pisarske ima se iskati u suca, koji je izrekao osudu.

Ovaj će uslijed toga, čuvši obje stranke, i uzev natrag sve izdate otpravke osude, popraviti što bude potrebito.

Utok.

§ 81.

Protiv zaključaka i inih odredaba, što ih mališni sudac izdade tečajem rasprave po maličnom postupku u koliko nisu ustanovom druge alineje §-a 82. izuzeti, nema mjesta zasebnom pravnom lijeku, ali stranka može svoje žaobe protiv njih spojiti sa eventualno kasnije podnesenim dopuštenim pravnim lijekom. Maličnoga suca ne vežu takovi zaključci i odredbe te ih može prema potrebi sam preinačiti u koliko nisu njima stekle kakova prava stranke ili treće osobe.

§ 82.

Protiv zaključaka, kojim se izjavljuje opravdanim, što je stranka izostala ili promašila rok (§ 25.) nema mjesta pravnom lijeku.

Zaključci, kojima se uskraćuje povedenje maličnoga postupka ili se obustavlja postupak već poveden i odluke, kojima se odbija prošnja za opravdanje, što je dotičnik izostao ili za povratu u stanje predašnje radi promašenog roka za podnesenje kojega podneska, kao i zaključci i odredbe, kojima treće osobe stiču kakova prava ili kojim se kojoj stranci nalaže platež kakovog troška bez obzira na izlaz parnice, mogu se napadati utokom. Utok se imade u roku od 8 dana predati sucu prve molbe.

Pismeni utoci moraju biti providjeni potpisom odvjetnika.

S utokom postupat će sud prema propisima §-a 77., ali će predlaganje utoka višemu sudu po mogućnosti udesiti tako, da time ne će trpiti odlaganja rasprava glavne stvari, koja je možda još u tečaju.

Utok rješava banski stol konačno.

Povrata u stanje predašnje.

§ 83.

Rasprava o povrati u stanje predašnje poradi obnađenih novih dokazala skopčat će se s raspravom glavne stvari i imat će se o jednoj i o drugoj izreći rješitba jednom istom osudom.

U tužbi na povratu u stanje predašnje imat će se podjedno kazati zahtjev u stvari glavnoj.

Povrata u stanje predašnje moći će se iskati također, da se provedu takovi dokazi, za koje je sudac u smislu §-a 28. točka 3. uskratio bio, da se izvedu, ako je stranka kadra posvjedočiti, da je neumjesna ona predmjeva, na kojoj se osniva uskrata. Povrata u stanje predašnje poradi loša zastupstva nema mjesta.

IX.

O postupku uslijed pritužbe proti osudam ili rješidbam mjesnih sudova.

§ 84.

Čim kotarskom sudu stigne prijava pritužbe proti osudi ili rješidbi mjesnoga suda, a svakako ne preko nedjelje dana, naredit će ročište za usmenu raspravu u postupku maličnom.

Na ročište pozvati će se obje stranke pozivnicama, koje će sadržavati opomenu navedenu u §-u 11.

§ 85.

Kotarski sudac ima pritužbu odbiti, ako je bila prekasno mjesnom sudu prijavljena.

§ 86.

Pred kotarskim sucem ima se parnica iznovice raspraviti.

Rasprava počamši od usmena obrazloženja tužbe ima se voditi i zaglaviti, dokazi narediti izvesti i osuda proglasiti i dostaviti po odnosnih ustanovah ovoga zakona o postupku pred kotarskim sudovima uslijed neposredno podnesene im tužbe, u koliko nisu u ovom poglavlju preinačene ili nadopunjene.

§ 87.

Stranke mogu pred kr. kotarskim sucem navesti okolnosti i dokaze, koje nisu pred mjesnim sudom predložile, ili koje mjesni sud nije uvažio ili pripustio i sudac, ako ih smatra odlučnimi, ima narediti, da se pred njim izvedu.

Prosto je pritužitelju obaliti svoj zahtjev, nu ne smije ga povisiti.

§ 88.

Osuda ima glasiti, da se osuda mjesnoga suda uzdržava u kreposti ili preinačuje: u oba slučaja imade kotarski sudac dodati vlastitu izreku u glavnoj stvari i uzgredicah.

§ 89.

Ako kotarski sud uslijed pritužbe preinači rješidbu mjesnoga suda, kojom je isti izrekao, da nije nadležan, ima uputiti mjesni sud, da parnicu raspravi i riješi.

§ 90.

Ako kotarski sud obnađe, da mjesni sud nije bio nadležan rješavati parnicu, ukinut će osudu, te ureda radi povesti postupak samo u onim slučajevima, u kojih je nadležan po maličnom postupku.

§ 91.

Protiv osuda, zaključaka i inih odredaba, što ih mališni sudac izdade u postupku povedenom uslijed pritužbe protiv osude i inih rješidaba mjesnoga suda u parnici ili ovrsi nije dopušten dalji pravni lijek.

Banski stol dužan je ipak svakom prilikom najstrožije nadzirati poslovanje sudaca i u ovom postupku, a napose paziti, da se strogo obdržaje propis §-a 70.

X.

Ovrha.

§ 92.

Propisi §-a 61. do 77. zakona od 3. listopada 1876. o mjesnim sudovima i postupku pred njimi imadu se uporabljivati i po maličnom sudu, kada se ovrha vodi radi iznosa, koji bez pripadaka ne nadilazi 200 K.

Kotarski sudovi mogu provedbu takovih ovrha naložiti mjesnom sudu, u kojega se području imade izvršiti ovrha.

Utoci se u ovom slučajevima imadu podnašati i rješavati po §-u 82.

Vodi li se ovrha radi tražbine, koja bez pripadaka nadilazi 200 K ili kada se vodi ovrha na nepokretnine ili ina vrst ovrhe, koja se ne može po propisima zakona o mjesnim sudovima izvršiti, valjaju u svakom slučaiu općeniti propisi o ovrsi, o rokovima i o pravnim lijekovima.

XI.

Ustanove zaglavne.

§ 93.

U koliko nema u zakonu ovom ustanova posebnih, valja se držati. općenitih propisa o sudbenom postupku u stvarih parbenih.

§ 94.

Kod banskog se stola imadu za rješavanje pravnih lijekova u maličnom postupku ustrojiti stalna vijeća.

§ 95.

Propisi ovoga zakona protezat će se i na parnice, u kojima je tužba predana prije dana, kojega ovaj zakon na snagu stane, ako samo jedna stranka zaište, da se stvar po ovom postupku raspravi.

Pri tom će se shodno primjenjivati propis drugog stavka §-a 67.

Ostale će se parnice nastaviti i dovršiti po dotle valjanim postupovnim propisima.

§ 96.

Provedba se ovoga zakona povjerava banu kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, koji se podjedno ovlašćuje, da naredbom odredi dan, kada će ovaj zakon stupiti na snagu i da izdade naredbom propise o provedbi zakona i o preinaci onih propisa poslovnoga reda, koji se tiču ovoga postupka.

VJESNIK.

(Odvjetnički odbor kraljevine Hrvatske) održao je pod predsjedanjem svoga predsjednika dra. Siebenscheina dne 25. o. mj. svoju redovitu sjednicu. Iz brojnoga dnevnoga reda spominjemo neke tačke. Zaključeno je predstavkom na zem. vladu požuriti novu kodifikaciju odvjetničkoga reda i izdanje minimalnoga cijenika u smislu zakona od 22. listopada 1914. Zaključeno je nadalje poraditi oko zakonskog uređenja opskrbe obnemoglih i oskudnih odvjetnika i njihovih porodica. Pitanje ovo već je bilo pretresano na zemaljskom sastanku odvjetnika u Zagrebu godine 1894. Zaključci, koji su tada stvoreni, ostali su neprovedeni, pak se sada ima nastojati, da se stvar provede.

(Sa hrvatskog sveučilišta.) Njegovo cesarsko i apoštolsko kraljevsko Veličanstvo blagoizvoljelo je Previšnjim rješenjem od 2. listopada t. g. premilostivo dozvoliti promaknuće javnog redovitog profesora filozofskog fakulteta sveučilišta Franje Josipa u Zagrebu dra. Gavre Manojlovića u V. činovni razred sa sustavnim berivima.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije uvrstio je čuvara arheološkoga odjela narodnoga muzeja u Zagrebu dra. Viktora Hoffillera u VIII. činovni razred.

(Previšnja odlikovanja.) Njegovo cesarsko i apostolsko kraljevsko Veličanstvo blagoivoljelo je Previšnjim rješenjem od 8. rujna t. g. u priznanje odličnoga službovanja u naročitom namještenju, hrvatsko-slavonskom zamjeniku državnog odvjetnika, dodijeljenom vrhovnoj vojnoj upravi u Beogradu dru. Ljudevitu Zimpermannu premilostivo podijeliti zlatni krst za zasluge sa krunom na vrpci kolajne za hrabrost.

Njegovo cesarsko i apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je Previšnjim riješenjem, danim na ratištu dana 13. rujna 1917. premilostivo podijeliti: Svetozaru Matiću, kraljevskom savjetniku, financ. ravnatelju, komu je povjereno proviđanje poslova zamjenika financ. ravnatelja, naslov ministarskog savjetnika, financ. savjetniku, zamjeniku financ. ravnatelja osječkog Đuri Terkoviću naslov kraljevskog savjetnika, financ. tajniku u Zagrebu Stjepanu Geršiću naslov i značaj financ. savjetnika, financ. tajniku Josipu Herenčiću u Bjelovaru i Ivanu Padjenu u Osijeku naslov financ. savjetnika prosto od pristojbe, nadalje financ. pomoćnom tajniku u Varaždinu Žigi Križanu naslov i značaj financ. tajnika, a financ. perovođama u Zagrebu dru. Janku Rajačiću i Antunu Tarczay-u naslov i značaj financ. pomoćnog tajnika.

Njegova cesarska i kraljevska Visost prejasni gospodin nadvojvoda Franjo Salvator, zamjenik pokrovitelja društva „Crvenoga križa" u monarkiji, izvolio je u ime Njegovoga ces. i kr. apoštolskog Veličanstva premilostivo podijeliti prosto od pristojbe oficirski počasni znak „Crvenog križa" sa ratnom dekoracijom Vladimiru pl. Trešćecu-Branjskom, kr. velikom županu u Zagrebu.

(U Dalmaciji.) Njegovo je c. i kr. Apostolsko Veličanstvo previšnjim rješenjem od 23. septembra o. g. premilostivo udostojilo udijeliti: Ratni križ II. razreda za civilne zasluge: namjesništvenom savjetniku Franu Simonelli, upravitelju kotarskog poglavarstva u Zadru, na-

mjesništvenom tajniku Franu Paneku, upravitelju kotarskog poglavarstva u Supetru, namjesništvenom tajniku dru. Enriku Mayru u Kotoru.

Ratni križ III. razreda za civilne zasluge: kotarskim komesarima: Ernestu Stipanoviću u Zadru, Andriji Ferriu Spljetu, Ivanu Borti u Kninu; namjesništvenim koncepistima Vicku Vlatkoviću u Imotskome, Ugu Storichu u Šibeniku, Tomi Calogera u Korčuli; namjesništvenim konceptnom vježbeniku Fridrihu Viheru u Dubrovniku.

Njegovo se ces. i kr. Apostolsko Veličanstvo premilostivo udostojilo udijeliti namjesništvenom savjetniku Antunu Rocco, prigodom kada je na svoju molbu postavljen u trajno stanje mira, red željezne krune trećeg razreda.

(U Bosni i Hercegovini.) Njegovo c. i kr. Apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je Previšnjom odlukom od 18. septembra 1917. podijeliti ratni krst za gradjanske zasluge II. razreda vladinom savjetniku Karlu Kudlichu, vladinom tajniku Fehim ef. Spahi, vladinim podtajnicima Emilu Woski i dru. Eugenu Sladoviću pl. Sladoevićkom.

(Imenovanja.) Njegovo cesarsko i apostolsko kraljevsko Veličanstvo blagoizvoljelo je Previšnjim rješenjem od 2. listopada t. g. sa sustavnim berivima premilostivo imenovati vijećnicima kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice vijećnike kr. banskog stola: Lazara Sremčevića i Đuru Miletića; sudbenim vijećnicima II. razreda: kotarske suce Bogoslava Sachsa, dodijeljenog sudbenom stolu u Mitrovici, Marijana Ručevića, dodijeljenog sudbenom stolu u Požegi, Milana Vurdelju, dodijeljenog sudbenom stolu u Ogulinu, Zvonimira Lopašića, dodijeljenog sudbenom stolu u Osijeku, Adalberta Plešnika, dodijeljenog sudbenom stolu u Zagrebu, Andriju Georgijevića, dodijeljenog sudbenom stolu u Bjelovaru, Đuru Mraza, dodijeljenog sudbenom stolu u Zagrebu, dra. Aurela Plemića, dodijeljenog sudbenom stolu u Osijeku, Borislava Nikolajevića, dodijeljenog sudbenom stolu u Petrinji, Dragutina Ignjića, dodijeljenog sudbenom stolu u Osijeku, Roka Maričića, dodijeljenog sudbenom stolu u Požegi, Savu Stojanoviću, dodijeljenog sudbenom stolu u Zagrebu, Ruperta Mihelića, dodijeljenog sudbenom stolu u Zagrebu, Svetozara Tomića, dodijeljenog sudbenom stolu u Varaždinu, Janka Gogolju, dodijeljenog sudbenom stolu u Zagrebu, Milana Kušta, dodijeljenog sudbenom stolu u Petrinji i Dimitriju Travicu, dodijeljenog sudbenom stolu u Gospiću, ostavivši ih na svom dosadašnjem mjestu službovanja; kotarskim sucima: sudbenog vijećnika II. razreda u Ogulinu Jakova Hirschla za kotarski sud u Garešnici i sudbenog pristava I. razreda Marka Dobrinića u Čabru za kotarski sud u Čabru.

Njegovo cesarsko i apoštolsko kraljevsko Veličanstvo blagoizvoljelo je Previšnjim rješenjem danim na ratištu dana 13. rujna 1917. premilostivo imenovati s naslovom kraljevskog savjetnika i značajem VI. plaćevnog razreda snabdjevenog financijalnog savjetnika financ. ravnatelja u Vukovaru dra. Bernarda Pavlinovića od Požege, nadalje financijalne savjetnike i zamjenike financijalnog ravnatelja u Varaždinu, odnosno u Vukovaru Dragutina Pintara i Ivu Kasuna u VI. plaćevni razred podijelivši potonjoj spomenutoj dvojici naslov kraljevskog savjetnika prosto od pristojbe.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je naslovom kr. vladinog tajnika odlikovane perovođe višeg razreda kr. hrv.-slav.-dalm.

zemaljske vlade: Ivana Petranovića, Božidara Žalca i dra. Mihajla Lanovića, imenovati tajnicima kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade u VII. činovnom razredu sa sustavnim berivima; kr. kotarskog suca Savu Stojanovića imenovati tajnikom kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade u VII. činovnom razredu sa sustavnim berivima; perovođu nižeg razreda kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, Dušana Rogulju, perovođom višeg razreda kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade u VIII. činovnom razredu sa sustavnim berivima; svršenog pravnika Matiju Grgurića, besplatnim perovodnim vježbenikom u opsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade; bivšeg gradskog perovođu u Osijeku Ivana Vukonića, perovodnim vježbenikom u opsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je tajnike kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade: Milana pl. Krainchicha kod kr. županijske oblasti u Osijeku, dra. Viktora pl. Vukovića, upravitelja kr. pograničnog redarstvenog satništva u Zemunu, Jaroslava pl. Špun-Strižića kod kr. županijske oblasti u Zagrebu i Ivu pl. Mraovića kod kr. županijske oblasti u Ogulinu, imenovati kr. županijskim tajnicima u VII. činovnom razredu sa sustavnim berivima; kr. kotarske predstojnike Napoleona pl. Špun-Strižića, Jovana Maksimovića, Ivana Mahina i dra. Marka Devčića, imenovati tajnicima kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade u VII. činovnom razredu sa sustavnim berivima; kr. kotarskog pristava I. razreda Konstantina Ljuštinu, imenovati perovođom višeg razreda kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade u VIII. činovnom razredu extra statum sa sustavnim berivima; kr. kotarske predstojnike: Franju Šabana kr. županijskim tajnikom, Bogumila Ivoševića, kr. županijskim tajnikom, dra. Tomislava pl. Matanića kr. kotarskim predstojnikom I. razreda, dra. Dominika Miletića kr. županijskim tajnikom, Matu Vrkljana kr. kotarskim predstojnikom I. razreda, Nikolu Žažica kr. kotarskim predstojnikom I. razreda, Đuru Rašetu kr. županijskim tajnikom, Ivana Benčevića kr. županijskim tajnikom, Aurela Šenou kr. kotarskim predstojnikom I. razreda, Emila Buljana kr. kotarskim predstojnikom I. razreda, Petra Juzbašića kr. županijskim tajnikom, Vladimira Derkosa kr. kotarskim predstojnikom I. razreda, Slavka Smrekara kr. kotarskim predstojnikom I. razreda, Edvina Aneta kr. kotarskim predstojnikom I. razreda, Mirka Kršnjavija kr. kotarskim predstojnikom I. razreda, Ivana Kadića kr. kotarskim predstojnikom I. razreda, Maksu Graffa kr. kotarskim predstojnikom I. razreda, Antuna pl. Junkovicsa kr. kotarskim predstojnikom I. razreda, Oskara pl. Szallopeka kr. kot predstojnikom i Josipa Stiplošeka kr. kotarskim predstojnikom I. razreda u VII. činovnom razredu sa sustavnim berivima, ostavljajuć ih na mjestu sadašnjeg službovanja; kr. kotarske pristave I. razreda: Stevana Runjanina, dra. Theophila Križana, Augustina Vitkovića, Maksimilijana Surmu i Đuru Biljčevića kr. kotarskim predstojnicima II. razreda u VIII. činovnom razredu sa sustavnim berivima; kr. kotarske pristave II. razreda: Andriju pl. Plemića i Stjepana Biničkoga kr. kotarskim pristavima I. razreda, Ivana Laufera kr. županijskim perovođom, Jovana Dotlića kr. kotarskim pristavima I. razreda, dra. Bogumira Krausa kr. županijskim perovođom, Milivoja Mirkovića, Dragutina Poića i dra. Ale-

ksandra Šibenika kr. kotarskim pristavima I. razreda, dra. Belu pl. Benčić-Siebera kr. županijskim perovođom, Ivana Mohara, Otona Spillera, Zdenka viteza Trnskoga, Amadea Peršića i oficijala računarskog ureda kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade Jovana Magovca kr. kotarskim pristavima I. razreda, u IX. činovnom razredu sa sustavnim berivima ; kr. perovodne vježbenike : Mihovila Vukovića, Milana Berdušeka, Nikola Murgića, Milana Rosandića, Đuru Bescha i Stjepana Galovića kr. kotarskim pristavima II. razreda u X. činovnom razredu sa sustavnim berivima.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je temeljem § 48. zakona od 21. lipnja 1895. „ob ustroju gradskih općina u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji" imenovati kr. kotarskog pristava I. razreda Nikolu Stilinovića, vladinim povjerenikom za grad Srijemski Karlovci ; zatim je imenovao dra. Franju Troppera, sudbenog pristava I. razreda kod kr. kotarskog suda u Zemunu, zamjenikom državnog odvjetnika II. razreda u IX. činovnom razredu za kr. državno odvjetništvo u Varaždinu ; Ivana Brnića, sudbenog prislušnika kod kr. kotarskog suda u Novoj Gradiški, sudbenim pristavom II. razreda za kr. kotarski sud u Vukovaru, Karla Häuslera, sudbenog prislušnika kod kr. sudbenog stola u Bjelovaru, kr. sudbenim pristavom II. razreda za kr. kotarski sud u Gjurgjevcu ; napokon prislušnicima u opsegu kr. banskoga stola perovodne vježbenike i to dra. Vladimira Vidmana kod kr. sudbenog stola u Zagrebu, dra. Antuna Benakovića kod kot. suda u II u Zagrebu, Josipa Zubera kod kotarskog suda u Dugomselu i Viktora Schiesla kod kotarskog suda u Donjem Miholjcu.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je imenovati povjerenstvo za krmu : Predsjednik Haladi Franjo, banski savjetnik ; podpredsjednik Lenarčić Andrija, upravitelj kr. zem. odsjeka za narodno gospodarstvo u m.; članovi povjerenstva : Gjermanović Aćim, ravnatelj saveza srp. zemljo-zadruga u Zagrebu, Kiepach pl. Milan, vlastelin, podpredsjednik hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu, Machnig Artur, ravnatelj nadbiskupskih dobara u Zagrebu, Marković Edo, ravnatelj zem. opskrbe d. d. u Zagrebu, Schmidt F. K., podpredsjednik hrv.-slav. gospodarskog društva u Osijeku, Švrljuga Koloman, gosp. nadzornik kr. zem. vlade, Turković barun Vladimir, veleposjednik, podpredsjednik gospodarskog društva.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je u „Hrvatsku-slavonsku zemaljsku centralu za promet sa stokom" imenovati : predsjednikom Anona baruna Rukavinu, veleposjednika u Belcu ; podpredsjednikom Franju Brauma, savjetnika računarskoga ureda kr. zemaljske vlade ; članovima : Franju Dragutina Schmidta, veleposjednika i prvog podpredsjednika Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva u Osijeku ; Josipa Kollenca, vlastelina u Bidružici ; dra. Franju Poljaka, narodnog zastupnika i glavnog ravnatelja Hrv.-slav. gospodarskog društva u Zagrebu ; Alberta Heyera, komercijalnog ravnatelja Hrv.-slav. gospodarskog društva u Osijeku i Dušana Nikolajevića, kr. kotarskog predstojnika ; članovima nadzornog odbora : Celsu Cavalieri-a, odsječnog savjetnika kr. zemaljske vlade ; dra. Nikolu Kostrenčića, tajnika kr. zemaljske vlade i Dušana pl. Mladenovića, revidenta računarskog ureda kr. zemaljske vlade.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je u smislu § 32. zak. čl. XVI. : 1884. zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora o autorskom pravu imenovati na vrijeme od 6 godina počevši od 10. rujna 1917.:

Dra. Luku Marjanovića, kr. ugarskoga dvorskoga savjetnika, predstojnika kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosuđe u m., predsjednikom ; Ljubu Babića-Gjalskoga, književnika i vlastelina, podpredsjednikom vještačkoga povjerenstva za autorsko pravo, a članovima istoga povjerenstva Josipa Bacha, ravnatelja drame ; dra. Ivana Bojničića, kr. dvorskoga savjetnika i zemaljskoga arhivara ; dra. Stjepana Bosanca, zem. školskoga nadzornika za srednje škole ; dra. Josipa Brunšmida, sveuč. profesora i ravnatelja arh. muzeja ; dra. Miroslava pl. Čačkovića, župan. fizika, ravnajućeg i primar. liječnika; dra. Stanka Franka, izdavača „Agramer Tagblatta"; dra. Janka Hörera, urednika „Narodnih Novina"; Janka Iblera, urednika „Narodnih Novina" u m.; Vjekoslava Klaića, sveuč. profesora ; Viktora Kovačića, arhitekta ; Ivana Kostrenčića, sveuč. bibliotekara u m.; dra. Milana Kressera, vladinoga tajnika ; dra. Izidora Kršnjavog, odjelnoga predstojnika kr. zemaljske vlade u m. i sveuč. profesora, dra. Gavru Manojlovića, sveuč. profesora ; Vilka Novaka, profesora ; Martina Pilara, arhitekta ; Augusta pl. Pisačića, građevnog nadsavjetnika ; Vjekoslava Ružića-Rosenberga, profesora ; dra. Milorada Stražnickoga, sveuč. profesora ; dra. Branka Šenou, profesora na višoj školi za umjetnost i umjetni obrt ; dra. Milana Šenou, javnoga izvanrednoga sveučilišnoga profesora i dra. Vladimira Varićaka, sveučilišnog profesora.

Kr. ug. ministarstvo financija imenovalo je financijalne tajnike dra. Marka Radića u Varaždinu i Franju Rengjela u Požegi financ. savjetnicima u VII. plaćevnom razredu, ostavljajući ih na dosadanjim službovnim mjestima, sa naslovom i značajem financijalnog tajnika snabdjevene financijalne pomoćne tajnike Mihovila Ferića u Zagrebu i Ivana Švrljugu u Ogulinu, nadalje financijalne pomoćne tajnike Mirka Renčevića u Gospiću, Vjekoslava Pálfy-a u Vukovaru, Branimira Brusinu u Zagrebu, Milana Krležu u Bjelovaru i dra. Dušana Vukelića u Gospiću financijalnim tajnicima u VIII. plaćevnom razredu, ostavljajući ih na dosadašnjim službovnim mjestima ; sa naslovom i značajem financijalnog pomoćnog tajnika snabdjevene financijalne perovođe dra. Josipa Scheidla u Osijeku i dra. Levina Polca u Zagrebu, nadalje financ. perovođe Dušana Blagojevića u Zagrebu, Rudolfa Franca u Ogulinu, Ladislava Milića u Varaždinu, Milana Vrankovića u Bjelovaru i dra. Stjepana Klobučara u Zagrebu financijalnim pomoćnim tajnicima u IX. plaćevnom razredu, ostavljajući ih na dosadašnjim službovnim mjestima ; odvjetničkog perovođu dra. Stjepana Popovića iz Pécsa poreznim povjerenikom u privremenom svojstvu i to u skupinu II., dodijeliši ga na službovanje kr. financijalnom ravnateljstvu u Ogulinu, dra. Svetozara Ivkovića poreznim povjerenikom skupine prve kod kr. financijalnog ravnateljstva u Zagrebu.

(U Bosni i Hercegovini.) Njegovo c. i k. apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je na preponizno izvješće, podneseno po zajedničkom ministru

financija, premilostivo imenovati odjelnog predstojnika u bosansko-hercegovačkom odjeljenju zajedničkog ministarstva financija Maksa pl. Gyurkovicsa zamjenikom zemaljskog poglavara za Bosnu i Hercegovinu.

C. i k. zajednički ministar financija imenovao je dvorskog savjetnika Josipa Kellnera definitivnim upraviteljem privrednog odjeljenja zemaljske vlade.

Zajednički ministar financija imenovao je bosansko-hercegovačkog vladina podtajnika dra. Eugena Gängla pl. Ehrenwertha vladinim tajnikom a bosansko-hercegovačkog kotarskog predstojnika II. razreda dra. Josipa Sümegha vladinim podtajnikom zajedničkog ministarstva financija.

Zemaljski poglavar imenovao je svršenog pravnika Vjekoslava Opatića privremenim perovodnim vježbenikom i dodijelio ga na službovanje kotarskom uredu u Srebrenici.

(Premještenja.) Njegovo ces. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim rješenjem od 2. listopada 1917. premilostivo dozvoliti premještenje sudbenog vijećnika I. razreda Stjepana Bratanića od sudbenog stola u Varaždinu onomu u Zagrebu na vlastitu molbu i premještenje kotarskog suca dra. Stjepana Kosanovića, dodijeljenog sudbenom stolu u Gospiću, kotarskom sudu u Korenici iz službenih razloga.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je premjestiti iz službenih obzira kr. županijske tajnike: Dragutina Vilfana od kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za narodno gospodarstvo, kr. županijskoj oblasti u Zagrebu i dra. Ernesta Spiesa od kr. županijske oblasti u Zagrebu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljskoj vladi, odjelu za narodno gospodarstvo; kr. kotarskog pristava II. razreda dra. Stevana Hadžija premjestiti od kr. redarstvenog povjereništva u Zagrebu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljskoj vladi, odjelu za narodno gospodarstvo; iz službenih obzira premjestiti kr. kotarskog pristava II. razreda dra. Dragutina Alkovića od kr. kotarske oblasti u Samoboru kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljskoj vladi, odjelu za bogoštovlje i nastavu, kr. kotarskog pristava I. razreda Antuna Gašparca od kr. kotarske oblasti u Ogulinu kr. kotarskoj oblasti u Rumi i kr. kotarskog pristava II. razreda dra. Ljudevita Valačića od kr. kotarske oblasti u Rumi kr. kotarskoj oblasti u Ogulinu; iz službenih je obzira kr. kotarske pristave II. razreda: Ivana Dotlića od kr. kotarske oblasti u Klanjcu kr. kotarskoj oblasti u Pakracu, Franju Kolara od kr. kotarske oblasti u Pakracu kr. kotarskoj oblasti u Djakovu, Đuru Turkalja od kr. kotarske oblasti u Djakovu kr. kotarskoj oblasti u Klanjcu, i kr. kotar. pristava II. razreda Stjepana pl. Kenfelja na vlastitu molbu od kr. redarstvenog povjereništva u Zagrebu kr. kotarskoj oblasti u Varaždinu; kr. kotarskog predstojnika Petra Dujića, ureda radi od kr. kotarske oblasti u Pregradi kr. županijskoj oblasti u Vukovaru, kr. kotarskog pristava II. razreda Franju Sudarevića, iz službenih obzira od kr. kotarske oblasti u Varaždinu kr. kotarskoj oblasti u Brodu i kr. kotarskog pristava II. razreda Rudolfa Skalu na vlastitu molbu od kr. kotarske oblasti u Brodu kr. pograničnom redarstvenom satništvu u Zemunu; iz službenih obzira: kr. kotarskog predstojnika Matiju Rusana od kr. županijske oblasti u Ogulinu ispostavi kr. pograničnog redarstvenog satništva u Novom; kr. kotarske pristave I. razreda: Stjepana Brkanovića od kr. kotarske oblasti

u Osijeku kr. kotarskoj oblasti u Virovitici, Petra Kajfeša od kr. zem. statističkog ureda kr. kotarskoj oblasti u Donjem Lapcu, povjeravajući mu upravu te oblasti; Nikolu Doljaka od kr. kotarske oblasti u Vukovaru kr. kotarskoj oblasti u Zemunu i Ivana Banovca od kr. županijske oblasti u Vukovaru kr. kotarskoj oblasti u Vinkovcima; kr. kotarske pristave II. razreda: Dragana Albrechta od kr. kotarske oblasti u Vinkovcima kr. kotarskoj oblasti u Mitrovici, dra. Nikolu Ugarkovića od kr. kotarske oblasti u Vrbovskom kr. kot. oblasti u Gospiću, Viktora Solertija od kr. kotarske oblasti u Donjem Lacu kr. kot. oblasti u Otočcu, Ivana pl. Zdunića, od kr. kotarske oblasti u Gospiću kr. kot. oblasti u Korenici, Milana Valečića od kr. kotarske oblasti u Brinju kr. kot. oblasti u Senju, Levina Eršega od kr. kotarske oblasti u Ivancu kr. kot. oblasti u Šidu, Ivana Laslavića od kr. kot. oblasti u Otočcu kr. kot. oblasti u Gračacu i Vladimira Hubera od kr. kot. oblasti u Zagrebu kr. kot. oblasti u Rumi; na vlastitu molbu kr. kotarskog priszva I. razreda Bogdana Cvijanovića od kr. kotarske oblasti u Velikoj Gorici kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljskoj vladi, odjelu za unutarnje poslove, te podjedno upravu kr. kot. oblasti u Velikoj Gorici povjeriti perovođi nižeg razreda kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade dru. Janku Bedekoviću.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je kr. kotar. pristava I. razreda Antuna Vukovića riješiti službe vladinog povjerenika za grad Srijemski Karlovci, te ga premjestiti kr. kotarskoj oblasti u Staroj Pazovi.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je Savu Maksimovića, kr. kotarskog suca u službovanju kod kr. sudbenog stola u Bjelovaru, premjestiti na vlastitu molbu kr. kotarskom sudu u Srijem. Karlovcima; Josipa Mrnjavčića, kr. kotarskog suca kod kr. kotarskog suda u Topuškom, premjestiti na vlastitu molbu kr. kotarskom sudu u Dugomselu; dra. Lavoslava Lutilskoga, sudbenog pristava I. razreda kod kr. kotarskog suda u Senju iz službenih obzira kr. sudbenom stolu u Bjelovaru; Viktora pl. Körösken y-a, sudbenog pristava I. razreda kod kr. kotarskog suda u Vukovaru, iz službenih obzira kr. kotarskom sudu u Senju, povjeriv mu upravu rečenoga suda; Rudolfa Servaci, sudbenog pristava II. razreda kod kr. kotarskog suda u Osijeku, donji grad, premjestiti iz službenih obzira kr. kotarskom sudu u Vukovaru; Đuru Vojnovića, kr. sudbenog pristava I. razreda u službovanju kod kr. zemaljske vlade, odjela za narodno gospodarstvo, na vlastitu molbu kr. sudbenom stolu u Bjelovaru, dra. Milana Pollaka, sudbenog pristava kod kr. kot. suda u Kutini iz službenih obzira kr. kot. sudu u Zlataru, Vasu Pušića, kr. sudb. pristava kod kr. kotarskog suda u Zlataru na vlastitu molbu kr. kotar. sudu u Rumi, dra. Zvonimira Piškulića, kr. sudbenog pristava II. razreda kod kr. kotarskog suda u Slunju, iz službenih obzira kr. kotar. sudu u Novskoj; Edmunda Steinera, sudbenog pristava I. razreda od kr. kotarskog suda u Koprivnici, na vlastitu molbu kr. kotarskom sudu u Topuskom.

(U Bosni i Hercegovini.) C. i kr. zajednički ministar financija premjestio je vladinog podtajnika Miloša Ljeskovca od zemalj. vlade ka kotarskoj ispostavi u Bos. Šamac i povjerio mu upravu tog ureda; zatim

sudskog tajnika Đuru Krivačića od kotarskog suda u Sarajevu kotarskom sudu u Bijelini.

Zemaljski poglavar premjestio je sudskog pristava Karla Tatara od kotarskog suda u Sarajevu kotarskom sudu u Fojnici, sudskog pristava Stjepan Oreča od kotarskog suda u Srebrenici kotarskom sudu u Travniku, a sudskog pristava Ivana Žanića od kotarskog suda u Travniku kotarskom sudu u Sarajevu ; sudskog pristava Vicka Dračevca od kotarskog suda u Fojnici kotarskom sudu u Sarajevu, a sudskog pristava Humberta Mussapa od kotarskog suda u Bijeljini okružnom sudu u Mostaru ; naizmjence sudskog pristava kod okružnog suda u Bihaću Mihajla Galogažu i sudskog pristava kod kotarskog suda u Bugojnu Mustafu Vehabovića.

Zemaljski poglavar riješio je sudskog pristava na kotarskom sudu u Žepču Derviša Omerovića na njegovu molbu i prislušnika na okružnom sudu u Tuzli Jovu Vasiljevića od dalje službe u ovijem zemljama.

(Odvjetnik.) Šefkija Gluhić, kojeg je c. i kr. zajednički ministar financija imenovao advokatom sa sjedištem u Tuzli, upisan je u listu advokata.

(Zbornik zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad VIII. od godine 1917. izdan je i rasposlan 19. rujna 1917., te sadržaje pod brojevima :

52. naredbu bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 28. srpnja 1917. broj 13.896, kojom se proglašuje naredba kr. ug. ministarstva broj 2199/1917. M. Pr. u predmetu ustanovljenja iznimnih odredaba glede dužnika, zadešenih ratnim događajima ;

53. naredbu bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 31. srpnja 1917. broj 13.851, o pravnom položaju državljana k poljskom kraljevstvu spadajućeg po njemačkoj vojnoj sili zaposjednutog, te pod njemačkom upravom stojećeg varšavskog general gouvernementa ;

54. naredbu bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 11. kolovoza 1917. broj 15.561, o odgodi nastupa i o prekinuću izvršenja kazni slobode za pučko ustaške obvezanike rođene god. 1899. ;

55. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove od 15. kolovoza 1917. broj 67.216, kojom se obnaroduje ustrojstvo nove upravne općine Orolik u kotaru Vinkovci ;

56. nadopunjak naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 28. ožujka 1911. broj 18.400, glede sprava za spremanje komprimiranog acetilena ;

57. zakon od 17. kolovoza 1917., kojim se krepost zakona od 29. srpnja 1916. o inartikulaciji financijalne nagodbe, ugovorene među kraljevinom Ugarskom i kraljevinama Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom ponovno produljuje na vrijeme od 1. srpnja 1917. do 31. listopada 1917.

Iz upravne prakse:

Neutjerana globa izrečena po § 45. zakona od 25. IV. 1894. (o uređenju zemljišnih zajednica) ne može se pretvoriti u kazan zatvora. 588

Zaslužba zadružnog člana pripada cijeloj zadruzi, ako nije protivno ugovoreno. 589

Iz financijske prakse.

Darovatelj jamči za odmjerenu darovnu pristojbu, pa ju je dužan u slučaju dokazane bezimućnosti obdarenika platiti, što više i onda, ako je dotični darovni ugovor zbog neispunjenja ugovornih uvjeta sudbenom osudom poništen i darovane nepokretnine natrag prešle na darovatelja. 590

Književnost.

Josef Kohler. Lehrbuch der Rechtsphilosophie. Zweite neuarbeitete u. vermehrte Auflage. Dr. Walther Rothschild. Berlin und Leipzig 1917. (prof. dr. Kostrenčić.) 593

Zakonodavstvo.

Zakonska osnova o proširenju i nadopunjenju zakona od 3. listopada 1875. o postupku u pravnim poslovima manje vrijednosti (o postupku bagatelnom ili maličnom) pred kotarskim sudovima. (Svršetak). 597

Vjesnik 609

„Mjesečnik“ pravničkoga društva u Zagrebu stupio je novom godinom u četrdeset i treće godište te izlazi svakoga mjeseca jedamput.

Članovi pravničkoga društva dobivaju ga **besplatno;** za nečlanove stoji na godinu 16 K. — Slušači pravo- i državoslovnih nauka plaćaju 6 K na godinu. — Pojedini brojevi starijih godišta stoje 80 fil. — Novi članovi mogu dobiti starije godišnjake, koliko još ih ima, za 8 K.

Sastavci štampani u »Mjesečniku« nagraduju se. Za štampani tabak izvorne radnje plaća se 40 K, prijevoda 20 K, a praktičnih izvornih slučajeva 30 K. Rukopisi šalju se uredništvu franko; **poslani se rukopisi ne vraćaju.**

Reklamacije neka se upravljaju uredniku g. dru Ladislavu Poliću, Mihanovićeva ulica br. 26, i to najkasnije mjesec dana pošto bude izdan broj, koji se reklamira. Na istu adresu neka gg. članovi i pretplatnici javljaju i promjene boravišta.

Članarina i pretplata neka se šalju na adresu: Prva hrvatska štedionica, za Pravničko društvo u Zagrebu.

PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA

Osnovana godine 1846.

Dionička glavnica: K 10,000.000·— **U ZAGREBU** Pričuve: K 17,000.000·—

Podružnice: Bjelovar, Brod n/S, Cirkvenica, Delnice, Đakovo, Kraljevica, Osijek gornji grad, Požega, Rijeka, Senj, Sv. Ivan Zelina, Sisak, Varaždin, . Velika Gorica, Vinkovci, Virovitica Vukovar, Zemun. **Ispostave**: Kutjevo, Osijek donji grad, Vinica.

- - MJENJAČNICA ILICA BR. 5. - -

PRIMA:

uloške na uložne knjižice i na tekući račun. Eskomptira mjenice i devize.

PRIMA:

na inkaso tu- i inozemne mjenice.

OBAVLJA:

burzovne naloge savjesno i kulantno.

IZDAJE:

čekove i kreditna pisma te obavlja isplate na temelju akreditiva na sva tu i inozemna mjesta.

PODJELJUJE:

hipotekarne zajmove na kuće i na nekretnine.

Izdaje 4½%-tne založnice,

koje imadu oprost od poreza, pupilarnu sigurnost i jamčevnu sposobnost.